САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

НЬУРБА

ХАҺЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

12+

2021 сыл
Ыам ыйын
13 күнэ
Чэппиэр
18 №
(11941)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улууһун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

– Сонуннар –

Ньурбаҕа Кыайыы Былааҕа дьэндэйдэ

Улуус дьаһалтатын иннигэр Кыайыы Былааҕын өрө көтөҕүү үөрүүлээх тэрээһинэ буолла.

Тэрээһиҥҥэ улуус баһылыга Алексей Иннокентьев, улуус дьокутааттарын Сүбэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Евсеев, баһылык солбуйааччылара Артур Яковлев, Анна Уларова, Ньурба куорат баһылыгын солбуйааччыта Мария Куличкина, ыччаттар аатарыттан Геннадий Игнатьев кыттыыны ыллылар.

Эҕэрдэ тыл кэннэ байыаннай хамыһаар Леонид Лукич Иванов хамаандатынан саллааттар Кыайыы Былааҕын улуус салалтатын дьиэтин үрдүгэр таһааран, өрө далбаатаатылар.

Улуу Кыайыы 76-с сылын көрсөр өрөгөйдөөх тэрээһиннэр саҕаламмыттарын бэлиэтээн, аалай былаах тыалга тэлибирии тэлээрдэ.

Маны сэргэ Сэбиэскэй Сойуус Дьоруойдара Николай Чусовской уонна Николай Кудряшов өйдөбүнньүк сэбэрэлэригэр сибэкки дьөрбөтүн уурдулар.

Чулуу дьоммут албан аатторын үйэлэргэ аатты, кинилэр уһансыбыт Улуу Кыайыыларын ытыктыы, харыстыы сылдьыахпыт диэн андаҕар, махтал тыллара этилиннилэр.

Александра ВАРЛАМОВА.

Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат

Ньурбаҕа Кыайыы күнүн көрсө Кыайыы болуоссатыгар танка макета турда.

Арассыыйа норуота өрөгөйдөөх Улуу Кыайыы 76 сылын бэлиэтиир. Сэрии сылларыгар эттэринэн-хааннарынан сэрии ыар тыынын билбит, саа-саадах тутан хорсуннук сэриилэспит дьоммут билигин биһиги кэккэбитигэр суохтара хомолтолоох. Аҕа дойду сэриитин ыар тыынын билбэтэх дьиэ кэргэн суоҕа да буолуо. Кырдьаҕаһыттан эдэригэр, оҕотуттан-эмэнигэр тиийэ бүттүүн сэрии кэмигэр фронт бары хайыс-халарыгар, милитаристскай Япония сэриитигэр биир дойдулаахтарбыт кыттыбыттара.

Өрөгөйдөөх Улуу Кыайыы 76-с сылын бэлиэтээһинигэр Ньурба улууһун баһылыга Алексей Михайлович Иннокентьев, оройуон Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Иванович Евсеев, "Ньурба куорат" МТ баһылыга Александр Игнатьевич Иванов, Ньурба улууһун коммунистарын аатторыттан Татьяна Георгиевна Кардашевская, оройуон бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Татьяна Прокопьевна Олесова, оройуон ыччаттарын аатторыттан Роман Чумпуров Кыайыы болуоссатыттан кыайыыны уһансыбыт сэрии огдооболоругар, тыыл бэтэрээннэригэр, сэрии оҕолоругар, аҕам саастаах дьоҥҥо, эдэр көлүөнэ ыччаттарга анаан эҕэрдэ тыл эттилэр.

Оройуон баһылыга Алексей Иннокентьев:

- Убаастабыллаах сэрии огдооболоро, тыыл, үлэ бэтэрээннэрэ, сэрии кэмин оҕолоро, эйэлээх халлаан анныгар олорор биир дойдулаахтарбыт!

Фашистскай Германияны кыайбыт ытыктабыллаах бэтэрээннэрбитигэр ис сүрэхпититтэн мунура суох махталбытын тиэрдэбит. Бүгүҥҥү күҥҥэ, хомойуох иһин, Ньурба улууһугар сэрии бэтэрээннэрэ биһиги кэккэбитигэр суохтар...

Биһиги улууспутуттан 2657 киһи сэриигэ ыҥырыллыбыттыттан, мантан улахан аҥаара сэрии толоонугар сырдык тыыннара быстыбыттара, 900 киһи дьоруойдуу эйэлээх олох иһин туруулаһан сэриилэспиттэрэ.

Сэрии аас-туор сылларыгар тыылга хаалбыт эдэр көлүөнэ ыччаттар, билигин ытыктабыллаах аҕам саастаах дьон эйэлээх олохто тиийэн кэллилэр. Биһиги кинилэри кытары алтыспыт бүтэһик дьоллоох көлүөнэ дьоно буолабыт.

Билигин биһиги аттыбытыгар баар Улуу Кыайыыны уһансыбыт, хара көлөһүннэрин тоҕон эйэлээх халлааны түстээбит тыыл бэтэрээннэрбит, ол ыарахан кэм туоһулара, эттэринэн-хааннарынан билбит сэрии кэмин оҕолоругар дириҥ махталбытын тиэрдэбит. Эһиги баар буолаҥҥыт күн бүгүн биһиги Ньурбабыт улууһа сайдарын туһугар этэҥҥэ үлэлии, айа-тута сылдьабыт.

Эдэр көлүөнэ дьон биһиги аҕам саастаах дьоммут биир киһи курдук түмсэн, хас биирдиилэрэ сэмэй кылаатын киллэрэн, кыайыыны уһансыбыттарын кэнчээри ыччаттарбытыгар тиэрдиэхтээхпит уонна ону өйдүү-саныы сылдьыахтаахпыт.

Биһиги бүгүн Сэбиэскэй Сойуус Дьоруойдара Николай Николаевич Чусовскойу, Николай Петрович Кудряшову киэн тутта ахтабыт.

Аҕам саастаах дьоммутугар баҕарыам этэ дьаҥ-дьаһах эһигини тумуннун, чугас дьоҥҥут сылаастарыгар бигэнэн өссө да уһуннук олоркутугар!

Оройуон Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Евсеев:

- Биһиги улуустан сэриигэ 1400-тэн тахса киһи, тыылга 4000-тан тахса киһи олохторо быстыбыттара. Биһиги көлүөнэ дьон сэрии суолтатын хайаан да эдэр, кэлэр көлүөнэ ыччакка тиэрдиэхтээхпит. Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат!

Эдэр көлүөнэлэр аатторыттан Роман Чумпуров:

- Биһиги эдэр, үүнэн иһэр көлүөнэ ыччаттара 76 сыл анараа өттүгэр буолбут алдьархайдаах сэриини үйэбит тухары умнуохпут суоҕа, аҕам саастаах дьоммутугар сүгүрүйэбит, - диэн түмүк тыл эттэ.

Антонина СЕМЕНОВА.

Чуукаарга Кыайыы күнүгэр бэтэрээннэрин ахтан-санаан аастылар

Мин дойдум Чуукаарым киэн туттуум
Сылтан сыл сайда тур, чэчирии.
Ахтабыт саныыбыт мэлдьитин
Ханна да буолларбыт эйигин.

Ханнык да кэмҥэ Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылаахтарын, ыар түгэни ахтан санаан аһарбут тоҕоостоох. Сэрии... биһиги норуоппутугар аата-ахсаана биллибэт эрэйи-муҥу, кутурҕаны аҕалбыта. Ол онтон мөлүйүөнүнэн дьон: ийэлэр, огдооболор уонна тулаайахтар сүрэхтэрэ күн бүгүҥҥэ диэри ыарыынан нүөлүйэр. Кэмкэрдии аастаҕын аайы ол тыйыс ыар сыллар биһигиттэн тэйдэр-тэйэн иһэллэр, ол эрээри эһэлэрбит уонна аҕаларбыт, сэбиэскэй норуот бүттүүнүн улуу хорсун быһыылара биһиги өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр хаһан да өлбөөдүйүө суоҕа.

Саха сирэ, улуу дойду саамай хотугу Олоҥхо дойдутун бар дьоно кыргыс толоонугар уонна тыылга кимтэн да хаалсыбакка бииргэ кыайыыны уһансыбыттара. "Бука барытын - фроҥҥа, бука бары - Кыайыыга!" диэн сирдьит олохторун сыалынан буолбута. Сылайалларын, сындалыйалларын кэрэйбэтэх сэрии уонна тыыл кыттыылаахтарын ааттара Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии летопиһыгар кыһыл көмүс буукубанан суруллубуттара.

Ол курдук Саха сирин килбиэннээх буойуннара сэрии саҕаланыаҕыттан ыла Ийэ дойдубут атын норуоттарын бэрэстэбиитэллэрин кытта сарын-сарыннарыттан өйөнсөн сэриилэспиттэрэ, Берлиҥҥэ диэри тиийбиттэрэ, рейхстаг урусхалламмыт эркиннэригэр "Биһиги эмиэ сырыттыбыт: Саха сириттэн.." диэн бэлиэ суруктары хаалларбыттара, Япония милитаристарын үлтүрүтүспүттэрэ, сэрии ыарын бүтүннүүтүн санныларынан сүгэн туораабыттара, көһүтүүлээх Кыайыыны аҕалсыбыттара.

Ньурба улууһун Чуукаарыттан Аҕа дойду улуу сэриитигэр 160 чулуу дьоммут кыттыыны ылбыттара, олортон 34 киһи үлэ фронугар сылдьыбыттара. Балартан Кыайыы кынаттанан 104 киһи эргиллэн кэлэннэр дойдуларын туһугар үлэлээбиттэрэ. Сыл-хонук аастаҕын аайытын хомойуох иһин уоттаах сэриигэ сылдьыбыт ытык бэтэрээннэрбит ордубатылар. Ол эрэн биһиги кинилэр ааттарынан киэн туттабыт, үлэлэрин холобур оҥостобут. Билигин Чуукаар нэһилиэгэр 3 үлэ, тыыл бэтэрээннэрэ, 16 сэрии сылын оҕолоро бааллар, кинилэр ааттарын сырдыктык тутабыт!

Үлэ тыыл бэтэрээннэрэ:
Алекеева Мария Апполоновна.
Кириллин Николай Иннокентьевич.
Васильева Мария Яковлевна.

Сэрии сылын оҕолоро:
Семенова Евдокия Егоровна.
Степанов Василий Николаевич.
Кириллина Мария Николаевна.
Родионова Мария Михайловна.
Александрова Анна Моисеевна.
Владимиров Иван Федотович.
Васильев Владимир Григорьевич.
Афанасьева Любовь Алексеевна.
Михайлов Егор Алексеевич.
Попова Анна Куприяновна.
Кириллин Николай Иннокентьевич.
Алексеева Мария Апполоновна.
Алексеев Василий Дмитриевич.
Осипов Семен Герасимович.
Тимофеева Татьяна Никитична.
Семенова Анна Ильинична.

Кыайыы күнэ үйэлэргэ умнуллубатын! Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат!

Маны сэргэ төһө да хамсык ыарыы туран Кыайыы быраахынныгын куйаар ситиминэн да көрүстэрбит Чуукаардааҕы Е.М. Поликарпов аатынан "Эйгэ" НАУоСК (дир. Федорова Л.С.) үлэһиттэрэ куйаар ситиминэн араас элбэх тэрээһиннэри ыыталлар, сүрүн соруктара ыччат Кыайыы күнүн умнубатын туһугар дириҥ сыраларын биэрэллэр.

Сэргэн ЛЭКЭЭРИН.

Үөдэй ыччата буойун саллааттарга сүгүрүйэр

Ыам ыйын 9 күнэ сырдык күн - хараҥа күүһү кыайбыт өрөгөйүн күнэ. Бу күн дойдубут саамай чаҕылхай, улууканнаах уонна өрөгөйдөөх күнүнэн буолар.

Үөдэй нэһилиэгиттэн Ийэ дойду көҥүлүн уонна тутулуга суох буолуутун туруулаһа, ытык иэстэрин толоро бастыҥтан бастыҥ 81 эр санаалаах, хорсун-хоодуот уол аттаммыта. Кинилэртэн 41 буойун кыргыс хонуутугар көмүс уҥуоҕа хаалбыта, сураҕа суох сүппүтэ. Онтон 40 буойун кыайыыны уһансан, төрөөбүт дойдуларыгар эргиллэн кэлэн, 18 киһи үлэ фронугар бэйэлэрин харыстаабакка үлэлээбиттэрэ.

Билигин Үөдэй ыччата Улуу Кыайыыны үйэтитэргэ кыһаллаллар. Кыайыы күнүн чэрчитинэн үгүс тэрээһин ыыттыллар. Олортон биирдэстэрэ "Гвоздика Памяти" аахсыйа буолар. Оскуола оҕолоро, эдэр көлүөнэ "Кыайыы" стеллатыгар Аҕа дойду Улуу сэриитигэр тыыннарын толук уурбут биир дойдулаахтарбытын кэриэстээн, биэс салаалаах сулуска сибэкки дьөрбөтүн уурдулар.

Үйэлэргэ өйтөн сүппэт саамай кырыктаах уонна хаан тохтуулаах Аҕа дойду Улуу сэриитигэр Үөдэй чулуу дьоно төрөөбүт дойдуларын көмүскүү барбыттара. Сорохторо кыайыы көтөллөнөн дойдуларыгар тыыннаах эргиллэн кэлбиттэрэ. Сорох буойун кыргыһыы толоонугар геройдуу охтон, үйэ-саас тухары туора дойдуга көмүс уҥуохтара хаалбыта, сураҕа суох сүппүттэрэ.

Кыайыы туһугар сырдык тыыннарын толук уурбут буойуттарга сырдык аатторын кэриэстээн, нэһилиэк дьоно мүнүүтэ устата сүһүөхтэригэр туран сүгүрүйэн, санаан аастылар.

Наталия КРЫЛОВА.

Дьаархаҥҥа Кыайыы күнэ сэргэхтик ааста

Улуу Кыайыы өрөгөйдөөх 76 сылын Дьаархан нэһилиэгин олохтоохторо "хамсык" диэн туора турбакка сэргэхтик көрүстүлэр.

Сарсыарда 11 чаастан Кыайыы болуоссатыгар дьаһалта уонна Д.С. Жиркова аатынан спорт уонна норуот айымныытын үлэһиттэрэ Кыайыы былааҕын өрө уунан парадтаан киирдилэр. Эҕэрдэ тойук, хоһоон, ырыа бэлэх ууннулар. Дьаархан нэһилиэгин аҕа баһылыга Павел Михайлович Александров быраахынныыктааҕы эҕэрдэ тылын эттэ.

Саха биллиилээх фольклориһын, филология билимин дуоктарын, ССРС НА Сибиирдээҕи салаатын Бочуоттаах бэтэрээнин Н.В. Емельянов тус архыыбыттан "Фронтан уонна тыылтан суруктар" диэн видео оҥоһуллан ютуб ханаалга угулунна.

Түөлбэнэн "Улуу Кыайыы былааҕа" диэн челлендж оҥордулар, оҕо былаһаккатын киэргэттилэр, симээтилэр, быраахынныыктааҕы настырыанньа көтөҕүлүннэ.

Оҕолорго оройуоннааҕы "Улуу Кыайыыны уруйдуубут" диэн ырыа күрэһэ куйаар ситимин нөҥүө ыытылынна уонна "Ис сүрэхтэн" диэн доруобуйаларынан хааччахтаах оҕолорго оҥоһук күрэһэ ыытылынна.

"Сэрии тыйыс тыына" драманы ютуб ханаалга көрдөрдүлэр.

"Өлбөт-сүппэт полк" хаартыска, видео хомуллан, оҥоһуллан ютуб ханаалга көһүннэ.

Убаастабыллаах биир дойдулаахтарбытын, тыыл, үлэ бэтэрээннэрин, сэрии оҕолорун кэлбит быраахынныгынан итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт эһиэхэ саха алмаахыныы кытаанах доруобуйаны, тус олоххутугар дьолу-соргуну. "Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат".

Анна ГРИГОРЬЕВА.

Сэбиэскэй Сойуус Дьоруойа Николай Чусовской албан аатыгар сүгүрүйдүлэр

Ол курдук ыам ыйын 10 күнэ Ньурба улууһугар Дьоруой күнүнэн биллэрилиннэ. Бу күн улуустан төрүттээх, тумус туттар чулуу дьоммут олохторун үйэтитэр сыаллаах араас тэрээһиннэр ыытылыннылар.

Олортон биирдэстэринэн Октябрьскай нэһилиэккэ баар Николай Чусовской паамматынныыгар сибэкки дьөрбөтүн уруу буолла.

Николай Николаевич Куочайга төрөөбүтэ, үөрэммитэ. Кини Аҕа дойду Улуу сэриитигэр ыҥырыллан, аата-суола 1945 сыллаахха Зелов үрдэллэрин ылыыга аатырбыта. Майор Чусовской сатабыллаах хамаандатынан батальона Одер өрүһү туораан, уруссаҕа кыргыһыылар түмүктэригэр Зелов куорат босхоломмута.

Дьоро тэрээһиҥҥэ Октябрьскай нэһилиэк баһылыгын солбуйааччы Александра Иванова, улуус дьокутааттарын Сүбэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Евсеев, улуус баһылыгын солбуйааччы Анна Уларова, Н.Н. Чусовской аатын сүгэр Антоновка орто оскуолатын дириэктэрин солбуйааччы Алена Иванова, улуус байыаннай хамыһаара Леонид Иванов кыттыыны ыллылар.

Улууска биллэр суруналыыс, общественник Римма Угапьева нэһилиэк салалтатыгар сакааска уруһуйдаппыт хартыынатын бэлэх уунна. Куочай бастакы оскуолатын тас көстүүтүн ол саҕанааҕы үөрэнээччилэр ахтыыларыттан хомуйан, таҥан, Семен Самсонов биир макекка түмпүтүн кэннэ худуоһунньук Варвара Ильина холустаҕа түһэрбит.

Маны сэргэ былырыын Римма Иннокентьевна үөлээннээхтэрин кытта Семен Самсонов көҕүлээһининэн Кыайыы 75 сылыгар холкуостаахтарга анаан мемориал оҥотторон, Куочайга туруорбуттара.

Дьоруой албан аатын ахтан-санаан ааһар тэрээһин түмүгэр өйдөбүнньүк бэлиэтэ - сибэкки дьөрбөтө уурулунна. Улуу киһибит аатын түһэн биэрбэт курдук сиэрдээх олоҕу олорорго, турууласпыт эйэтин харыстыырга андаҕар тыллара этилиннилэр.

Александра ВАРЛАМОВА.

Өрөспүүбүлүкэ Ил Дархана Айсен Сергеевич Николаев быйыл саас Саха сирин олохтоохторун кытта кэпсэтиилэриттэн сүрүн түгэннэри эһиэхэ билиһиннэрэбин.

Өрөспүүбүлүкэ күнүн көрсө СӨ аҕа баһылыга Айсен Николаев Саха тэлэбиидэнньэтинэн, араадьыйатынан аһаҕас эфиргэ тахсан, олохтоохтор ыйытыыларыгар хоруйдаабыта. Икки чаас кэринэ буолбут быһа биэриигэ төлөпүөнүнэн 150, OneClick Yakutia портал нөҥүө итиэннэ биэрии иннинэ 200-кэ ыйытыы киирбитэ.

Хамсык ыарыы утары

- Хамсыкка, кырдьык, олус ыарахан уонна тыҥааһыннаах тургутууну аахан эрэбит. Аан дойдуга сүүһүнэн мөлүйүөн киһи бу ыарыыга хаптарда. Биһиэхэ дьаҥ туруоҕуттан 38 тыһыынча кэриҥэ киһи ыарыйда, 598 киһи олохтон туораата. Билигин биһиги ыалдьааччы ахсаана элбээбэтин туһугар бары күүспүтүн ууруохтаахпыт. Арассыыйаҕа балаһыанньа арыый даҕаны этэ эрээри, билигин ыарыы эмиэ элбээтэ. Онон хааччахтыыр миэрэлэри күүскэ тутуһуу ирдэнэр буолла. Ыарыы баар, ордук аҕам саастаах дьоҥҥо харыстабыллаахтык сыһыаннаһыахтаахпыт. Төһө кыалларынан, хамсыгы утары быһыыны ылыахпытын наада, - диэтэ өрөспүүбүлүкэ Ил Дархана.

Саха сиригэр Чэбдигирии уон сыла

- Бу ыйааҕы уһуннук уонна кичэллээхтик бэлэмнээбитим. Дьиҥэр, "Доруобуйа харыстабыла" национальнай бырайыак, 2021-2022 сылларга быраастары уонна мэдиссиинэ үлэһиттэрин бэлэмнээһиҥҥэ бөдөҥсүтүү бырагыраамата бааллар. Ол гынан баран, дьон-сэргэ доруобуйа - бу биһиги саамай сүрүн хапытаалбыт диэн ситэри өйдүү иликтэр. Хас биирдии киһи доруобуйатыгар кыһаныахтаах. Биһиги балыыһаҕа ыарыйдахпытына биирдэ тиийэбит. Оттон киһи эрдэттэн доруобуйатыгар болҕомтотун ууруохтаах, чөл олоҕу тутуһуохтаах. Иккиһинэн, мэдиссиинэ эмиэ тосту уларыйыахтаах. Саҥа каадырдары бэлэмниэхтээхпит. Аны аһыыр аспытын эмиэ көрүнүөхтээхпит. Элбэх спортивнай саала куоракка эрэ буолбакка, тыа сиригэр эмиэ баар буолуохтаах. Бу барыта биир эрэ сылынан быһаарыллыбат үлэ. Инньэ гынан, Чэбдигирии 10 сылын биллэрбитим. Онон 2030 сылга Саха сирин нэһилиэнньэтин

– Ил Дархан нэдиэлэтэ –

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэрэ

үйэтэ уһаан, киһи 80 сааһыгар тиийэрин ситиһии буолар. Биһиги дьоммут-сэргэбит доруобуйата тупсарыгар сөптөөх усулуобуйаны уонна мэдиссиинискэй көмөҥү тэрийиэхтээхпит, - диэтэ Айсен Николаев.

Дойду аҕа баһылыгын Анал этиитэ

- Владимир Владимирович Путин киһи хапытаалын сайыннарыыга улахан болҕомтотун уурар. Бэрэсидьиэн Арассыыйаҕа демография боппуруоһун өссө төгүл бэлиэтээтэ. Ол курдук нэһилиэнньэ социальнай өттүнэн көмүскэллээх буолуохтаах, оҕолоох дьиэ кэргэттэргэ судаарыстыба көмөтө үлэ сүрүн хайысхата буолуохтаах диэн эттэ. Бу өйөбүл туһунан Саха сирин олохтоохторо үөрэ иһиттибит. Биһиэхэ элбэх оҕолоох ыал үгүс.

Бэрэсидьиэн эрэгийиэннэр инфраструктураларын сайыннарыыны тоһоҕолоон эппитин сэргии иһиттибит. Биһиги маны кэтэспиппит ыраатта, мунньахтарга куруук туруорсабыт. Ол, дьэ, олоххо киирэринэн бүддьүөт кирэдьииттэрэ 15 сыл болдьохтоон 3 бырыһыаҥҥа бэриллиэхтэрэ. Бу биһиги өрөспүүбүлүкэбит курдук эрэгийиэҥҥэ улахан суоталаах.

Аны сыыппараҕа көһүү туһунан бэлиэтээн эттэ. Ол курдук 2024 сылга диэри судаарыстыбаннай уонна муниципальнай өҥөлөр бары сыыппараҕа көһөннөр, дьон докумуон ылаары тэрилтэлэринэн сүүрбэккэ, барытын быһа интэриниэтинэн ылар кыахтаныаҕа, - диэн эттэ Саха сирин салайааччыта.

Өлүөнэ муостата – болҕомто киинигэр

- 2021 сылтан Өлүөнэ муостатын тутуу саҕаланыаҕа диэн бүк эрэллээхпин. Саамай сүрүнэ, федеральнай үбүлээһиҥҥэ киирии быһаарылынна. РФ Тыраанаспарын министиэристибэтигэр муостаны тутууга тиэхиньиичэскэй сэбиэт үстэ ыытылынна. Маннык киччэллик, ымпыгарчымпыгар диэри хасыһан, өссө ханнык да тутууну кэлиҥҥи сылларга көрө иликтэр диэн миэхэ кэпсээбиттэрэ. Бу саамай сөп. Тоҕо диэтэр, бу ураты, ханна да суох кытаанах килиимэттээх сиргэ тутуллар муоста 3 килэмиэтир 100 миэтэрэ уһуннаах буоларын таһынан, ити муостаҕа киириигэ уонча килэмиэтирдээх суол тутуллуохтаах, - диэн быһаарда өрөспүүбүлүкэ аҕа баһылыга.

Киин куорат сайдар кэскилэ

- Дьокуускай куорат төрүттэммитэ 2032 сылга - 400 сыла. Онуоха диэри сайыннарыы туһунан ыйааҕым бэлэмнэнэн, силигэ ситэн эрэр. Ол гынан баран, куораты сайыннарыы үлэтэ бүгүҥҥүттэн саҕаланыахтаах. Онон СӨ Бырабыыталыстыбата үбүлээһин кээмэйин улаатыннарда. Бу соторутааҕыта куорат саҥа баһылыга Евгений Григорьевы кытары көрсөн кэпсэттибит. Онно олорор дьиэлэр тиэргэннэрин тупсаран оҥоруу туһунан этии киллэрдим. Бу манна анаан эбии 150 мөлүйүөн солкуобай көрүллүөҕэ. Ити бырагыраама үс сыллаах буолуоҕа. Оччотугар дьиэлэр тастарыгар аспаал ууруллуоҕа, оҕо былаһааккалара баар буолуоҕа. 2023 сыл бүтүүтэ сүүсчэкэ дьиэ тиэргэнэ тупсуоҕа, - диэн бэлиэтээтэ өрөспүүбүлүкэ салайааччыта.

Саха сиригэр гаастааһын үлэтэ

- "Сибиир күүһэ" гаас турбата Ленскэй, Өлүөхүмэ, Алдан, Нерюнгри оройуоннарын нэһилиэнньэлээх пуннара гааска холбоноллоругар көмө буолуоҕа. 2020 сылга Өлүөхүмэ уонна Чульман ситимнэрин бырайыактааһын түмүктэммитэ. Билигин Алдан оройуонугар оннук үлэ ыытыллар. Бырайыагын, үбүн-харчытын докумуона оҥоһуллубутун кэнниттэн, судаарыстыбаннай эспэртиисэни ааһыы түһүмэҕэ саҕаланыаҕа. Эспэртиисэни ааспытын кэнниттэн "Газпром" үлэтин саҕалыаҕа.

Маны таһынан "Газпром" тыа сирин гаастааһыҥҥа салгыы үлэлиэхтээх. Хаҥалас улууһун Хачыкаатыгар эһиилгиттэн хочуолунайы убатыллыбыт гааска көһөрүү туһунан сорудахтаатым. Барыта этэҥҥэ аастаҕына, атын да нэһилиэктэргэ хочуолунайдары итинник ньымаҕа көһөрүөхпүт, - диэтэ регион аҕа баһылыга.

Кэбээйи суолун хоруйа

- "Куттала суох уонна хаачыстыбалаах айан суоллара" национальнай бырайыак көмөтүнэн, отучча сыл устата тутуллубут "Кэбээйи" суолун түмүктээтибит. Урукку өттүгэр Кэбээйиттэн Дьокуускайга диэри хас да күн айаннаан кэлэр буоллахтарына, билигин биэс чааһынан тиийэр кыахтаннылар, онтон олус диэн үөрэбин.

Кэбээйилэр боппуруоһу сөпкө туруораллар. Тутуу тохтоон хаалбакка, салгыы атын нэһилиэнньэлээх пуннарга диэри ыытыллыахтаах, - диэн Ил Дархан хоруйдаата.

Хаарбах дьиэттэн көһөрүү

- Биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр хаарбах туруктаах дьиэ ахсаана олус элбэх. Уопсайа биир мөлүйүөн кыбадараатынай миэтэрэ иэннээх дьиэттэн дьону көһөрүөхтээхпит. Бырагыраама өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн ыытыллар. Ол гынан баран, усулуобуйата уонна ирдэбилэ араастаһар. 2025 сыл балаҕан ыйыгар диэри хаарбах дьиэҕэ олороччу дьон бары саҥаҕа көһүөхтээхтэр. Билигин РФ Бырабыыталыстыбата бырагырааманы өссө эрдэ киллэрэр туһунан этэн турар. Бу, бастатан туран, тутуу хампаанньаларын кыаҕыттан тутуллуктаах, - диэн Айсен Николаев тоһоҕолоон эттэ.

Ойуур баһаара – сүрүн боппуруос

- Кэнники сылларга Арктика оройуоннарыгар ойуур баһаара элбээбитэ долгутар. Онон Дьаанны Баатаҕайыгар отут үлэһиттээх "Авиалесоохрана" арктическай киинэ тэриллэн, ойуур уотун умулларыыга үлэлиэхтэрэ. Туһааннаах ыйаахха илии баттаабытым. Быйыл уоту умулларыыга бүддьүөттэн 800 мөлүйүөн солкуобай тыырыллыахтаах, - диэн түмүктээтэ өрөспүүбүлүкэ Ил Дархана Айсен Николаев.

Күндү дьоммут! Ыам ыйын ортото Дьиэ кэргэн күнэ үүнүөҕэ, онон хас биирдиигит холумтаныгар үөрүү-көтүү, үлэттэн дуоһуйуу, ситиһии өрөгөйө үксүү туруохтун!!!

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкирэтээрэ.

– Президент Анал этиитин дьүүллэһэбит –

Саҥа оскуолалар тутуллуохтара, оҕо сайыҥҥы сынньаланҕар путевка ыларга чэпчэтии көрүллүө

Владимир Путин Федеральнай Мунньахха этиитигэр билиҥҥи кэмнэ үөрэх эйгэтигэр сытыытык тирээн турар боппуруостарга болҕомто уурда.

Ньурба улууһун үөрэҕирии управлениетын салайааччытын солбуйааччы Данил Александрович Федоров Владимир Путин этиитин биһирии иһиттэ.

- Дойду үрдүнэн 2024 с. диэри 1300 саҥа оскуола тутуллуо диэн Президент бэлиэтээтэ. Мин санаабар бу олоххо киирэр түгэнигэр Ньурба оройуонугар Малдьаҕарга, Ньурбачааҥҥа, Маарга уонна Ньурба куоратыгар Убайаан саҥа оскуолаларын тутуута түргэтиэ этэ.

Ону таһынан оҕо сынньаланҕар путевкаҕа чэпчэтии киириэ диэн этэн аһарда. Дьэ оччоҕо Арассыыйа киин куораттарыгар төрөппүттэр оҕолорбутун сынньана ыытарбытыгар улахан көмө уонна кыах биэриэ диэн бигэ эрэллээхпин.

Лариса ДОРОФЕЕВА.

Тулалыыр эйгэни харыстааһын – тутаах тиэмэ

Арассыыйа Президенэ Владимир Путин Федеральнай Мунньахха бэйэтин Анал этиитигэр Арассыыйа олохтоохторун олохторун хаачыстыбатын үрдэтиини киин соругунан ааттаата. Онуоха тулалыыр эйгэни харыстааһын тутаах тиэмэ буоларын тоһоҕолоото.

Президент манна сөп түбэһэр сокуону ылынары түргэтэтэргэ көрдөстө. Кини экологияны киртитээччи төлүөхтээх диэн сүрүн бириинсиби тутуһарга, экология нуормаларын тутуһуу иһин эпиэтинэс көрүллүөхтээҕин модьуйда. Ол эбэтэр, "Дохуоттанныҥ? Бэйэҥ кэннигиттэн хомуй" диэн өйдөбүл баар буолуохтаах.

Президент бу этиитигэр бэйэтин санаатын Ньурба куорат "Кыталык" Култуура Дыбарыаһын кулууп чааһыгар салайааччыта Саргылана Романовна Федорова маннык үллэстэр:

- Экология боппуруоһа дойдубут Президенин быйылгы Анал этиитигэр киин боппуруоһунан турбута үөрдэр. Бу саҥа сокуону ылыныы тулалыыр эйгэҕэ харыстабыллаах сыһыаны үөскэтэргэ туһаайыллыа этэ. Саха киһитэ айылҕаны кытта быстыспат төрүт ситимнээх. Бу өйдөбүлү ыччакка күүскэ киллэрэр кэм кэллэ.

Ньурба куоратыгар быйыл Экология сыла биллэриллибитэ, онуоха туһааннаах тэрээһиннэр ыытылла тураллара олус наадалаах уонна туһалаах дии саныыбын. Онон сылбыт үтүө түмүктээх буоларыгар эрэл баар. Бөҕү-саҕы наардаан хомуйуу олохпутугар киирэн эрэрэ хайҕабыллаах. Билигин куораппытыгар пластик хомуйуута саҕаланна, өстүөкүлэ бүөтүн хомуйуу былааннанар, онтон кэлин тимири дьаарыстааһын барыахтаах.

Маннык дьаһаныылартан киһи үөрэр эрэ. Сүрүнэ, олохтоохтор, ордук ыччат өйө-санаата уларыйдаҕына, экология харыстабыла өрүү сүрүн болҕомтоҕо сылдьыа, тулалыыр эйгэбит, ону кытта олохпут усулуобуйата тупсуо этэ. Улахан хампаанньалары кытта үлэлэһии, туруорсуулар дакаастабыллаах, оруннаах буолуох этилэр.

Раиса НИКИФОРОВА.

– Тыын боппуруос –

Марха өрүс уутун туһанар нэһилиэктэр ыраастаммыт ууну чэпчэтиилээх сыананан ылыахтара

Марха Эбэ эргин олорор нэһилиэктэр ыраас иһэр уунан хааччыллыыларын боппуруоһа куруук болҕомто киинигэр сылдьар.

Ол курдук, 2018 сылтан саҕалаан нэһилиэктэргэ үлэлээбэккэ турбут ууну ыраастыыр станциялары улуус бас билиитигэр төттөрү ылан өрөмүөннээн үлэлэтэр тэрилтэлэри булан, арендаҕа биэртэлээн элбэх үлэ ыытылынна.

Улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар дириҥ хорутуулаах мунньаҕы баһылык Алексей Иннокентьев салайан ыытта. Мунньахха Марха эбэ эргин олорор нэһилиэктэр баһылыктара, туспаах салаа салайааччылара кыттыны ылылар.

Марха эбэ уута иһэргэ, туттарга көҥүллэммэтин иһин маннык быһаарыныылар ылылыннылар:

1. Ыам ыйыттан Марха эбэ уутунан туһанар нэһилиэнньэлээх пуннарга биир иһит (19 лиитэрэлээх) ыраастаммыт иһэр ууну станцияттан ыларга 50 солк. быһарга. 200 л буочука ыраастаммыт иһэр уу сыанатын 200 солк. быһарга.

2. Ууну ыраастыыр станцияны арендаҕа ылан үлэлэтэ олорор тэрилтэлэр сыана араастаһыытын төлөтөргө расчеттарын улуустааҕы үп салаатыгар ыам ыйын 14 күнүгэр диэри аҕалан туттараллар.

3. Үөрэх тэрилтэлэрэ ыраастаммыт ууну станцияттан ылан иһэллэрин Үөрэх управлениета хонтуруолга ыларыгар.

Маны тэҥэ баһылык Алексей Иннокентьев Киров, Хорула, Хаҥалас, Маар ууну ыраастыыр станцияларын бу ый 30 күнүгэр диэри өрөмүөннээн, чөлүгэр түһэрэн үлэлэтэллэригэр сорудахтаата.

Баһылыктарга ый аайы уу лабораторнай аналиһын түмүктэрин нэһилиэнньэҕэ биллэрэллэригэр быһаарыы ылылынна.

Лена ПЕТРОВА.

– Санитарный месячник –

Удручающее состояние санитарных точек

Май - это сезон охоты, огорода, шашлыков и пробуждения природы. Но, к сожалению, в мае из-под снега выглядывают не только подснежники.

На днях административная комиссия района провела рейд по городу Нюрба для осмотра санитарных точек - мусорных баков.

Комиссия в составе заместителя главы района по вопросам ЖКХ и жизнеобеспечения Алексея Андреева, председателя административной комиссии Таисии Алексеевой, главного врача ФБУЗ Центра гигиены и эпидемиологии по Нюрбинскому району Анны Осиповой, специалиста администрации МО "Город Нюрба" Семёна Ноговицына и контролёра ООО УК "Ситим" Екатерины Бурцевой осмотрели 16 санитарных точек возле многоквартирных домов города.

По информации администрации города, в момент рейда работали 2 машины: погрузчик и камаз. Но комиссия увидела только одну.

Комиссия выявила удручающее состояние большинства санитарных точек. Видно, что уборка прилегающих территорий не производится. Хотя, по санитарным нормам, периметр мусорных баков в радиусе 15 метров должен убираться сотрудниками, вывозящими мусор. А в некоторых микрорайонах мусорные баки переполнены, и мусор заполонил улицы. Производит впечатление, что мусор не вывозился в течение долгого времени.

В преддверии праздников жители города массово выходили на субботники и убирали улицы. Собранные ими мешки мусора в некоторых местах так и стоят.

Под деревянными МКД лежит канализационная вода, образованная из-за прорыва труб и переполнения септика.

"Сотрудники СЭГХ работают в штатном режиме, физически не успевают. Вся канализационная система города устарела, требует ремонта" - говорит Семен Ноговицын.

По итогам рейда комиссия порекомендовала врачу ФБУЗ составить протоколы и направить в Роспотребнадзор. Администрации города рекомендовано очистить санитарные точки и сделать проект о внутриквартальных канализационных сетях.

На совещании комиссии Семён Ноговицын и Екатерина Бурцева высказались о том, что городу необходимо обновить специализированную технику, ёмкости для септика и приобрести насосы. Попросили администрацию района поспособствовать в этом.

По итогам заседания составлен протокол. Через неделю будет проверочный рейд.

Александра ВАРЛАМОВА.

– Олохтоох салайыныы –

Үлэлиэххэ үчүгэй даҕаны

Билигин да эпидемиологическай балаһыанньа олус боростуойа суох. Хата дьонсэргэ вакцинация туһатын өйдөөн, бэйэлэрин уонна атыттары харыстаан быһыы ылыыта оройуон үрдүнэн көхтөөх, онон сыыйа этэҥҥэ буоларбыт чуолкай.

Күлүм күн күлэн-аллайан, сылааһынан угуттаан турар-турбат көй салгыҥа таһырдьаны былдьаһар, үлэ-түбүк үөһүгэр сылдьар, илиитин харалыыра да элбэх. Ордук тыа дьонугар түбүк-садьык үрүллүбүт хабахха холоонноох уонна уон оччонон үөрүүлээх. Оттон "һай-һат" муусукатыгар, сүгэ-эрбии ырыатыгар, оҕо-аймах чугдаарыгар уйдаран олохтон үөрүү ылыы бүппэт кэрэ кэпсээн буоллаҕа. Дьэ инньэ гынан нэһилиэктэргэ тиийэн сэргэхтик сэһэргэһиэххэ эрэ.

Юрий Гагарин көмөлөһөр

Аканалар Саргылана Николаевна, Григорий Гаврильевич Гагариннар диэн үлэни үҥэр таҥара оҥостубут бааһынай хаһааайыстыбатын хоһууттарынан киэн тутталлар, кинилэр тэлбит суолларынан айаннааччылар да аҕыйаҕа суохтар. "Сүүстэ истиэхтээҕэр биирдэ көрбүт ордук" диэбиттии олохтоохтор харах далыгар сылдьар дьонтон холобур ыланнар тэриллиилээх хаһаайыстыбалар алтаҕа тиийдилэр. Билигин да бу туһаайыыны тутуспут ордук буолсу дуу диэччилэр тарбахха эрэ баттамматтар, онон эрбии тииһинии эбиллэн иһэллэригэр эрэниэххэ.

Бу күннэргэ Гагариннар аламай күн маҥнайгы көмүс утахтарын тутаат киэһэ хойукка диэри көлөһүннэрин тобуктарыгар аҕыыртан быыс буолбаттар. Дэлэҕэ да ыал ийэлээтэр ийэтэ Саргылана Николаевна суукка 24 чааһын хайдах эрэ аҕыйах дуу диир, ол курдук үлэлиэххэ-хамсыахха баҕа баһаам.

Бааһынайдарга бу күннэргэ 17 ынах төрөөн турар, аны биэс кэтэһиллэр, түөрт кытараабыттара. Үүт туттарыытыгар 33 туонна былааннаахтар, күҥҥэ 95-100 кг үүтү туттара олороллор, урут да тиэрдиллибит сорудаҕы толорорбут диэн бу сырыыга, этэргэ дылы, курдара холку. Сыллата 100-чэ туонна күөх быйаҥы сомсоллор, былырыын курааннаан арыый аҕыйах оттоммута да сүөһүлэр этэҥҥэ эмис бэйэлээх күөххэ үктэннилэр.

Дьиэ кэргэн аҕа баһылыга, сэбиэскэйтэн хара үлэҕэ ыстааллыы уһаарыллыбыт, уһун күн аҕыйахтык саҥардар да ырааҕынан өтө көрөр Григорий Гаврильевич кэргэнинээн сүбэлэһэн кыстыкка киириэх иннигэр 13 бороскуну Үөһээ Бүлүү Далырыгар атыылаабыттар. Өскө олор күөх оту мэтийэ туртара буоллар, арааһа кыратык да буоллар, кыһарыйтаран ылыахтаахтара, суот-оросчуот бу курдук туһалаах.

Дьэ сүүсчэ туонна оту "кырдьа баран эрэр" МТЗ-ынан Григорий бэйэлээх бэйэтэ 50-60 кыраадыс тымныыны аахсыбакка кыс устата рулоннарын бырысыабынан таста, бырысыапка 11 рулон тиэллэр, оччотугар километр-чааһын аахтахха сыыппара куйааарга куйаара туруоҕа. Онуоха эбии тимир да элэйэр, өрөмүөнү эрэйэр, оттон уматык сыаната түүл дуу, илэ дуу диэххэ айылаах - быһата, харыҥ хамсаан аахсыбыт харчыҥ барар хайаҕаһа элбэх. Дьиэ кэргэн ону улахан болҕомтоҕо ылбат, үлэлиир кыах баарыгар үлэлээн хаалыахха диэн бириинсибинэн олорор-дьаһанар Гагариннар хороҕор муостаахтарынан эрэ муҥурдамматтар, аны туран бираҕыллыбыт бааһыналаны сөргүтэн, хортуоппуй үүннэрбиттэрэ быданнаата. Үчүгэй илиилээх буоланнар хортуоппуйдара куоталаспыттыы үүнэннэр биир күһүн хомууру КАМАЗ массыына ыы баттыы тиэнэн барта. Ол үүнүүлээх Хаһааччыйа бааһыната барахсаны Гагариннар быйыл сынньаппыттар, эһиилгэ диэри күүһүн-уоҕун мунньуннун диэбиттэр. "Оччотугар хортуоппуйу бакаа-бакаа диэтигит дуо?" - диэн ыйыттым. Хоруйдаатылар: дьиэбит бааһынатыгар да хол хамсыаҕа. үүнүү баар буолуоҕа. Оҕурсу, помидор, салат, кабачок о.д.а. тустарынан этэ да барыллыбат - теплица хаһаайыстыбата кыра ахсааныгар киирбэт.

Бу күннэргэ үлэни эҥэрдэринэн тэлэр сүрэх-бэлэс хоһуун хоодуоттар түбүктэрэ өссө улаатта. Ол курдук оҕолор улааппыт дьиэлэрэ сааырда диэн икки сыллааҕыта 8х12 кв.м. иэннээх дьиэ тутуутун саҕалаабыттара - уолаттар, күтүөттэр көмөлөһөннөр сүгэ олуктара көхтөөхтүк кыырайбыттара. Билигин Григорийга Мииринэйтэн охранаҕа үлэлиир уола Юрий Гагарин кэлэн күүлэтин ситэрэргэ көмөлөһөн абырыы сылдьар. Куорат киһитэ диэтэххэ кини сайын-кыһын ийэлээх-аҕатыгар, быраата Григорийга эппэтэхтэрин да үрдүнэн уоппуска-отгул ылан үлэни үмүрүппүтүн аҕаан да ситиллибэт. Антоновкаттан күтүөт Леонид, уоллара Росгвардия офицера Николай, кыргыттара Эльзалаах Изабелла о.д.а. маҥнайгы уочараттаах дьыаланан төрөппүккэ көмөлөһүүнү аҕаллара хайҕаллаах. Кэтэх санаа, иккис түгэхтэнии кими да киэргэппэт буоллар да бүргэһи хаахахха хаайбатым: оҕолору натуральнай аһылыгынан хааччыйаргыт буолуо диэн. Онтум баара үтүө ыччаттар нууччалаатахха "самодостаточнай" эбиттэр, бэйэлэрэ аҕалан биэрбэтэхтэринэ баһыыба.

Гагариннар: Саргылана, Григорий уолунаан.

Надежда Ивановна Федотова сибэккиилэрэ.

Григорийдаах Саргылааананы кытта кэпсэттэххэ санааҥ куорсун түүтээҕэр чэпчиир, ол курдук барыта үчүгэйи түстэнии, үтүөнү үксэтии, сырдыгы ыҥырыы. Тыа сиригэр кинилэр курдуктар аҕыйаҕа суохтар, өссө эбиллэн иһиэхтэрэ, оччоҕо олохпут өссө киэркэйэ туруоҕа.

Конничива, сакура!

Бу аата дьоппуоннуу "Дороообо, сакура" диэн буолар. Билэбит, күн тахсар дойдутугар Японияҕа бу мас аһара ытыктанар, дойду символа да диэтэххэ олус буруй буолбат. Аны туран саас сакура тыллан сибэккиилэниитэ национальнай бирааынньыкка тэҥнээх. Уһун үйэлээхтэринэн аатырбыт дьоппуоннар пааркаларга бараннар кини сибэккитин көрөннөр позитивнай энергетика, дуоһуйуу ылаллар, быһата медитация бөҕө буолаллар,уопсайынан сакура тыллыыта бүтүн философия.

Маны тоҕо кэпсээтиҥ диэтэххинэ, быһаарыам. Ол иһин Дьөҥкүүдэ Эбэ хонноҕуттан Аканаттан аны Хатыыга айанныахха. Тиийдэ тиийээт Арассыыйа таһымнаах психолог, кризиснэй уйулҕа консультана Надежда Ивановна Федотовалыын сэһэргэһии аанын нэлэччи аһыахха. "Талааннаах киһи барытыгар тыыппалаах" диэн мээнэҕэ эппэттэр, ол да быһыытынан Надежда Ивановна психология, социология, философия уобаластарын таһынан сибэкки үүннэриитигэр (цветоводство), саады олордуугга (садоводство билиитэ-уопута мыыныыта суох.

Сайдыылаах сайдыылах кэмҥэ олорорбутунан аны ландшафтнай дизайн диэни биллибит. Урут дьиэ таһыгар хатыҥ, тиит, харыйа олордон баран уоскуйар буоллахпытына билигин тиэргэммитин тупсарыыга көрүүбүт кэҥээтэ, кыахпыт улаатта. Уһук хоту олордорбут да били пролетариат поэтэ Маяковскайдыы тымныы кыраайбытыгар "здесь будет город-сад" дииргэ дьулуурбут түмүллэр. Надежда Ивановна Москва питомнигыттан колоновиднай яблоняны ылан икки сыллааҕыта үүннэрбитэ, былырыын кини добуоччу тахсыбыта, быйыл сайын этэҥҥэ буоллаҕына, улаатыаҕа. Дьиҥэр, кини иккис сылыгар кууран-хатан хаалар идэлээх үһү, ол да буоллар билигин тутан-хабан көрдөххө, туруга үчүгэй, онон хаһан эрэ "яблони в цвету" көрөрбүт чуолкай. Оттон сакураны, кини үнүгэһин, Новосибирскайтан "Почта Россиянан" суруктарын ылта. Үнүгэс биир сыллаах этэ, сирин-дойдутун атыҥырыаҕа диэн куттаммыта кэлбит сылыгар 5 см.улааппыта, билигин номнуо 50-ча сантиметрга тиийдэ. Кини тыал үрбэт хахха соҕус сиригэр турар, сэниэлээхтик үүнэрэ харахха тутабыраҕыллар. Садовод сылаас илиитэ, дуулатын-сүрэҕин иэйиилэрэ эбиллэннэр хас да сылынан дьон-сэргэ Хатыыга сакура сибэккиилэрэ көрөөрү айаҥҥа турунуохтарын сөп. Надежда Ивановна магнолия, дейсия, ирга талахтарын Новосибирскайтан сакаастаан ылта былырыын, бу талахтар сибэккилэннэр, онон көстүүлэрэ кыраһыабай. Тиэргэн отонноох үүнээйилэринэн баай: малина, хаптаҕас, йошта. моонньоҕон - ама, туох суоҕуй диэххэ. Малинаны Покровскайтан аҕалта. Былырыын аһын биэртэ, быйыл да биэрэрэ чуолкай сайдыылах кэмҥэ олорорбутунан аны ландшафтнай дизайн диэни биллибит. Урут дьиэ таһыгар хатыҥ, тиит, харыйа олордон баран уоскуйар буоллахпытына билигин тиэргэммитин тупсарыыга көрүүбүт кэҥээтэ, кыахпыт улаатта. Уһук хоту олордорбут да били пролетариат поэтэ Маяковскайдыы тымныы кыраайбытыгар "здесь будет город-сад" дииргэ дьулуурбут түмүллэр. Надежда Ивановна Москва питомнигыттан колоновиднай яблоняны ылан икки сыллааҕыта үүнэрбитэ, былырыын кини добуоччу тахсыбыта, быйыл сайын этэҥҥэ буоллаҕына, улаатыаҕа. Дьиҥэр, кини иккис сылыгар кууран-хатан хаалар идэлээх үһү, ол да буоллар билигин тутан-хабан көрдөххө, туруга үчүгэй, онон хаһан эрэ "яблони в цвету" көрөрбүт чуолкай

Оттон сакураны, кини үнүгэһин, Новосибирскайтан "Почта Россиянан" суруйтаран ылта. Үнүгэс биир сыллаах этэ, сириндойдутун атыҥырыаҕа диэн куттаммыта кэлбит сылыгар 5 см улааппыта, билигин номнуо 50-ча сантиметрга тиийдэ. Кини тыал үрбэт хахха соҕус сиригэр турар - сэниэлээхтик үүнэрэ харахха тута бираҕыллар. Садовод сылаас илиитэ, дуулатын-сүрэҕин иэйиилэрэ эбиллэннэр хас да сылынан дьон-сэргэ Хатыыга сакура сибэккилэниитин көрөөрү айаҥҥа турунуохтарын сөп. Надежда Ивановна магнолия, дейсия, ирга талахтарын Новосибирскайтан сакаастаан ылта былырыын, бу талахтар сибэккиилэнэллэр, онон көстүүлэрэ кыраһыабай. Тиэргэн отонноох үүнээйилэринэн баай: малина, хаптаҕас, йошта, моонньоҕон - ама, туох суоҕуй диэххэ. Малинаны Покровскайтан аҕалта, былырыын аһын биэртэ, быйыл да биэрэрэ чуолкай сибэккилэри таарыйыахха, хараҕы үөрдүөххэ, сыттаан ылыахха. "Абеккер" интернат-маҕаһыынтан тигровай лилия иккки суорда атыылаһыллыбыта, лилия, билэрбит курдук өр сыллаах. 1 м.20-50 см. тиийэр, кроналарын сибэккитэ 30-ка тиийэр. Гладиолус 8 суорда олордуллан турар. Роза сибэккилэр кулун тутарга дьиэҕэ үүннэриллибиттэрэ, сибэккилэбиттэрэ, көстүүлэрэ этэргэ дылы "картина маслом". Сорох розалар теплицаҕа кыстаабыттара. Туруктара үчүгэй. Харахпыт сымнаата, аны иккис килиэпкэ - хортуоскаҕа тиийиэххэ. Надежда Ивановна манна да инновация суолун тутуһар. Ол иһин Новосибирскайтан "Гумилевскай" диэн сиэмэ хортуоска фондуттан икки куулу аҕалтарбыта. Кини курааны тулуйар, үгүс ууга наадыйбат. Маны таһынан биһиги сайыммытыгар түргэнник ситэр "фермерскэй", "Адрета" суортар баллар. Кэпсэтээччим миэхэ Американы аһан биэрдэ - бачча сааырыахпар диэри хортуоска биир буолаҕа 3 сыл эрэ үүнэрэ үчүгэй эбит, 5-тии сыл буола-буола сиэмэ хортуоска уларыйыахтаах, а.э. севооборот бираабылалара маннык этэллэр эбит ...

Сэрэйэбин: Надежда Ивановна курдук цветовод-садоводтар оройуоннҥа балай да баар буолуохтаахтар, кинилэр дьоҥҥо үөрүүнү-дуоһуйууну бэлэхтиир туһуттан күнү күннүктээн сылаас илиилэринэн өҥ буору булкуйан кэрэни кэккэлэтэр ураты айылгылаахтар. Салгыны хамсаппакка чуумпутук үтүө дьыаланы биһиэхэ уулаллар. Оттон Надежда Ивановна Хатыы агрооскуолатын кытта биир тиһиккэ үлэлиргэ хардыыны оҥорбута оҕо-аймаҕы, педкэлэктииби уонна төрөппүттэри үөрүүнэн угуттуур. Оскуола роза үүнэр үүннэрэн эрэр, оттон тюльпаны үүннэрэн нэһилиэнньэҕэ атыылаабыттара, аны селекционнай клубника үүнэн ситиэ турдаҕа. Салгыы да үлэ хайысхалара киэҥнэр, сэрэнэн-сэрбэнэн бакаа олору сурукка килэрбэппит. Санаабыккыт барыта сатаныаҕа, саад суугунуоҕа, сибэкки муората кустуктуу оонньуоҕа, дуулабыт кэрэтийэн олохха тапталбыт өссө күүһүрүөҕэ.

Афанасий ИВАНОВ.

– Редакция почтата –

Эрдэлээбит буоллар

Улуу Кыайыы 76 сылын бэлиэтээтибит. Саха сириттэн сэриигэ 62 тыһыынча курдук бары доруобай, эдэр дьон Ийэ дойдуну өстөөхтөн көмүскүүр кырыктаах сэриигэ аттаммыттара. Онтон кыра аҥаардара сэрии хонуутугар ытык иэстэрин толороору дьоруойдуу охтубуттара, сураҕа суох сүппүттэрэ. Бу сэрии буолбатаҕа буоллар эйэлээх олоххо олорон дойду экономиката сайдарыгар, ыал буолан, оҕо төрөтөн саха нэһилиэнньэтэ өрөспүүбүлүкэ 100 саахын туоларыгар биир мөлүйүөн киһилээх көрсүө этэ.

Аҥаардас Чаппанда нэһилиэгиттэн сэриигэ 323 киһи үлэ үөһүгэр сылдьан сэриигэ ыҥырыллыбыттара. Бу дьонтон 165-тэрэ сэрии хонуутугар охтубуттара. 158 саллаат араас эчэйиилэри, бааһырыылары ылан дьиэлэригэр төннөн эйэлээх олоҕу тутууга күүстэрин харыстаабакка үлэлээбиттэрэ, кэргэннэнэн-оҕолонон утумнарын саҕалаабыттара. Үгүс саллааттар элбэх уордьаннарынан, мэтээллэринэн наҕараадаламмыттара. Холобура "Кыһыл Сулус" уордьанынан учуутал В.А. Архипов, "Албан Аат" III ист. уордьанынан Д.Д. Елегяев, "Аҕа дойду улуу сэриитин" I ист. уордьанынан С.А. Иудинов, "Аҕа дойду улуу сэриитин" II ист. уордьанынан Д.М. Адарисов о.д.а.

Онтон сорох эргиллэн кэлбит саллааттарга түөстэригэр биирдии-иккилии мэтээллээх кэлбиттэрин ааҕан-билэн баран астымматахпын бэлиэтиэхпин баҕарабын. Манна сэриилэһэр пуолкалара, дивизиялара, аармыйалара таба көрбөтөхтөр дуу дии саныыбын. Тыыннаах кэлбит баһыыба курдук буолбут, сэрии диэн иэдээн буоллаҕа дии. Оччотооҕу оройуон салалтата, военкомат итиитигэр ирдэспитэ буоллар туох эмит, баҕар тахсыа этэ диэн бэйэм чөкө саналаахпын.

Снайпер Иван Кульбертиновы Кыайыы 75 сылынан Сэбиэскэй Сойуус Геройугар түһэрэ сатаатылар да кыайтарбата. Элбэх уордьаннаах, мэтээллээх эргиллэн кэлбит, кыайыыны уһансыбыт саллааттарга, кинилэр ол бириэмэтээҕи чаастарын салайааччыларыгар махталы эрэ биллэриэххэ сөп.

Ол эрээри барыта эриэ-дэхси буолбатах эбит. Элбэхтэн аҕыйах холобур. Холкуостаах П.А. Баттахов 1942 сылга ыҥырыллар. Икки сыл устата уоттаах сэриигэ сылдьан улаханнык бааһыран, эмтэнэн дойдутугар 1946 сыллаахха кэлэр. Кини Сталинград уонна Курскай Дугаҕа харса суох сэриилэһэр, "За отвагу" диэн эрэ мэтээллээх.

Холкуос үлэһитэ Н.Е. Рожин немецкай халабырдьыттары төттөрү кыйдаан кыраныысса таһыгар таһааран Белград куораты босхолоһор, "За взятие Белграда" диэн эрэ мэтээллээх. Саллаат Г.И. Тогуллахов Кавкаһы босхолоһон баран Берлины ылсар. Үлүгэрдээх уһун сэриилэһии бөҕө буоллаҕа дии. Икки эрэ мэтээллээх "За взятие Берлина", "За отвагу".

Ити курдук аахтахха мунура суох элбэх. Биир эмит саллаат уордьаҥҥа тиксибэтэх. Ол үбүлүөйүнэй мэтээллэр аахсыллыбаттар. Бу эргиллэн кэлбит саллааттар эйэлээх олох тутуутугар төһөлөөх күүстэрин-сэниэлэрин уурбуттара буолуой?

Остуоруйа умнуллубат, Кыайыы сыллара ааттана туруоҕа. Хаһан да сэрии буолбатын, хаан тохтубатын!

П. ЕФРЕМОВ,
Ньурба улууһун Бочуоттаах олохтооҕо,
Дьокуускай к.

Норуот улуу кыайыыта

Улуу дойду уорҕатыгар,
Уоран түстэ, уордаах өстөөх.
Умса тутар, өһөх санаа,
Уодаһынын өрө тутан.
Хаамта хааны, тоҕо кэһэн.
Харах уута, халаан курдук,
Халыйарын, үөрэ көрөн,
Хабыр быһыы хардыыланан.
Хантан билиэй, хорсун норуот,
Хоннохторун аһыныаҕын.
Хара, бүрэ, үлэ дьоно,
Харса суохтук охсуһуоҕун!
Сиргэ таптал, дьоҥҥо таптал,
Сомоҕолуур сүдү күүһэ,
Сэбиэт сирин, көхтөөх дьоно,
Сүрэ өрө көтөҕүллүөн!
Аба, сата, саба биэрэн,
Аҕа дойдуну көмүскээн,
Аттаах, сатыы бары түмсэн,
Адьырҕалыын киириспитэ!
Өстөөх күүһүн тоҕо сынньан,
Өлбөт сүппэт өрөгөйдөөх,
Өрө көрбүт хорсун норуот,
Өктөөп сирин хоодуот дьоно!
Улуу КЫАЙЫЫ УМНУЛЛУБАТ!
Уота-күүһэ умуллубат!
Уостан-сүтэн сөҕүрээбэт!
Улуутуйан өссө үрдүүр!

Т.Н. НОГОВИЦЫНА,
Антоновка.

Мин ийэм дьиҥ чахчы герой

Тулаайах кыракый кыысчааны,
Хараҥпар бу баардыы көрөбүн.
Кырачаан бэйэтин сөҕөбүн,
Кыбыстар курдук да туттарын.
Кыыс оҕо буоланҥын кырдалга,
Кылыйа көппөтөх эбиккин.
Ньургуһун тахсарын сыһыыга,
Сэнээрэн көрөҥүн үөрбэккин.
Ийэкээҥ сып-сылаас илиитин,
Итиитин иҥэрэн кэлбиккин.
Куустуһан олорон кинилиин
Иҥирэх тылларын истэриҥ.
Аҕаккааҥ ыллаабыт ырыата
Ыраахха дуорайа хаалбыта.
Эйиэхэ анаабыт иэйиитэ
Сүрэххэр, дууһаҕар иҥпитэ.
Төрөппүт дьоннорун хааллара,
Төннүбэт дойдуга бартара.
Толору билбэтэх оҕо саас
Кэлбитэ эйиэхэ дьэ, начаас.
Алдьархай аанаабыт ааныгар,
Алаһа дьиэтэ оо, айманар.
Аҕа дойду сэриигэ турунар,
Аатааҕы кыайардыы тургутар.
Эрэммит соҕотох убайа,
Сэриигэ аттанар кыдыйа.
Кырыыстаах өлүүнү тохтото
Кыайыыны дойдуга аҕала.
Убайын унуоҕун туппата,
"Биллибэт ол саллаат" буолбута.
Өлбүттэр толоонно хаалбыттар,
Тыыннаахтар кэккэлии хаампыттар.
Кыыс оҕо тулаайах хаалбыта,
Көмүскэ уутунан сууммута.
Көмүлүөк иннигэр олорон
Көрдөһө-ааттаһа олохтон.
Биллибэт ол күүстэр киниэхэ,
Киирдилэр кыыс нарын санныгар.
Олоххо тардыһыы күүстээҕэ
Иннигэр чаҕыл уот сандаарар.
Ол онтон күүс ылан, кыаҕыран
Үлэһит үтүөтэ ааттанан,
Кыайбатын даҕаны кыайдаҕа,
Сталин мэтээлин ыллаҕа.
Олоҕун доҕорун көрсөр,
Оҕолорун үөрэтэр, көрөр.
Үлэһит дьоннору иитэлиир,
Сиэннэрин бу сиргэ бүөбэйдиир.
Олоҕум тухары иэстээхпин,
Олоруом, киэн тутта эйигин.
Мэлдьитин геройга тэҥниибин
Мин ийэм, дьиҥ чахчы Герой!

Евдокия ИВАНОВА,
Хатыҥ Сыһыы, Дьокуускай.
07.05.2021 с.

– Кэпсиэхпин баҕарабын –

Ырыаны аргыс оҥостуҥ

Кыайыы бырааһынныыга буолуон аҕай иннинэ олоҕун устата ырыа аргыстаах, ырыа уруогун үөрэппит учууталбын, СӨ култууратын туйгуна, Ньурба оройуонун, Күндээдэ нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо Владимир Владимирович Литвиновы кытары быһа сибээскэ тахсан оҕо сааһын, олоҕун, үлэтин-хамнаһын туһунан сэһэргэһиибин ааҕааччыларга тиэрдэбин.

тый?

- Ырыаларым ахсаанын аахпаппын, сүүсчэкэ буолта буолуо. Ыллана сылдьар ырыаларым 40-тан тахса, биир 30-ча ырыанан суруллубут ырыалардаахпын. Билигин хараҕым мөлтөхтүк көрөр буолан нотаны суруйбаппын.

2014 сылтан хоһоон суруйабын, бу иннинэ хоһооннору кыра кыралаан суруйар этим. Оскуоланы бүтэрээччилэргэ анаан "Дьоллоох оҕо саас", "Нюрбинка үрэх үрдүгэр", кэнники "Ньурба кэлэр кэскил куората", "Сайда, тупса тур Күндээдэ", "Дабайалар дайдылар", "Ийэбэр", соторутааҕыта суруйбут "Дорообо, дьол күнэ" диэн ырыалардаахпын.

- Ханнык бэйиэттэри кытары ордук тапсан үлэлээбиккитий?

- Бэйиэт, прозаик С.Е.Дадаскиновтыын, бэйиэт Н.И.Харитонов-Николай Чуор, суруйааччы, драматург И.А.Дмитриев-Сиэн Чолбодук, К.Д.Уткин-Нүһүлгэн бэйиэттэри кытары тапсан үлэлиир этим.

Билигин хоһоон суруйуутунан дьарыктанабын. 2017 сыллаахха ырыаларым хомуурунньуга "Дойдум мүөттээх салгына" диэн кинигэ буолан тахсыбыта. Кэлин "Санаам кустуга", "Кэрэтиэн тыа сирэ" диэн икки кинигэлэрим күн сирин көрдүлэр. Оҕолорго аналлаах "Тыллаах чыычаахтарга" диэн отучча хоһоонноох кинигэбин таһаартараары бэлэмнээтим. 2014 сыллаахха "Хатыҥ нарын суугуна" диэн дискэ таһааттарбытым. Эдэр ыччаттар кэнэҕэһин ааҕыахтара, истиэхтэрэ диэн үйэтитэн хаалларабын.

"Ньурба вальса", "Дойдум миигин ыҥырар" ырыаларбын бастакынан Розалия Никаноровна Слепцова ырыа гынан көтүппүтэ. Үөрэппит үөрэнээччим Елена Таюрская "Ньурба вальса", "Төрөөбүт Ньурбабын таптыыбын" диэн хоһоммор ырыа матыыбын суруйбута, ырыаһыт Антон Иванов, уолаттар ансамбларын толоруулларыгар "Кэрэ кэскил куората Ньурба", "Ньурба тиитэ" Александр Емельянов, Дора Бурнашева, кыыһым Мира икки ырыаны толоруута киин радиоҕа хараллан сытар.

Быйыл, саҥа дьыл буолуон аҕай иннинэ ырыаһыт Антон Иванов саҥа дьылга аналлаах ырыа тылын көрдөөбүтүгэр, "Саҥа дьылынан" хоһоммун матыып айан биэрбиппин, Айта Седалищева ырыа гынан толорбута.

- Владимир Владимирович эһиги дьиэ кэргэн хас оҕолоохху туй?

- Биэс оҕолоохпут, 13 сиэннээхпит. Оҕолорбут юрист, экономист үөрэхтээхтэр. Кыыспыт Лира Владимировна кыыһа Сардаана уруһуйдуур дьоҕурдаах, итиэннэ фортепианоҕа бэйэтэ дьарыктанар. Сиэн уолбут Данил лётчик үөрэҕин бүтэрэн аармыйаҕа ытык иэһин төлүү бараары сылдьар.

Мира Владимировна уола Максим эһээтин туйаҕын хатаран ырыа суруйар, гитараҕа оонньуур, кыра уола Юра бэйэтэ ис санаатыттан дьарыктанан гитараҕа оонньуур, каратэ сиэксийэтигэр сылдьар. Валюша футбол сиэксийэтигэр дьарыктанар, итиэннэ ыллыыр.

- Евдокия Егоровналыын ыал буолан олорбуккут хас сыл буолла?

- Сыл-хонук биллибэккэ аанар, 58 сыл бииргэ олорон кэллибит.

- Эдэр дьиэ кэргэннэргэ тугу сүбэлиэ этигитий?

- Бэйэ-бэйэни кытары үчүгэйдик билсэн баран холбоһор ол үйэлээх буолар. Билиҥҥи кэмнэ үөрэх булгуччу наада, үөрэхтээх буоллаххына үлэ миэстэтэ көстөр. Чөл олоҕу тутуһуохтарын наада. Чөл олохтоох буоллаххына, уһун үйэлэнэҕин. Биһиги дьиэ кэргэн чөл олоҕу тутуһан кэллибит.

- Владимир Владимирович, музыка эйгэтигэр төннөн кэлиэххэ. Аныгы ырыаһыттар толорор ырыаларын ис хоһоонун хайдах ылынаҕытый?

- Мин истэрбинэн мөлтөх, үрүҥ да тыллаах хоһооннор элбэхтэр, ол охсуутунан ыччаттар бэйэлэрэ тугу саныылларынан ырыа айаллара буолар. Биириҥэн хоһоон тылын чочуйбаттар. Үчүгэй ырыалар бааллар. Дьон сэҥээрбит ырыатыгар атын матыып айыы сыыһа дии саныыбын.

- Эһиги дьиэ кэргэн туох дьарыктаахху?

- Кэргэним Евдокия Егоровна быыһабайдыыр дьарыктаах, 50-тан тахса үлэни тигэн оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар бэлэхтэтэлиир, сорох үлэлэрэ дьиэбитигэр баар. Оттон мин хоһоон айабын. Урут эдэр эрдэхпинэ кыһыннары, сайыннары бултуур этим. Билигин даачаҕа кыайарбынан ону-маны гынабын.

- Төрөөбүт дойдугут олохтоохторугар тугу баҕарыа этигитий?

- Ньурбаттан улахан поэт, прозаик тахсыбата. Драматург Иннокентий Аксентьевич Дмитриев-Сиэн Чолбодук, поэт Николай Иванович Харитонов- Николай Чуор бааллар. Музыкаҕа сыһыаннаах ыччаттар аҕыйахтар. Ньурбаларга фонограмманы устар устуудьуйа баара буолар, саҥа ырыалар айыллыа, ылланыа этилэр.

Дойдум дьонугар-сэргэтигэр дьолу-саргыны баҕарабын. Ыарыы-тумуу тумуннун, үйэлээх олохтоох буолуҥ, дойдубут чэчирии сайдарын туһугар саргылааҕы салҕааҥ, силигин ситэриҥ, ырыаны аргыс оҥостуҥ!

Түмүккэ Владимир Владимирович кэргэнэ, САССР үтүөлээх учуутала, Учууталлар учууталлара Евдокия Егоровна эйэ дэмнээхтик олорон кэлбит олоҕун аргыһын туһунан бу курдук этэр:

- Биһиги аан маҥнай тохсус кылааска табаарыстаһан баран, билиҥҥэ диэри эйэ дэмнээхтик 58 сыл олорон кэллибит.

Көнө, сымнаҕас майгылаах буолан, хаһан даҕаны кыыһырсан этиспиппитин өйдөөбөппүн. Туохха барытыгар күүс-көмө, сүбэ-ама буола сылдьар. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан ыллыырын өйдөөбөппүн. Наар спордунан үлүһүйэн туран дьарыктанара.

Иллэҥ кэмигэр айылҕаҕа сылдьара, бултуура, онон оҕолорбут кыраларыттан булт араһын сиэн улааппыттара.

Педучилищеҕа үөрэнэ сылдьан, вокалга дьарыктанан ыллыыр буолбута. Ырыа матыыбын айар дьоҕура сайдыбыта. Хоһоону хойут айан суруйар буолта.

Мин хас да хонукка семинардарга, куурустарга бардахпына, бэйэтэ оҕолорун олус үчүгэйдик көрөн-истэн, ыраас дьиэлээх, минньигэс астаах көрсөрө.

Кэргэним Володя табаах диэни тардыбат, арыгыны батыһан испэтэҕэ. Онон биһиги дьиэ кэргэн билиҥҥэ диэри чөл олохтоохпут.

Билигин да айар үлэтин тохтоппот. Хоһооннору, ырыалары, кэпсээннэри суруйар. Күүскэ үлэлиэҕин, айыаҕын хараҕынан көрөрө мөлтөөн атахтыыр. Кини тылынан этэрин мин тэтэрээккэ суруйан биэрэбин.

Тапталлаах кэргэммэр уһун дьоллоох олоҕу, кытаанах доруобуйаны баҕарабын. Биһигини өрүү үөрдэ-көтүтэ сырыттын!

Дьэ, ити курдук, айа-тута сылдьар аҕам саастаах ырыа куттаах учууталбыт Владимир Владимирович Литвинов быйыл 85 сааһын туолар. Күн бүгүҥҥэ диэри иннникигэ кэскиллээх былааннардаах, эдэр ыччаттарга өйдөбүнньүк гына хаалларар ырыалардаах, хоһооннордоох Владимир Владимировичка өссө да хомоҕой хоһооннору, ылбаҕай ыллам ырыалары айарыгар баҕара хаалабын.

Антонина СЕМЁНОВА.

– Ыам ыйын 13 күнэ – Варвара Потапова төрөөбүтэ 75 сыла –

Үйэлээх өлбөт-сүппэт чулуу поэзияны айбыта

Бу күннэргэ Күөх Ньурба бэйэтин талааннаах кыыһын сырдык аатын ахтан-санаан аahар... Саха дьахталларыттан бастакы чуор куоластаах поэт Варвара Потапова бу орто дойдуга төһө да кылгас уонна уустук олоҕу олорон аастар, бэйэтэ эппитинии кэлэр кэмнэргэ кэриэс кэһии, үүнэр үйэлэргэ үрүҥ алгыс буолар ураты уонна бэлиэ суолу хаалларан барбыта.

Сааскы айылҕа нарыннык уонна сэмэйдик уhуктуута, сир ийэбит чээлэй күөҕүнэн симэнэрин саҕана, саха сэмэй ыалыгар кыра кыыс оҕо окко түспүт оҥоhуута, сиргэ кэлбит сэрэбэйэ түспүтэ. Ол саха бастакы поэта, биир дойдулаахпыт Варвара Потапова этэ.

Варвара Николаевна бэйэтин биир хоhоонугар суруйбутунуу, кыргыс дуораана сүтүүтэ, ыам ыйын 13 күнүгэр 1946 сыллааха Ньурба Сүлэтигэр Үҥкүүлүүр диэн кэрэ ааттаах алааска төрөөбүтэ. Төрөппүт ийэтэ Елена Егоровна дьиэтин көрөн, оҕолорун иитэн олорбута. Эрдэттэн ыарыhах буолан, кылгас үйэлэммит, онон Варвара баара-суоҕа 6 саастааҕар тулаайах хаалбыта. Аҕата Николай Николаевич байанайдаах булчут эбит.

Варя эдэр эрдэҕиттэн хоhоонньут талааннааҕа биллибитэ. Ол талаана СГУ саха салаатыгар үөрэнэр сылларыгар ордук чаҕылыйбыта. Кини 70-с сылларга аан-бастаан лирик поэт быhыытынан киирбитэ. Варвара Потапова оччотооҕу уустук үйэ ыччата буолан уонна бэйэтин кэмин сүрэҕин ортотунан аhарбыт буолан, санаа оонньоohуннаах, дириҥ иэйиилээх лириканы арыйбыта. Саха дьахтарын ис дуулаhатын, иэйиитин, тапталын поэзия нөҥүө аhаҕастык этэн көрдөрбүтэ, хомуhуннаах тылынөhүн иhитиннэрбитэ. Оччолорго бу барыта сонун уонна ураты этэ.

Барыта баар хоhоонҥо,
Муҥнаах-сордоох
Мунун сүтэрбит
Үөрүүтэ,
Дьоллоох-соргулаах
Дьолун куоттарбыт
Кутурҕана ...
Эрэнэ, Итэҕэйэ, Чугаhааҥ,
Күн өрүү,
Хонук хоно,
Олох олоро - хоhоонунан...

70-с сылларга саҥа суруйан эрэр эдэрдэри өйөөн, кинилэр үлэлэрин Чэчир диэн аттаан кассетанан таhаарар этилэр. 1972 с. Варвара Потапова "Күннээх халлаан" диэн бастакы хомуурунньуга тахсыбытынан эдэр кыыс олус үөрэн долгуйан:

Билбэт уолан киhим,
Көрсө түhээт, мичээрдиир,
Күннээх халлаан иhин
Сибэккини бэлэхтиир... - диэн суруйбута. Бу кинигэтигэр оччотооҕу барыны сиэдэрэйдик көрдөрөр сэбиэскэй кэмнэ эдэркээн кыыс кырдьыгы бэйэтин ис санаатын балачча хорсуннук, олоҕу бары өттүнэн кэпсээн эрэрдии хоhооннорунан тыыннаан көрдөрбүтэ.

Варвара Потапова өлбүтэ 10 сылын көрсө 1989 с. философскай наука кандидата Борис Попов "Үчүгэйиэн бу сиргэ" диэн кинигэтин таhааттарбыта. Кинигэ аата даҕаны кэрэҕэ угуйар, поэт дуулаата ыраахын, санаата сырдыгын, олоххо улахан тапталын туоhулуур, дьоҕус эрээри дириҥ ис хоhоонноох хомуурунньук.

Мин тыыннаах киhибин,
Дьоннор, миигин таптааҥ... диэбиттээх.

Бүгүн, кырдьык, саха дьахталларыттан бастакы поэт Варвара Потапова тыыннаах киhи курдук биhиги аттыбытыгар баар. Кини үйэлээх поэзията үгүс дьону долгутар, умсугутар, дьон таптала, сүгүрүйүүтэ сыллар аасталлар да, уҕараабат. Күн бүгүн кини хоhоонноро үгүс саҥа суруйан эрэр эдэр кыргыттары абылыыр, айар үлэҕэ кынаттыыр. Кини тэлбит ыллыгынан аартыктара аhыллан, билигин улахан поэт буолбут, саха норуодунай суруйааччыта Наталья Харлампьева маннык эппиттээҕэ: "Кини ыллыгы тэлбитин кэннэ айанныыр аартыкпыт аhыллыбыта..." Наталья Михалева-Сайа Варвара Потаповаҕа анаабыт хоhоонугар саха бастакы хоhоонньут кыыhа "уоскуйбат кут буолан", "иэйэр-куойар иччилээх куолаhынан, аанай-туонай айманар саҥатынан" дьоҥҥо-биллибитин, поэтесса оннук дьылҕатын уруйдуурун биллэрбитэ. Амма сирин биллэр поэта Саргылана Гольдерова-Саргы Куо Варвара Потаповаттан элбэххэ үөрэммитин, киниэхэ сүгүрүйэрин элбэхтик эппитэ. 1989 сыллаахха Ньурба күөх дуолугар ыытыллыбыт "Ньурба күhүнэ" диэн поэзия күннэрин түhүлгэтэ Ньурба кыыhа Варвара Потапова сырдык аатыгар анаан ыытыллыбыта. Бу көрсүhүүгэ кэлэ сылдьан, Саргылана Гольдерова-Саргы Куо Варвара Потаповаҕа анаан, маннык тыллары суруйан хаалларбыта:

Ол эрээри кэллибит эйигин кэриэстээн,
Эн тыыннаах ааккар сүгүрүйэ
Эн хомуhун хоhоонҥунан өрүкүйэ.
Саамай ыныры
Эн суоҕуҥ бу сиргэ,
Саамай сырдыга -
Эн ырыаҥ хаалла бу сиргэ.

Бу буолбут түhүлгэни айхаллаан Ньурба сирин талааннаах поэта Клара Васильева маннык тылларынан хоhуйбута:

Үөрүү кыыма бүгүн эмиэ
Үгүс мичээргэ үҥкүүлүүр,
Сүрэхтэри өрүкүтэ
Ньурба күhүнэ күлумнүүр.
Бүгүн манна, Варя чараҥар,
Бүтүн Саха сирэ ыалдьыт буолар,
Үчүгэйиэн! - диэбит сиригэр-уотугар,
Үлэhит дьоно тоҕуоруйа мустар...

СӨ суруйааччыларын сойууhун чилиэнэ, бэйэтэ эмиэ ураты куоластаах биир дойдулаахпыт Галина Томская-Айыына Варвара Потапова айар үлэтин туhунан "миигин поэт гыммыт Киhи" - диэн туран, саҥаттан саҥа, аахпыт эрэ киhи сэргиэх, долгуйуох ыстатыйаларын таhаарар. Ньурба биир талааннаах суруналыыһа Фекла Гурьевна Петрова уhун сылларга поэтесса сырдык аатын үйэтитэн, элбэх матырыйааллары уонунан сылларга хомуйан, ааҕааччыга тиэрдибитэ.

Сылын ахсын Ньурба сирин айар талааннахтарын түмэр "Ньурба уоттара" түмсүү ыам ыйын 13 күнүгэр поэт олорбут музей уhайбатыгар тахсан сэргэхситэн, поэт кыыстарын үрдүк аатыгар сүгүрүйэн мустан аahаллар.

Варвара Потапова айбыт айымньыларынан, Сахабыт сиригэр араас театральнай туруоруулар үгүс дьон сэҥээриитин ылаллар. Санатар буоллахха, 2006 сыллаахха ыам ыйыгар поэт Варвара Потапова 60 сааhын бүтүн оройуон, общественность киэҥник бэлиэтээбитэ. Ыраах Убайаанҥа Варвара Потапова уhаайба музейыгар олохтоох маастар Василий Петров оҥорбут мемориальнай дуоската ыйаммыта.

Ньурбатааҕы драмтеатр, режиссер Юрий Макаров туруорбут "Мин кистэлэҥим" испэктээги туруорбута. Бу тэрээһиҥнэ күндү ыалдьыт буолан кэлбит, СӨ норуодунай артыыһа Зоя Багынанова хомуйан оҥорбут "Мин сырдык санньыарым", суруналыыс Фекла Петрова бэлэмнээбит "Кэлэр кэмнэргэ кэриэhим" кинигэлэр сүрэхтэниилэрэ үрдүк таhымҥа барбыта. Түмүк киэhэҕэ поэт хоhооннорун биллиилээх артыыска Зоя Багынанова моноспектакль туруоран, иэйиилээхтик аҕаан көрөөччүгэ тиэрдэн, уйан дуулаларын туппута. Кини ааҕыытыгар Варвара поэзията кэрэхсэбиллээх сэhэн буолан кутуллубута. Уопсайынан Зоя Петровна поэтесса Варвара Потапова аатын үйэтитиигэ киhи хараҕар биллэр-көстөр үтүө суолу хаалларда, онон биhиги, ньурбалар махталбыт мунура суох.

Биир дойдулаахпыт саха дьахталларыттан бастакыннан поэзияҕа суолу арыйбыт Варвара Потапова аата. аныгы кыыс, дьахтар ис дуулаhатын кистэлэҥин сохута иhитиннэрбит бастыҥ хоhоонньут быhыытынан саха поэзиятыгар үйэлэргэ хаалыаҕа.

Мария НИКОЛАЕВА,
бибилэтиэкэр, Хаҥалас.

Көҥүлгэ дьулуспут суhумнуур сулус

Ханнык да хаарчахха хаайтарыан баҕарбатах, ис сүрэҕинэн, дуулаhатынан көҥүлгэ дьулуспут, дьахтар поэзиятыгар бастакынан суолу тэлбит Варвара Потапова 1946 сыллаахха Ньурбачаан Үҥкүүлүүр диэн алааhыгар күн сирин көрбүтэ. Ыам ыйын ылаанҥы күнүгэр кыыс оҕо бэбээрэн бу орто дойдуга кэлбитин биллэрбитэ:

Төрөөбүтүм - киhи аналын
Туhэн биэрбэт ыралаах,
Төhө күүhүм кыайарынан
Турургурдар эрэ баҕалаах!

Варя Потапова айар үлэтигэр үктэммит бастакы сылларыгар бэйэтин туhунан суруйуутугар (автобиография) төрөөбүт сирин маннык ахтар: "Понятие Родины у меня начинается с маленькой якутской деревушки на берегу реки Вилюй. Здесь я родилась и жила в дошкольные годы. Отсюда берут корни мои первые радости - казавшиеся бесконечно светлым ярко-синее небо моего детства, быстрые и веселые волны голубой реки с красивыми камешками на пологих берегах".

Оттон "Үҥкүүлүүр" диэн эриэккэс аатаах төрөөбүт алааhын маннык этэр: "Самое прекрасное воспоминание вызывает у меня легенда о белых журавлях-стерхах, которые в давние времена опустились на мою землю и танцевали всю ночь".

Ньурбачаантан 40 көс тэйиччи, Бүлүү эбэ хаҥас биэрэгэр сытар Үҥкүүлүүр алаас олус кэрэ айылҕалаах сир. Варвара Потапова оҕо саahыгар Үҥкүүлүүрүн көй салгынынан тыынан, сибэккилээх хонуутунан дуоhуйа сүүрэн, төрөөбүт алааhыгар көҥүл тыынын толору эҕирийэн, хоhоонноро көҥүл тыыннаммыттара буолаарай?

В. Потапова хоhоонноро дириҥ иэйиилээхтэринэн, ис кистэлэҥнээх буолан баран дуулаhата туохтан айманарын аhаҕастык этэллэринэн уратылар. Бу туhугар хорсун быhыы, хорсун хардыы. Дьахталлартан сахалыы тылынан кини курдук ким да суруйа, айа илигэ. Бу поэзия эйгэтигэр ыккый ойууру солоон барар кэриэтэ уустук суолга Варяны өйүүр уонна өйдүүр киhи аҕыйах этэ. Биир оннук киhинэн буолбута поэт Василий Саввин.

Варвара Потапова уонна Василий Саввин... Бу ураты талааннаах айар дьоҕурдаах дьон сыhыаннарын барбах сэгэтиэҕиҥ.

Суруналыыс Борис Павлов "Көҥүл эмиэ кынаттаах" кинигэтигэр хоhоон алыбар ылларбыт икки таптаhар сүрэхтэр тустарынан суруйар: "...Баhылай Саабын. Биhиэхэ - сирдээҕи дьоҥҥо дьиҥнээх доҕордоhуу, таптыыр киhи туhугар бэйэ олоҕун, дьылҕатын, аатын-суолун толук ууруу холобурун көрдөрбүт киhи. Уопсайынан, оччотооҕу айар дьон - суруйааччылар, поэттар, худуоhуннньуктар, суруналыыстар бэйэ-бэйэлэригэр сыhыаннара киhини долгутар. Баай-дуол, аат-суол диэҥҥэ суудайбатах, үксүлэрэ дьиэтэ-уота, аhыыр аhа да суох сылдьан сүрүн баайдара доҕордоhуу уонна айар үлэ этэ."

1997 сыллаах "Илин" сурунаал 2 №-гэр скульптор Василий Бочкарев "Ырыаhыт дьоло уонна соро" диэн ахтыы сэhэнэ тахсыбыта. Онно 1979 сыллааҕы дьыала, поэтесса Варвара Потапова тиhэх күннэрин, ити дьыалаҕа сымыйанан балыллан Василий Саввин хаайыы киhитэ буолбутун, сору-муҥу көрбүтүн туhунан кэпсэнэр. Бу быhылаан саха биир талааннаах поэтын олоҕун алдьаппыта. Ол эрээри киhи быhыытынан саамай үрдээн көстүбүт эмиэ кини - Василий Саввин.

Ааптар Василий Бочкарев суруйар: "Художник Владимир Иванов, режиссер Василий Фомин, "Ньургуhуннар" ырыа тылын суруйбут Иннокентий Дмитриев чаастатык сылдьаннар Баhылай санаатын көтөҕө сатыыллара". Варя дьыалатыгар барытын кырдьыгынан этэн биэр дииллэрин Василий Саввин: "Варя аатын хараардыахпын баҕарбаппын", - диэн хоруйдуура. Ити курдук кини доҕорун аатын хараардыан баҕарбакка, балыыры олоҕун тухары сүгэн, хаайыыны-эрэйи аahан олорбута.

Икки уустук дьылҕалаах дьон, поэттар, бэйэ-бэйэлэрин ытыктаhан, өйдөhөн, истиҥник санатыhан дьылҕаларын алтыhынарбыт түгэннэрэ дии саныыбын. Иккиэн поэзиянан ыалдьыбыт дьон этилэр. Варя саха поэзиятын былыргытын уонна бэйэтин кэмин олус билэр. Баhылай эмиэ онтон хаалсыбат, элбэҕи аахпыт киhи. Нууччча буоллун, кавказ буоллун, биир строкаттан ханнык поэт суруйбутун эндэппэккэ таайан сөхтөрөллөрө. Кэпсэтиилэрэ эрэ эмиэ наар хоhоон туhунан. Бэйэ-бэйэлэрин наhаа ытыктаhаллар этэ".

Варвара Потапованы өссө биир өйүүр киhинэн буолар этэ норуодунай суруйааччы Софрон Данилов. Кини кыыс айылҕаттан айар талаанын сыаналыыра, аҕалыы истиҥ харыстыыр майгыта бу сургар арылхайдык көстөр: "Варя, пожалуйста, не удивляйся моему письму. Мы с тобой имеем непосредственное отношение к литературной деятельности. Я на этом поприще проработал немало лет, по возрасту гожусь тебе в отцы, думаю, чтоимею некоторое право обратиться к тебе с добрым советом, как отец к дочери. /.../ Я очень внимательно слежу за твоими публикациями. Искренне радуюсь каждому твоему удачному произведению. Я верил в тебя и возлагаю большие надежды на твое будущее. Эта уверенность подтверждается твоим крупным литературным талантом. /.../ Варя, у тебя дарование от природы. Береги, развивай его. Если будешь много работать, сможешь стать крупным поэтом. Но может произойти обратное, если проявишь безответственность, не будешь работать по-настоящему. /... / Пожалуйста, береги себя и свое доброе имя, думай о будущем. Ты еще молода, вся твоя жизнь впереди. Гордо подними голову, стремись к той желанной цели, которая далеко впереди. /.../ Ты должна быть счастливой, должна многого достичь... Я верю в тебя!". Дьэ бу курдук аҕалыы истиҥ тылларынан ытыктанар суруйааччыбыт Варвара Потапова уустук күннэригэр өйөбүл-тирэх буолар эбит.

Оттон норуодунай поэт Семен Данилов Варвара Потаповаҕа биир хостоох дьиэни бэрдэрбитэ. Манна поэттар, суруйааччылар, айар дьон сылдьан санаа атастаhар, кэпсэтэр-ипсэтэр эбиттэр.

Варвара Потапова хоhоонноругар оччолорго ким да аhаҕастык эппэт санаатын, суруллубатах сокуонунан олохпут бобуулаах кырдьыктарын хорсуннук суруйбута. Бу кини көҥүлгэ дьулуhуутун, бэйэтин кэмин куоhаран эрдэлээн төрөөбүтүн туоhулуур. Итиннэ олус бэргэнник Альберт Бүлүүйүскэй "Эрдэлээбит дорҕооннор" диэн Варвара Потаповаҕа анаабыт хоhоонугар маннык эппит:

Аан дойдуну уhугуннра ыллаабыккын
Кэлэр кэм кэрэптэн кэрэ ньиргиэригэр
холбооннор,
Кэхтэр диэни билбэккэ, кэпсээбитинэн
үүннүннэр
Эрдэлээбит дорҕооннор эн дьикти
хоhоонноргор.
Кинилэри билэн, таҥара оҥостон
үнтүннэр...

Ураты суоллаах эдэр поэтессаны ыарахан кэмигэр тулалыыр дьоно хаҕыс сыhыантан хаххалаабыттара буоллар, сытыы кылыс батыйа кини уйан дуулаhатын баahырдыбатаҕа буоллар, кини ыанньыйбыт айар кутуттан төhөлөөх дьикти иэйиилээх хоhоон төрөөн тахсыа этэй...

Тымныы халлааны талан ойдом үүммүт хахыйах - Варвара Потапова дьылҕата - оспот баас, таптала - харах уута, хоhоонноро - дуулаhа кыланыыта.

Людмила ИВАНОВА,
Ньурбачаан.

– Ыам ыйын 13 күнэ – Варвара Потапова төрөөбүтэ 75 сыла –

"АТЫН ДЬОЛУ БИЛБЭТИМ"

(Варвара Потапова поэзията уонна ис эйгэтэ)

Саха бастакы поэтессата Варвара Потапова туһунан ахтыылар улам элбииллэр, айымньыларын ырытыылар да син эбиллэллэр. Дьон-сэргэ кини хоһооннорун улам өйдүүр, биһириир. Аныгы ыччат поэтесса айымньыларыгар бэйэтин көрүүлэригэр дьүөрэлээҕи булар. Урукку курдук В. Потапованы өйдөөбөт киһи суох, быһыылаах. Итинтэн киһи эрэ үөрэр.

Ол эрэн, хомойуох иһин, бэйэлэрин ахтыыларыгар кини сырдык аатыгар күлүгү түһэрэн, сурукка-бичиккэ киллэрэн, үйэтитэ сатааччылар билигин да көстөллөр. Оннук "ахтыыны" түбэһэн аахтахпына, талааннаах артыыска, өйдөөх дьахтар Фаина Раневская: "Читаю этих ... вспоминательниц об Ахматовой и бешусь. Этим стервам охота рассказать о себе", - диэн уот харахха эппитин санаан кэлэбин.

Билигин оннооҕор кинини хоһоон айарга көҕүлээбитим, сүбэлээбитим, үөрэппитим да диэх курдук этээччилэр баар буоллулар (литератураҕасыһыана суох дьон ол кинилэри билбэттэр даҕаны). Ким билэр ... Итинник талааннаах хоһоонньут ким эрэ үөрэтэригэр наадыйбыта буолуо дуо? Биллэн турар, бастаан суруйарыгар сыанабылы эрэйэн эрдэҕэ, кириитикэҕэ наадыйара ханна барыай. Онно бөдөҥ поэттарбыт киниэхэ көмөлөспүт үтүөлээхтэр.

Өссө 1973 сыллаахха "Хотугу сулуска" саха норуотун тапталлаах поэта Бүөтүр Тобуруокап: "...Варвара Потапова хоһооннорун хайҕаабатах киһини мин көрсө иликпин диэхпэр сөп", - диэн суруйбуттаах эбит. Оттон литератураҕа эдьиийдээтэр эдьиийэ суруйааччы Анастасия Сыромятникова 1989 сыллаахха ахтыбыт: "Бары да ордук саныыр буолбут поэт кыыспытын ким сириэй? ... Бэчээккэ сороҕор, араараа, аһара хайҕааһыннар тахсыбыттара". Анастасия Саввична Варятын быһа этиэхтэрэ диэн, харыстаан итинник эппит буолуохтаах. Талааннаах дьон дьиҥ талааны өтө көрөллөр. Оттон Варвара талаана сахаҕа ол саҕана ураты этэ. Ону биир халыыпка киллэрэ сатааччылар да көстөллөрө. Ахсым айанын ахсарбат да буолааччылар баар этилэр. Сүрэхтэринэн-быардарынан өйүүр дьон эмиэ бааллара. Мин ити үөһэ ахтан аһарбыт дьонум ахсааннарын эбэргэ дураһыйбаппын: "Күрэниэ миигиттэн албын хойур", - диэн поэтесса кэм кырдьыгы көрдөрөн иһиэҕэр эрэллээх этэ.

Кинини өссө кыра кыыс эрдэхпинэ ыраахтан: поэт даҕаны көннөрүкиһи курдук эбит, - диэн көрбүппүн умнубаппын. Ол, араараа, оччолортонпоэт диэн ураты киһи буолуохтааҕын бүтэйдии сэрэйэрбиттэн эбитэ буолуо. Биир дойдулааҕым буолан дуу, айымньыларынан эрэ билэр эрээри, кинини төрүөхпүттэн ыкса билэр курдук, бэйэм киһим кэриэтэ чугастык саныыбын. Кини туһунан дэҥнэ да буоллар хобдох тыллары иһиттэхпинэ,олус ыарыылаахтык ылынабын, хомойобун.

Варвара Потапованы норуотун иннигэр үтүөлээх киһинэн ааҕабын. Ол киһибит бу олохтон куоппута отучча сыл аастыытын кэннэ, аны кэлэн, итэҕэстэрин-быһаҕастарын көбүтүмүөххэ да баар. Уххан эппитигэр дылы, "уһулуччу үчүгэй киһи диэн хаһан да суох" эбээт. Биир эмэ дьиэгин билээччилэр кини мөлтөөн-ахсаан биэрбитин ама билиҥнэ диэри бырастыы гыммат бэйэлэрэ дуу? Эбэтэр ол "кырдьык" кинилэри маҥхатарыгар эрэнэллэрэ оччо эбитэ дуу?... Сыыһа-халты быһыыламмыттаах да буоллаҕына, сахатын дьонун духовнай баайыгар киллэрбит күндү кылаатынан онтун боруостаата ини (оннооҕор суутуураааҕынан буруйдаммыттар кэм аастаҕына онтулара сокуонунан сотуллар дииллэр). Кэнчээри ыччат бастакы поэтессабытын үтүө Киһи, талааннаах Поэт быһыытынан билэрэ сөп буолбатах дуо?

Профессор Варвара Окорокова В. Потапова айар үлэтэ тус олоҕун кытары быһаччы ситимнээх диэн бэлиэтиирэ сөптөөх. Поэтесса эндирдээх олох суолун устун олдьу-солдьу да үктэтэлээбитин сэргэх аҕааччы туора киһиттэн "өй уктарбакка", ааптары тус бэйэтин кытта истиҥник, аһаҕастык кэпсэппит тэҥэ, хоһооннорун аҕаан билэр. Ол эрэн, Потапова Варвара-дьахтар быһыыта-майгыта, олоҕо-дьаһаҕа уонна Варвара Потапова-поэт ис эйгэтэ, дуоһатын олоҕо тус-туспа көстүү быһыытынан сыаналаныахтарын сөп. Кини личность быһыытынан оннук утарыта турсуулартан турар.

Варвара Потапова поэзиятыгар мин ордук биһириирим - кини "уһулуччу үчүгэй" буолартан ыраах бар дьонун уонна эриирдээх-мускуурдаах, чэпчэкитэ суох олоҕун таптыыра буолар. Кини хас биирдии хоһооно ис дуоһатыттан тахсар билинии (исповедь) тэҥэ. Ол иһин хайа да аҕааччыны өрүү долгутар. Кини иэйэр-куойар хоһооннорун аахтаҕым ахсын, дуоһатын бары муҥун ылынан, кэҥэриим кычыгыланар ...

Айдарыылаах кыыс олох "куруһун", "чуҥкугун" оҕо сааһыттан билбитэ уонна, ону тэҥинэн, киһи санаата кэрэтин, сүрэҕэ үтүөтүн эмиэ итэҕэйбитэ. Кини кииринньэҥ ийэтэ, оҕолор дьоллоругар, эйэҕэссайаҕас, кыһамньылаах, дьиҥнээх саха хоһуун дьахтара эбит. Варвара кэлин, улахан киһи буолан баран, кинини дойдутугар кэлэн анаан көрсөрө, киниэхэ сайылаан санаалыын сынньанан төннөрө дииллэр. А. Сыромятникова ахтыбытынан, өрөспүүбүлүкэ киин, былаас тутаах хаһыатыгар "Кыымҥа" үлэлиир суруналыыс буолан баран: "Ийэбин аҕала охсууһубун. Миигин кинилэргэ (суолтата суох көрсүһүүлэринэн аралдьытар атастарыгар-Г.Т.) биэрэн бэрт", - диирэ үһү. Бу - кини киһини сатаан сыаналыыр, онтун биллэрэр дьоҕурдааҕын көрдөрөр.

Айылҕаттан сайдыылаах кыыс олоҕу көрүүтэ, дьону таптыыра, аһынара Поэт буоларыгар олук уурдахтара. Оттон кини Поэт дуоһата олоҕун уустугурдара, дьонугар-сэргэтигэр түүнү эрэ оҥорор ыраас ыралаах киһини, санаатын оонньотон, булкуйан кэбиһэрэ. Оннук быһыыны коммунизмы тутаччылар обществоларыгар сөбө суоҕунан аҕар "идеологтар" илиилэригэр ол куоһур буолара, хоһоонноро бэчээккэ тахсан, норуокка тиийэллэрин харгыстыыра.

В.Б. Окорокова поэтесса айар үлэтин ырытарыгар: "Оччотооҕуга, "улугуруу" диэн ааттаммыт кэмҥэ, киһиэхэ, ордук айар личноска сыһыан хаҕыс этэ", - диэн суруйар. Хомойуох иһин, салайааччы эрэ барыта литератураны, искусствоны сыаналыыр таһымнаах буолбат. Варвара Потапова да кэмигэр оннуктар бааллара. Ол эрэн, кинини букатын өйдөөбөтөхтөрө, өйөөбөтөхтөрө, сыаналаабатахтара диир кыларыйан турар кырдьык буолбата буолуо. Мин билэрбинэн, кинини өйөөбүт, көмөлөспүт дьон суох буолбатахтар. Ол да саҕана карьера диэн тугун быһааран билэр, болҕомто киинигэр, олох үөһүгэр дьулуһар, хоп курдук суруйар хаһыаччыт ыччаттар, тыл үөрэхтээх эдэрдэр аҕыйаҕа суохтара. Кинилэр быыстарыгар чахчы дьоҕурдаахтар да көстөллөрө.

Оттон Варяны олортон чорботон өрөспүүбүлүкэ баар-суох тутаах хаһыатыгар сыһыарбыттара. Аны хайа да хаһыат тугу ыаһахтыыра көҥүл буолбутун аайы, араас уорганнар кыраҕы харахтарын уоһугар сылдьар сэбиэскэй "Кыым" "биһиги эпохабыт өйө, чиэһэ, суобаһа" аатырбыт "коммунизмҥа тириэрдэр күн партия этэрин" норуокка кэпсиир "үрдүк миссиялаах" этэ. Оччолорго онно үлэлиир диэн олус эппиэтинэстээх уонна улахан чиэстээх да буолара. Ол суолтатын билигин кэлэн, ааста эрэ диэн, намтатар олуона курдук.

Варя тутаах партийнай хаһыакка ылыллыбыта кинини итэҕэйбиттэрин, киниэхэ эрэммиттэрин туоһулуур, саха норуодунай поэта Савва Тарасов сөпкө бэлиэтииринии, эдэркээн киһини өйөөбүттэрин көрдөрөр. Онно ким эрэ Варвара Потапова диэн талааннаах кыыс туһугар эппиэтинэһи бэйэтигэр ылан, үрдүкү салалтаҕа тылын тиэртэҕэ. Хайа да үйэҕэ аһыныгас, көнө сүрэхтээх, өйдөөх дьон бааллар. Кинилэргэ олус махтанабын, түүө санаалара өрүү өйөбүллээх буоларыгар баҕарабын. Айар киһи моральнай өйөбүлү ордук билинэр, ордук сыаналыыр эбээт. Кинилэр көмөлөрө, сүбэлэрэ суох эдэр кыыс-поэт олоҕо өссө уустугуруох этэ.

Кинилэр кэннэ, ойуур маһа улаханнааҕын-кыралааҕын кэриэтэ, атыттар эмиэ бааллара. Парнас туруору хайатын араас албаһынан дабайа сатыыр бу дьон бэрдимсик дуоһаларын чэрин чынайар чыпчаалга туос сатыы чэпчэкитик дайан эрэр кыыс талаана кыһыылаахтык аалан эрдэҕэ. Кинилэр үөрэҕин бүтэрэригэр бэлиэр "аатыра, сураҕыра, хайҕана-таптана охсубут" Варяны, быһыыта, ордугургаан, "көнө ыллыгыттан" туората, муннара сатаабыттара да мэлдьэх буолбатах. Барыны кырдьыгынан ылынар, "албын сирэйи өйдөөбөт", судургу майгылаах поэтесса, хомойуох иһин, кинилэргэ бас бэриммитин өйдөөбөккө да хаалаахтаатаҕа...

Оннооҕор Н.И. Харлампьева: "Варвара Потапованы сорох биир идэлээхтэрэ, суксуруспут албын атастара, айыы киһитин курдук көрбөтөхтөрө... Ол бэйэлэрин суобастарыгар хаалар хара мэҥ буоллаҕа", - диэн уонна: "...ол саҕанааҕы литературнай эйгэбит Варяны харыстаабатаҕа, арангчылаабатаҕа", - диэн дэлэҕэ даҕаны тыл ыһыктыа дуо. Профессор Борис Попов "ханан даҕаны бугулдьуппакка, ханалыппакка, дьиҥ кырдьыгын муҥутуур чиэһинэйдик" эппитинии, "поэттар даҕаны, общественность даҕаны чахчы истиҥник, чэнчистик чиэстээн суос-соҕотох бастакы поэтессаны өрө тутан харыстаабатахтара". Ол саҕана уопсастыбаҕа буолуоҕунааҕар, Варяҕа бэйэтигэр даҕаны итинник сэдэх, чаҕылхай талаана соһуччу этэ диир куотунуу буолбат ини...

Поэтесса сороҕор дохсун, ардыгар нарын, куруук ураты иэйиилээх хоһоонноро кини күрүлгэн курдук көҥүл, күүрүүлээх олоххо тардыспытын туоһулууллар. Эдэркээн поэт кырдьыксыт, чуор сүрэҕэ ол саҕанааҕы "дьоллоох" олоххо биһиги - политикаҕа быһаччы сыһыана суох, халыҥ халҕаһа быыһыттан быкпат кыра дьон - өйдөөбөккө хаалбыт көҥүлбүт күөмчүлэниитин өтө көрбүтэ, көҥүлү олоҕун бары өруттэригэр ирдээбитэ, кырдьык араас мөссүөнүн (справедливость, честность, верность, правда, истина) көрдөөбүтэ, гуманнайынан аатырар сэбиэскэй уопсастыбаҕа гуманизм суолун тордообута. Олох кырдьыгын көрдүүр поэт кыыс, бастатан туран, бэйэтин санньыар санааларыттан көҥүл буолуон баҕарара:

...Мин дьоло суоҕум.
Иэстэбил,
Таптал,
Көҥүл туһунан санаа
Кулуттара этим.
Билигин да көҥүлэ суохпун -
Көмүллүбэтэх
Санааларбар кулуппун!

Уонна:

Курус санаа генийэ,
Кутурҕан Куо, сүт, кэбэлийэ!
...Баҕарбаппын эбээт мин Сиргэ
Санньыар күлүк буолуохпун,
Үтүөнү санаа, саатар биирдэ,
Көҥүллээ, Дьолу кууһуохпун, - курус санааттан босхолонору поэтесса дьолунан аҕар. Ол саҕана биһиги, харахпытын саба баана сылдьар тэҥэ, партия ыйан биэрэр үчүгэйин эрэ көрөрбүт, толору дьоллоох олоххо олорорбутун саарбахтаабат, атыны баҕарбат этибит.

Оттон "чуор сүрэхтээх", сэргэх өйдөөх-санаалаах Варя Потапова көҥүл буолуон баҕарара ол кэмнээҕи тутул хаарчахтарыттан, туох да туһата, түмүгэ суох кураанах түбүктэртэн, хардата суох тапталтан, соҕотохсуйууттан, кинини бас билэр кутурҕантан, албын бары угаайыытыттан, быстах быртах санааттан уонна сороҕор оннооҕор... бэйэтин талааныттан. Киһи кырдьыгын ситэри кыайан эппэт үйэтигэр олороруттан тыына хаайтарара, кырдьыктаах хоһооннорун кистииргэ күһэллэриттэн, "кини суруйуулара дьиҥ бэйэлэринэн олорботторуттан", "мөлтөөн-ахсаан", "көннөрүллэн" (А.С. Сыромятникова) бэчээттэнэллэриттэн, кини кырдьыга атын өҥнөөн тахсарыттан санаата алдьанара, сатыырынан бырачыастыыра. Ардыгар былыргыттан биллэр биир ньыманан саатабылы (утешение) көрдүүрэ. Онтон ол быһыытыттан кыбыстан, "бэйэтин кэнэйдэнэрэ", ол албын көнньөрүттэн көҥүл буолуон баҕаран кэлэрэ:

Албын-көлдьүн суолга
Угуйар,
Чэпчэки олоххо
Кучуйар,
Хос санаа,
Оо, бырах миигин!
Тутуум
Куормаһыт эрдиитин -
Сүүрүк утары мин
Эрдиниим... - сөбүлээбэтин кытары сөпсөһөн туймаара сылдьарын хоһоонньут кыыс "албын-көлдьүн суолунан", "чэпчэки олоҕунан" аҕаар. Кырдьыга да, оннук буоллаҕа. Баҕар, ол да иһин буолуо, кини олох бары ыарахаттарын эрдээхтик туоруур модун санаалаах дьоҥҥо ис-сүрэҕиттэн ымсыыра сүгүрүйэр:

Кэрэ да дьылҕалаах дьону мин көрөбүн.
Кинилэргэ ымсыыра мин сүгүрүйэбин.
Тыыннаах буолар иэстэбилин,
Күнү көрөр төлөбүрүн,
Киһини таптыыр кэриэһин,
Олох бары иэҕиилэрин
Туох баарын барытын уйбуттар,
Ол онон дьоллоох буолбуттар, - кинилэр курдук күүстээх буолуон баҕарар.

Оттон кини "таптала - таарымта кэриэтэ", "абарыыта - ииримтийии төрүөтэ... Барыта сиэри таһынан, Барыта барбах сиэринэн".

Эдэркээн Варя дьиҥнээх поэт олох бары түгэннэрин көннөрү киһитээҕэр 10, 100 төгүл күүркэтэн ылынарын ол саҕана бэйэтэ да сэрэйбэт этэ. Оттон сөбүлээбэт тиэмэтин күһэйии күүһүнэн, "барбах сиэринэн" суруйара ама баалаах буолуо дуо. Төһө да баар олоҕор "абаран", "ииримтийэн" ылбытын иһин, син-биир:

...эрэнэбин -
Бар дьонум мааны сигилитэ
Бардамныа суоҕа мин туспар,
Кэрэ доҕотторум күүс эбиэхтэрэ,
Үрүҥ түүллэрим эмиэ элбиэхтэрэ...
Күүтэллэр миигин күөх түүннэр,
Күндэлэс сырдыктаах ыраах алардар! - диэн олоҕу ыраастык таптыыр кыыс дьонугар-сэргэтигэр, дьылҕатыгар эрэнэ, өрө көтөҕүллэн кэлэр.

"Курус санаа генийэ" итинник этиэ дуо?! Кэтэх санаа диэни билбэт Варя бар дьонун санаата маанытыгар өрүү эрэнэрэ. Төһө да сүргэтэ дөрүн-дөрүн түстэр, кини дьиҥнээх оптимист буоларын хоһоонноро туоһулуураллар:

Хаһан да,
Кимиэхэ да
Этиллибэт эриэккэһи,
Ыпсарыллыбат ыраах ы
Бэлэхтиэхпин баҕараммын
Сүргэбин көтөҕөбүн сүүктэрэх сылдьан,
Санаалыын сырдыыбын
Самнар-сабыстар, салланныыр чааспар, - бу строкалар кини Кутурҕан Куо буолбатаҕар миигин өссө төгүл итэҕэтэллэр. Кини төһө да муунтуйдар, туохха-ааһыйдар, онтун дьоҥҥо сыбаабата, төттөрүтүн, киэр кыйдыы, аралдьыйа сатыыра, саналаах хоһоон гынан төрөтөн, тыын ылара.

Варя үрүҥ-хараны сатаан араарар, өйдөөх кыыс этэ эбээт. Кутурҕан Куону улуу Ойуунускай уус-уран толкуйа төрөппүтэ. Өлбөт-сүппэт "Кыһыл Ойуунҥа" көстөн аахар бу персонаж эдэр поэтессаны тугунан эрэ сөхтөрдөҕө, толкуйдатар төрүөт буоллаҕа. Оттон кини "курус санаатын генийэ" - "кэбэлийэ" диэн тылы кытары чопчу ити хоһоон айыллар түгэнигэр түбэһиннэрэн рифмаласпытын эрэ иһин строкаҕа кыбыллан итинник үйэтийбэтэҕэ буолуо дуо?...

Үрүҥ санаа үтүөҕэ сирдиирин, үрдүккэ көтүтэрин туһунан өрө көтөҕүллэ кэпсиир, үрүҥү, ол аата кыырпаҕа суох ыраас сырдыгы таптыыр, үрүҥтэн үөрэр кыыс кутурҕаҥҥа сүгүрүйүөҕүн киһи ылыммат. Кини бэйэтин: "Мин - Кутурҕан Куобун", - дэммэтэҕэ эбээт (көр: "Мин - Уһук Хоту дойдубун", "Мин бэйэм - күһүҥҥү айылҕабын", "Мин... - ...хахыйахпын", "Мин акаары этим"; оттон "Кутурҕаммын" диэн ончу суох!), төттөрүтүн, Кутурҕаны үүрэ сатаабытын билэбит.

Ол ким эрэ хаһан эрэ, араараа, хаадьылаан тыл ыһыктыбытын сурах хоту ыраас манньыакка ылынымыахха баар. Киниэхэ Кутурҕан Куо ыарахан дьаралыгын ыйыыр ол саҕана кимиэхэ эрэ тоҕоостоох, баҕар, барыыстаах да буолаахтыа...

Мин санаабын Варвара Потапованы тус бэйэтин кытары билсибит, айымньыларын эмиэ үчүгэйдик билэр профессор Б.Н. Попов: "... кини бэйэтин поэзиятын санаа түһүүтүгэр күлүктэппэтэҕэ. Адьас баһыйар өртүгэр ааптар лириката этэр ис хоһоонунан, уопсай хайысхатынан чахчы оптимистическай уонна гуманистическай этэ. Ити бигэргэтиини бу хомуурунньукка ("Мин сырдык санньыарым") киирбит хоһооннор көрдөрөллөр", - диэн этиитэ уонна профес-

сор Н.Н. Тобуруокап: "... кини поэзиятыгар курус, бэйэтэ бэргэнник эппитинии, "сырдык санньыар" санаалар бааллар эрээри, кинини санаа түһүүлээх поэт диир онно суох", - диэн бигэргэтэллэр. Оттон хайа дьахтарга, буолаары буолан, поэт дьахтарга, санаа түһүүтэ суоҕуй? Аан дойду ыарыытын барытын сүрэҕинэн-быарынан ылынар аһаҕас эттээх, итии хааннаах киһи дьиҥнээх поэт буолан эрдэҕэ: хараҕа суох дуулаах ый ытыырын көрбөт, таас дьүлэй сүрэхтээх кини күлэрин истибэт.

Кырдьыгы өрө тутар талааннаах кыыс аҕааччытыттан бэйэтин алҕаһын, итэҕэһин кистии соруммат күүстээх, киһиэхэ итэҕэллээх:

Хаста халтарыйдым, алҕас үктээн,
Хаста ыйыһынным тылбын кистээн?...
Оттон охто сытан халлааны көрөбүн,
Ордук сөҕө одуулуу кини күөҕүн...
Халтарыйа-мүлтүрүйэ дабайабын
Олох хайатын халтаҥ сирэйин,
Тардыһан турабын ол аайытын
Одуулуур баҕаттан күн сирэмин, - кини олохха тардыһыытын күүһүнэн саҥа хоһооннор айыллаллара, кырдьык көмүскээччилээх буолара.

В. Потапова дьиҥ кырдьыгы (истина) арай Аар айылҕа дуоһаны угуттуур, хараҕы саататар алыптаах көстүүтүгэр, судургу олох үйэлээх кэрэтигэр көрөр:

Сыһыы киэбэр мэччийэр
Сылгы үөрүн атыыра
Сүүрэр, кистиир имэнэр
Истэбин мин ымсыыра -
Күөх окко, олохха тапталы,
Күннэ, бу сиргэ махталы ...

Уонна:

...Арай, бэйэм өйдүүбүн:
Туруорбах саха балаҕанын,
Күлүбүрүү умайар көмүлүөгү,
Толору күөстээх олгуйу,
Уонна, дьиэ чуумпу сылааһын ...

Эбэтэр:

Аҕаа, кэпсээ дуу миэхэ,
Куобах оҕотун Моойторуктан
Былдьаан ылан ыыппыккын ...

Өссө:

Ол онно сайын этэ.
Ханна эрэ кэҕэ этэрэ.
... Хараччы көрбүт көлүйэм
Аастыты аргыый кэпсиирэ ...

Поэт кыыс олох бэлэхтиир хас биирдии кыра да үөрүүлээх түгэнигэр дьоллоно махтанар. Кини таптыыр киһитин кытары бииргэ буолар сэдэх түгэнигэр:

Сырдаа дуу, олох, өрүү бу маннык! - диэн дьоллоно саҥа аллайар.

"Айманар айылгылаах" кыыс дьону дьоллуур баҕалааҕа, онон дьоллонор ыралааҕа:

Итэҕэйэрим -
Сырдык санаа батаспынан
Дьоло суохтары харыстаһыахпын,
Таптыыр сахам тылынан
Тааһырбыт сүрэҕи сымнатыахпын.

Оттон дьон кинини таҥнарар да түбэлтэлэрэ баар буолара. Оччоҕо кини, "уустук олоҕу олорор" "ураты киһи", аргыардаах аан дойду килэгир тоҥ иэнигэр суос-соҕотох хаалан, муҥнанара. Онно даҕаны кини дьоҥҥо эрэлин, олохха тапталын сүтэрбэккэ, бэйэтин эрэ буруйданара. Ол дуоһаны муоһунан хаарыйар, хараҕы кырыанан бүрүйэр муҥтан арай хоһоннорун хоонньугар хорҕойон быыһанара:

Арай биирдэ өйдөөбүтүм-
Суох эбит мин көрдөөбүтүм-
Уоттаах таптал сөҕүрүйэр,
Кураанах мастыы күлүбүрээт,
Доҕор күүһэ үлтүрүйэр,
Эппит тылын эҕирийээт.

Таптыыр киһитэ, "мааны", "үтүө доҕоро" кинини таптаабатын биллэрбитэ - эмиэ тулаайахсыйарга күһэйбитэ. Быыкаайык сүрэҕэ соҕотохсуйар сорго хам ыллардар даҕаны, кини дьылҕатыгар өстүйбэт, олоххо, дьоҥҥо таптала сөҕүрээбэт айылгылааҕа. Киһи ахсын бэриллибэт ураты аналлаах бу Орто дойдуга кэлбит буолан, бэйэтигэр тэҥнээх, эрэллээх доҕору булбакка (туруйа бараахтар ортолоругар сылдьарыгар дылы), этиэҕин да эппэккэ, санаата туйуллан, эрэйдэнэрэ, тулаайахсыйара:

Мин өрүү соҕотох буолабын
Буурҕа улуйар түүнүгэр, - киһини сүһүөҕэ суох оҥорор буурҕа кини бэйэтин дуоһатыгар ытыллара, утуппакка-уоскуппакка муҥнуура. Аттынааҕы дьоно үксүгэр, баҕарбыттарын да иһин, ол ытылҕаны өйдүүр кыахтара суоҕа. Онтон "соҕотохсуйар аналлаах мунаах кыыс" саҥатыттан мата "илистэ сылайара", эбэтэр "сири таптайа-таптайа, хаһыытыаҕын баҕаран" кэлэрэ (күн ахсын бэйэҕиттэн намтыы атын буоларга күһэллэр арыынан аҕаабат) уонна дьону, олоҕу син-биир таптыыра:

Чүнкуйа чүнкунуур чуумпубар,
Муунтуйа ытыллар будулҕаммар
Өрүүтүн буруйдуубун бэйэбин эрэ,
Өрүүтүн көрдүүбүн куотар суолу.
...Ким итэҕэйиэй, ...
Алҕаспын, алдьархайбын умнубаккабын
Арылы күннэрбин атаҕастыыр
абаккабын.

Олоҕун ордук ыарахан да түгэннэригэр кини "кимиэхэ да абарбакка", дьон айаннаныр көнө ыллыктарыттан бэйэтэ халтарыйар курдук сананара, сиэр-майгы туһунан уопсастыба ылыммыт өйдөбүллэрин тутуһа сатыыра кини дьон-сэргэ санаатын халбаҥа суох ытыктыырын көрдөрөр:

Барыым мин сырдык хоту
Булуом, баҕар, сотору
Тумнубут көнө ыллыкпын ...!

Баар олоҕун кытары сөпсөспөт кыыс "хайыаҕай, ол ханна саһыаҕай"... бэйэтиттэн? Кини сороҕор тоҕо, туохтан санаагыырын, тугу баҕарарын, ханна талаһарын, быһата, бэйэтин бэйэтэ даҕаны өйдөөбөт түгэннэрдээҕэ. Оттон дьон тэҥинэн үөрэкөтө сылдьыан олус баҕарара. Ол иһин олох, дьон үчүгэй өрүттэрин күүркэтэн, бэйэтин бэйэтэ итэҕэтэн, кыра да үтүөнү өрө тута улаатыннаран, "бэйэтэ бэйэтин албыннаан", "үгүс үтүө ыраны санаан сылаанныйа ууллара тоҥуй сүрэҕэ":

Үрдүк тапталга талаһар дуоһам,
Уоскуйбат иэйиини миэхэ этэрдии,
Эстибит, сылайбыт эппин-симмин
Олохха эмиэ эргитэрдии,
Эчи даҕаны куустаҕа эрчимин.
Бэйэм да күүскэ сөхтүм -
Күн диэки күлэ үөрдүм.

Сахаҕа "этиттэрэр" диэн өйдөбүл баар. Ол курдук, дьон-сэргэ суохтуур кырдьыгын Үрдүкү күүс поэт кыыс уоһунан этиттэрэн эрдэҕэ:

Хайа аакка - сүгүрүйүөхпүн,
Ханнык таҥараҕа - үнүөхпүн,
Төрүт, төрүт билбэппин,
Төрдүн, төбөтүн көрбөппүн, - халбаҥа суох биир, коммунистическай партия диэн ааттанар, таҥаралаах норуот Ленин хайа да диэки ыйбытын быһааран чопчу билбэтэр даҕаны, сурах хоту коммунизмҥа айанныы сатыыр эрдэҕинэ, кини дьулуспут көҥүл күнэ, бүгүҥҥү күн, хайаан даҕаны үүнүөхтээҕин "өһүөҥҥэ хаайтаран олорор отчутмасчыт дьонугар" биллэрбитэ:

Үйэм сарбыллар
Бу маннык халлаанҥа.
...Көһүт,
Былыт түгэҕиттэн,
Бытааннык да буоллар,
Быгыахтаах
Чаҕылхай сырдыгы!
Көһүт,
Миигин эрэ буолбатах,
Бар дьоҥҥун даҕаны,
Долгута,
Соһута,
Мичилитиэх,
Күүттэришлээх
Күндү Күнү!
Көһүт,
Көһүт эрэ! ("Былыттаах халлаан".)

Варвара Потапова, туспа өйдөөх-санаалаах, ураты дуоһалаах, сайдыбыт мистическэй көрүүлээх, удаҕан тэҥэ кыахтаах поэтесса, кэм-кэрдиис хаарчахтарын билиммэтэҕэ. Кини ааспыт аанын сэгэтэн көрөр, инники халыҥ быыһын арыйа тардар кыахтааҕын хоһоонноро кэпсииллэр:

Бил даа, мин дуоһам кэтиирин -
Бүгүн бу манна суоҕу...

Сороҕор дьиэтэ-уота, ардыгар үлэтэ-хамнаһа, үксүгэр тэҥнээх доҕоро суох сыруттар даҕаны, "тарбаҕа титирии тымныйарынан, күөмэйэ куура хатарынан", поэт кыыс, хата, атыттары аһынара (кыра оҕону аһынар-таптыыр, билбэтин-көрбөтүн быраастыы гынар тэҥэ), дьонун-сэргэтин, олоҕу таптыыра, олоҕор үтүө хайаан да кыайарыгар эрэнэрэ:

Оо, суох, син-биир,
Ордон хаалыам охсууттан,
Кэрэҕэ сирдиир
Туоруом суоҕа ыллыктан!
Олох дохсун баалыгар
Тимириэм суоҕа, хата,
Үтүө баҕам кыаҕыгар
Эрэнэбин, чахчыта.

Мин ардыгар саныыбын, Варя барахсан ити кэрэ эрэлин сүтэриэн иннинэ бу кубулҕаттаах олохтон куоппута да ордук эбит. Уһаабыта буоллар, ким атыны мэктиэлиэй, баҕар, соҕотохсуйар соруттан сорсуйан, эбиллибит эрэй эҥэрдэниэх этэ. Оннук санаатахпына, быыкаайык бэйэтэ улахан аналлаах хорсун кыыс-поэты аһынан, сүрэҕим аһыйбахтаан ылар...

Фаина Раневская нуучча улуу поэтессата Анна Ахматова туһунан: "Она украсила жизнь", - диэн эппиттээх. Оттон саха чулуу поэтессата Варвара Потапова, биһиги өйбүтүн-санаабытын холоруктуу ытыйан, сэргэхситэн, саха литературатын чахчы киэргэтэн бардаҕа.

Чулуу поэттарбыт Алексей Кулаковскай, Платон Ойуунускай уонна Иван Голев аан дойду таһымыгар тахсар курдук үрдүк таһымнаах өлбөт-сүппэт айымньылларын нууччалыы тылбаастаабыт, айымньылар сорох түгэннэригэр быһаарыылары биэрбит ураты көрүүлээх чинчийээччи Е.С. Сидоров: "Настоящий художник всегда глубже, шире и выше любой идеологии", - диэн этиитин Варвара Потаповаҕа эмиэ сыһыарыахха сөп. Саха бастакы поэтессата оччотооҕу ирдэбилгэ сөп түбэһиннэрэн, баар дьиҥи дьон ытыһыгар туустаан-тумалаан, миннньитэн ууран биэрэри кыайбатаҕа. Кини биһиги курунхарбыт дуоһабытын хабархай кырдьыгынан күндүлээбитэ, көймөстүбүт көхсүбүтүн кэҥэппитэ.

Поэттар тустарынан "бэйэтин кэмин ырыаһыта" диэн этээччилэр. Оттон дьиҥнээх поэкка бэйэтин кэмэ, атын кэм диэн суох. Ааспыт, билиҥҥи, кэлэр кэмнэр арахсар кэрдиистэрэ кинилэр тустарыгар сүтэр буолуохтаах. Холобур, Былатыан Ойуунускай "Кыһыл Ойууна" саха киһитин туһунан эрэ буолбакка, омугуттан тутулуга суох, икки атахтаах тыыннааҕын тухары олоҕун айгыратар кыһалҕа туһунан эбээт. Бу поэма күн бүгүн суруллубукка дылы. Хайдахтаах курдук бүтүн планета таһымнаах айымньыны айан кэбиспитий биһиги Поэппыт, киһи эрэ киэн туттуох! Өссө төгүл ааҕан көрүҥ эрэ... Дьиҥнээх поэт ардыгар таһымныыр, сороҕор оломнуур, бу устан доллоһуйар улуу олоҕу Өлүөнэ эбэ барахсаны үйэлэр тухары өйөөн турар таас остуолбалар мөҥүөннэриттэн ааварарга дылы. Кини кыраҕы хараҕар урут-хойут диэн суох! Биһиэхэ билигин эрэ иһиллибит "сонуну" - Улуу Куйаар информационнай хонуу буоларын туһунан - Алампа өссө 20-с үйэ 20-с сылларыгар хоһуйбута. Оттон поэтесса Потапова "таптыаҕын баҕарбыт этиҥ үүннэрбит чөҥөчөктөрө" бүгүн киэҥ Арассыыйа устун атах балай бардылар. Суох, Поэттар кэм хаарчаҕын билиммэттэр!

Варя барахсан уустук дьылҕаламмытыгар сэбиэскэй былаас да, атын ким да буруйа суох. Итинник сэдэх талааннаах, итинник ураты дуоһалаах киһи хаһан, ханна сыа-чалбараҥ олбохтоммута, уу-чалыар олохтоммута, тыыннааҕар мааныламмыта баарай?... 20-30 сыл хойутаан төрөөбүтэ да буоллар, аныгы үйэ сиэринэн, баҕар, арыый атын эрээри, син-биир олорбут олоҕун олоруох этэ. Хайа да кэмҥэ олох утарытынан уустуктардаах, хостоотоххо хобдохтордоох, санаа сатарыйар төрүөтэ хаһан баҕарар көстөн иһэр.

Оттон эдэр саахыгар олохтон барбытыгар эмиэ талааннаах, эмиэ ыарахан дьылҕаламмыт поэты - Василий Саввины - күтүүр сөп буолуо дуо? Поэтесса төрүүрүгэр анаммыт ыйаҕын толорбут буолан, баара эрэ 33-гэр, бэйэтэ эппитинии, "албын ыра доҕууругар иҥнибитэ, ...көстүбэт көҥүл дохсун долгунугар... олоҕо тимирбитэ". 33-гэр... Поэт диэн "таптал, көҥүл туһунан" уонна да атын бараммат баһаам санаа кулута буолаахтаатаҕа.

Бар дьону уонна олоҕу таптыыртан "атын дьолу билбэтэх", "ураты киһи..., уустук олоҕу олорбут" талааннаах поэтесса Варвара Потапова "көмүллүбэт санаалара" аны да уус тыллаахтары угуйа, ыра кыналтаахтары ыҥыра туралларын.

Галина ТОМСКАЯ.

Поэзия туонатын бастакы харанҥаччыта

Я пишу стихи.
И я очень хочу, чтобы они понравились людям и прибавили хоть капельку любви к добру и ненависти к злу.

В. Потапова.

1946 сыл. Ыам ыйын 13 күнэ. Ньурба сирин биир кытыы, Бүлүү өрүс үрдүк кытылын көнө кырдалыгар турар, кэрэ көстүүлээх Үҥкүүлүүр диэн дьикти ааттаах дэриэбинэтигэр холкуостаах дьиэ кэргэҥнэ уоллаах кыыс оҕолор төрөөбүттэрэ.

Ити курдук бастакы ньургуһун тыллан, сиккиэр тыалтан куоҕайа хамсыыр кэмигэр кэлин улаатан саха поэзиятыгар, чуолаан, кыыс оҕо кэрэни иэйэн, олоҕу хоһуйан, хоһоонунан санаатын этэр дьоҕурун биир бастакынан киллэрсибит кыыс оҕо күн сирин көрбүтэ, курус-санньыар түмүктээх, кылгас эрээри чаҕылхай олоҕо саҕаламмыта.

Саха тыллаах, поэзияны сэҥээрэр, абылаҥ тыл иэйиитигэр куустарар уйан дуоһалаахтар быйыл 2021 с. ыам ыйын 13 күнүгэр Варвара Потапова төрөөбүтэ 75 сылын бэлиэтиэхпит.

"Ньурба уоттара" литературнай айар түмсүү сыл аайы үгэскэ кубулуйбут тэрээһиммит чэрчитинэн В. Потапова музейуһаайбатыгар түмсэммит, төһө да билиҥҥи уустук эпидбалаһыанньа турдар, кэрэ киһибитин кэриэстии, ахта-саныы, үтүө аатыгар сүгүрүйэ мустуохпут. Тиэргэн иһигэр уһун кыһын мунньуллубут көтөҕө, сэбирдэх, от-сыыс буолбутун хомуйуохпут.

Ол кэннэ бэсиэдкэ иһигэр, остуол тула олороммут, итии чэйбитин иһэ-иһэ, Варя хоһооннорун ааҕыахпыт, уран тыл көтүтэр, эмиэ да чараас сирбитин хаарыйан хараҕпыт уутун халытар нарын да, санньыар-курус да иэйиитигэр куустаран иһийэн ылыахпыт.

Уйадыта-умсугута уйулҕабытын хамсаппыт иэйиилэртэн тиһиллэн, сүрэхпит сылаас сүүрээниттэн үөскээн күн сирин көрбүт, Варяҕа туһаайбыт анабыл хоһоннорбутун, баҕар бу түгэҥҥэ сырдык дуоһата манна, аттыбытыгар, сиккиэр тыалга сигэнэн, таарыйан истэн аахыа дуу диэммит долгуйа, симиттэ, нарыннык-наҕыллык аҕыахпыт, сырдык сэбэрэтин санаан сэгэйэ үөрүөхпүт.

Махтаныахпыт бу Сиргэ, бу тулалыыр кэрэ айылҕаҕа, маннык уйан дуоһалааҕы, маннык нарын иэйиилээҕи, маннык кэрэ киһини төрөтөн, иитэн, таптал сүдү күүһүн иҥэрэн, Саха тыллаах дьонноругар үйэлэргэ сүппэт, ыҥыра угуйар умайар сулус бэлэх оҥорбуттарыгар.

Күндү доҕоттор! "Ньурба" хаһыат бу таһаарыытыгар "Ньурба уоттара" литературнай түмсүү кыттыылаахтарын Варвара Потаповаҕа анаммыт анабыл хоһоннорун эһиэхэ билиһиннэрэбит. Аҕыын! Сэргээн!

Чуумпуран олорон, иэйиилэргэ кыттыһан, иһийэн ылыаҕын, кэрэ киһибитин Варяны, поэзия биир умсугутар, ураты "сырдык санньыар" тыллааҕын, ахтан-санаан ааһыаҕын!

Дмитрий ПОНОМАРЕВ.

Күннээх дьиэ

Варвара Потапова сырдык кэриэһигэр

Мин бүгүн сыруттым
Маанылаах түөлбэҕэ,
Айар куттаах кыыс
Алгыстаах аартыгар.
Кыракый күннээх дьиэ,
Кыракый күөх түннүк,
Кыракый тиэргэн -
Көҥүл санаа уйата.
Саҕыллыбыт бу манна
Сарыалтан кыым ылан
Айар тыл арыллар
Абылаҥ кутаата.
Ыраахха тэнийбит
Кыракый тиэргэммит,
Ырааҕы көрдөрбүт
Кыракый күөх түннүк.

Ахтылҕан

Тоҕо бүгүн, кыталык түһэн
Үҥкүүлүүр үтүөкэн кырдала
Саһарбыт сэтиэнэх отунан
Санааҕыы сууланна?
Тоҕо бүгүн, таастаах кытылым
Тымныы тыалынан аҥыһыйа,
Тэһийбэтэх долгунунан сапта
Тэһиккии айманна?
Хаһан эрэ сайыһа хаалбыт
Кыракый кыыстарын кэтэһэ,
Кинилэр эмиэ санааргыыр, кырдьар
Кыыһырар, эбиттэр.
Ол эрэн саас ахсын, саҥаттан,
Күөх нуоҕай сирэмҥэ суулана
Кэтэһэллэр: "Кэлиэ..." - диэн эрэнэ
Кыракый кыыстарын.

(Салгыыта 8 стр.)

– Ыам ыйын 13 күнэ – Варвара Потапова төрөөбүтэ 75 сыла –

Поэзия туонатын бастакы харанҕаччыта

(Салгыыта. Иннэ 7 стр.)

Алҕас эбит
Курус санаа генийэ,
Кутурҕан Куо, сүт кэбэлийэ!
В. Потапова.

Өр да көрдөөтүм,
Өр да хаһыстым!
Өҥүлэ сатаатым,
Өйдүү сатаатым!
Тоҕо да Эйигин,
Кэрэчээн киһини,
Уйан уйулҕа уйатын
"Кутурҕан Куо" диэн сүрэхтээн
Аат быспыт эбиттэр?
Алҕас эбит!
Анааран да көрбөккө
Аат биэрбиттэр.
Сыыһа эбит!
Сылыктаан да көрбөккө
Сүрэхтээн кээспиттэр.
Айыллыбытыҥ оннуга дуу?
Аара көрсүбүтүҥ оннуга дуу?
Кутурҕан Куо кулута буолбуккун,
Курус санаатын илдьитэ эбиккин.
Сорук-боллур оҕолуу
Соругу толорбуккун.
Баар эбээт эйиэхэ
Олоххо тардыһыы,
Кэрэни кэрэхсиир
Кэскиллээх санаалар,
Кэми билиммэт
Кэрэкэ ыралар,
Бэйэҥ киэнэ
Эйиэнэ эрэ -
Сып сырдык,
Ыт-ыраас
Үрүҥ өҥ!

Дмитрий ПОНОМАРЕВ-Дьолуолаах.

Маҥнайгы поэт кыыска

(Варвара Потаповаҕа ананар)

Айар куттаах кыыспыт, Эн
Арыый эрдэ кэлэҥҥин,
Хоһоон суолун тэлэҥҥин,
Холобурга сылдьаҕын.
Маҥнайгы хоһоонньут буолан,
Тургутуу торумун аастаҕыҥ,
Дьарамай түөскүнэн тэлэҥҥин,
Дьэ, кырдык суолу эн астаҕыҥ.
Сиилээччи - одуулааччы,
Сэмэлээччи, хайҕааччы
Сэлэлээбит ыллыктарын
Силэйтэлээн кэллэҕиҥ.
Эн, маҥнайгы хоһоонньут кыыс
Эмньик сүрэҕиҥ тапталын,
Үөрүүтүн, хомолтотун
Бар дьоннор тиэртэҕиҥ.
Кистээбэккэ, киэргэппэккэ,
Кэмсиммэккэ, кэп туоммакка,
Хайдах баарынан ыраастык,
Тапталы Эн хоһуйдаҕыҥ.

Екатерина КОРОТОВА-Кэтии Лэчил.

Варвара Потаповаҕа

Оо, ол саҕана эйигин
Ийэ гынан эмньиктээн,
Илгэҕин иһэн иһийэн
Иһиллээбэтэх эбиппин,
Сүрэҕиҥ тэбэр ырыатын,
Суппэт ылламмыт ырыатын.
Оо, ол саҕана эйигин
Эдьиий гынан сиэттиһэммин
Сүүрбүт-көппүт кырдалларгар
Тэлэмээттэнэ мэниктээбэтэх,
Дьэрэкээн лыахтары сырсыбатах
Абаккалаах эбитин.
Оо, ол саҕана эйигин
Бастыҥ дьүөгэ гынаммын
Бүлүү эбэм кытылынан
Сааскы аналлаах эн күннэр,
Ньургуһун дьөрбөтө тутуурдаах
Дьаарбайбатах эбиппин.
Олоҕум оол көтөн ааспыт сындыыһыгар
Арай, эйигин көрсүбүт буолуум дуу,
Эн таптал иэйиитин иччитэ
Хаама сылдьаргын көрбүт буолуум дуу,
Эн хомойор, хоргутар күннэргэр
Аттыгар буолбут буолуум дуу...
Ол эрэн, эн сиккиэргэ сипсийбит
иэйиилэриҥ,
Киэһээннии сөрүүннэ баҕарбыт баҕа
санааларыҥ,
Сарсыардаанҥы саҕахха анаабыт
хоһоонноруҥ,
Түүннү чуумпуга көрбүт сулустарыҥ
Билигин да иэйиилэргэр олороллор,
Билигин да миигинниин биргэлэр ...

Александра ВИНОКУРОВА-Күн Чөмчүүк.

Эдьиийдэрим курдук саныыр, сүдү талааннарыгар сүгүрүйэр Ньурба поэтессаларыгар Варвара Потаповаҕа уонна Клара Васильеваҕа

Эдьиийдэрим, хоргутуманг
Эниэхэ тиийиэм эрдэ диибин,
Эниги сүдү талааннытын
Эридьиэстиир кыаҕа суохпун.
Эйгэм уран кылларыгар
Эниги арыт киирэн кэлэн,
Эрэл санаа кыымын саҕан
Эгди буолар суолбун ыйыҥ.
Этиҥ миэхэ иэйии киирэр
Экчи кэлэр дьикти кэмин,
Элбэх тылтан сүһэн ылан
Эллиир-эттиир дьикти күнүн.
Арыйбыт эбиккиэн, эдьиийбиэт Варвара,
Айылҕаҥ сүдүтүн көҥүллүк,
Айыллыы дьиктитин алыбар ылларан
Абылыыр эбиккин билигин.
Ол алып сулуһуҥ чаҕылла умайар,
Ол онно айылҕа иһийэр,
Ол көстөр хатыҥыҥ дьиктилээх күлүмэ
Олорбут олоххун туоһулуур.
Эдэркээн кэрэчээн да сааскар
Эгэлгэ хоһоону айбыккын,
Этэргэ чэпчэки, үгүһүөн хоһуйууҥ
Эн этииҥ хас биирэ соһутуу.
Ол онтон кыым ылан, кэлэллэр эдэрдэр
Онно эн куолаһыҥ иһиллэр,
Ол аата эн ырыаҥ тылыгар кыттыһан
Олуһун иэтэннэр туойаллар.
Оттон эн, эдьиийбиэт, Клара барахсан,
Алтыһар түгэни дьылҕабыт биэрбэтэх.
Хомолто кытаанах бүтэһик түгэннэр
Атаара барбатах аньыыбын.
Ол түгэн түгэҕин билигин кэпсииргэ
Олуһун тустаахха ыарахан,
Ол иһин айманан сурукка тиһэбин
Олуурдаах түгэни сөргүтэн.
Баарым ээ, оо, чугас, адьаһын аттыгар
Баалаама, дьэ тоҕо хаалбыппын,
Баччаҕа диэритин аҥала быһыыбын
Бырастыы гынаргар этэбин.
Эдьиийиэм, кэм ааһар, хомолто
сууралларг,
Эйигин дьон олус аһыйар,
Этиэхтээх тылларын эппэккэ
хаалбыттар
Этэргэ дылы, дьэ үгүстэр.
Соһуччу барбытыҥ сураҕа, суодала
Сотору аастаҕа дьэ диэмэ,
Соҕотох бэйэҕэр эрэнэр сүрэҕиҥ
Соһутан аастаҕа абатыан.
Иккиэннэит дьыҥата биирэлиир
ситимнээх
Иккиэн дьэ, булсуһан ыллаххыт,
Истиҥник сиэттиһэн, дууһалыын
силбиһэн
Иһирэх иэйиинэн туоллаххыт.

Гаврил МОНАСТЫРЕВ-Уйусхаан.

"Үчүгэйиэн бу сиргэ"

(Варвара Потаповаҕа ананар)

Чахчыта бу сиргэ киһиэхэ
Туохтан да күндүтэ олоҕо!
"Үчүгэйиэн бу сиргэ,
Үөрэ-көтө сылдьар".
Саппаҕырбыт, былыттаах халлаантан,
Сырдык, сылаас күн сандаара тахсара,
Кыһыҥҥы кырылас кырыалаах
кыһыммыт,
Чэбдик, ыраас салгына,
Сааскы күммүт сарыала
Кытара кыыһа тахсара,
Сайыҥҥы итии куйааска
Сөтүөлээн айманар оҕо саҥата,
Күһүҥҥү сиккиэргэ саһарбыт сэбирдэх
Тэлээрэ ыһылла көтөрө
Бу барыта киһиэхэ кэрэтиэн!
Олоҕу таптыахха, олохтон үөрүөххэ.
Чахчы да, үчүгэй дии,
"Үөрэ-көтө сылдьар,
Үгүс дьоннуун сэргэ
Олох дьолун сырсар".

Елена НИКОЛАЕВА.

Варвара Потаповаҕа

Варя хаампыт чараҥнара...
Варя кууспут хатыннара...
Ыраах тиэрдиэх ыллыктара...
Ылламматах ырыалара...
Хомус тыла тостубут.
Хомоҕой хоһоон тохтообут.
Онно ким буруйдааҕый?
Олох дуу, дьон дуу?
Көҥүл санаа күөмчүлэнэр,
Сырдык санаа сарбыллар,
Кырдык кыайан этиллибэт
Кыһарҕаннаах кэмнэригэр,
Курус санаа иэйиитинэн,
Ыра санаа баҕатынан,
Кутурҕан куо хоһоонноро
Куорсун анньан көппүттэрэ.
Олоҕу билэргэ үөрэппиттэрэ.

Аркадий МОЯКУНОВ-Мойокуун Индеев.

Эйигин саната

(В. Потапова сырдык кэриэһигэр)

Оо, ханнык хахсаат тыал халаатыы
үргүйэн
Хараастыы тыыныгар тумнара
туттаҕай,
"Соҕотох хахыйах" чоҥкуйа үлүйэн
Сулумах лабаанан кырыаны куустаҕай?
Эрийэр хабыр тыал тымныыта холуһуон,
Эчи да чуумпутуон, эргиччи куруһуон.
Эбиитин туох бары барыйа боруорбут,
Эйигин саната иһиллии чоҥкуйбут...
Билсиһэн көрбөтөх, бэлиэтии билбэтэх,
Биирдэ да алтыһан эн-мин диэн эппэтэх,
Ол ааспыт түгэни, ол сырдык сулуһу
Ойуулаан-оһуордаан кэпсииргэ судургу...
Буруйум буолаахтыа бутуллар санааҕар,
Буурҕа, тыал аргыстаах айанныыр
күннэргэр,
Сыһыыга сыһыйан, сылаас тыын утаҕар
Сыһыары тутуохпун билбэтэх
күннэрбэр...
Сүрэхпит айманан, соһуйан
хаалбыппыт,
Соһуччу сурахтан соҥуора
тыыммыппыт,
Уот сулус умуллан халлааннаан
суппүтүҥ,
Уолусхан санаабыт сиппэтэх түһүгүн...
Ол эрэн, Ийэ сир эргийэр дьырбиитэ,
Олох диэн күннээх түүн алтыһар айана,
Эриэккэс сибэкки - Ньургуһун кэрэтэ
Эйигин саната саас ахсын тыллыаҕа!

Тимофей ШЕСТАКОВ-Чоххуруос.

***

Айылҕаттан анатыылаах
Көҥүл санаа аанньала,
Кэмиттэн эрдэлиир аналлаах
Кэлэр кэм кэрэһитэ.
Соҕотохсуйбут киэһэлэрин
Иэйии кута толорор,
Иһиллээбит чуумпутун
Кутурҕан Куота уоскутар.
Олох ытыйар буурҕатыгар
Охтуор диэри соҕотоҕун
Турууласпыт хахыйахпыт
Үтүмэн сыллар ааһыылара
Дьэ тилиннэ саҥаттан.
Кэнчээрилиир көмүс күһүнэ
Утаппыттыы инэринэр
Көмүс тылын дорҕооннорун,
Суруйан хаалларбыт хоһооннорун.
Көҥүл санаа аанньала
Сүгүрүйэбин эн аккар,
Үрүҥ көмүс куорсунунан
Сырдык суолгун хаалларбыккар.

Валентина ФЕДОТОВА-Алгыстаана.

***

Варя, эйигин көрбүтүм илэ!
Айар кут алыбар куустаран,
Поэт кыыстыын алтыһаары
Алаһа дьиэҕэр үктэммитим.
Онно барыта орун оннугар:
Тэлгэһэҕэр күөх хонууга
Тэбэнэт ньирэй мэччийэр,
Хоскор суруйар остуолгар
Хомуһун санаа иитиллэр...
Сойутардаах сылабаарыҥ
Сойбот сонуннаах күүтэр,
Оронуҥ чөкөччү хомуллан
Утуйа киирэргин кэтэһэр...
Оо, бастакы поэт кыыспыт,
Варя, эйигин көрбүтүм илэ!
Төһө да көстөр дьүһүнүҥ
Боруонсаттан кутулуннар,
Күн бүгүн тыыннааххын.
Уйан, чараас мин сүрэхпин
Уйадыта, эрэнэ сипсийэҕин:
"Туора дьон дьолунан
Тотор дьоллон, эбэтэр,
Атаҕастаммыты аһынан айманар
Алгыстаах санаа аргыстан!..."
Эн эппит тылларыҥ миэхэ
Эппин-симмин эймэнитэн,
Эрэйи-буруйу чэпчэтиһэр
Эрэли, күүһү биэртэрэ...
Ол күнтэн ыла мин
Көмүскэс санааланан,
Көҥүлгэ үөһэ көппүтүм!
Аллаах аппын миинэммин,
Айыы сирин оҕото
Айаҥна турумму туум...

Светлана САМСОНОВА-Сиибиктэ.

Балбаара Потаповаҕа

Олох эриирдээх-мускуурдаах
Хаҕыс тыынын салгыыттан,
Хахыйах мастыы тулуурдаах
Хаарыан кыыспыт куоттаҕыҥ.
Кылгас түүнүҥ уһуура
Уйан куккун тургутан,
Быыһык кэмиҥ сырдыыра
Иэйэн-куойан этитэн.
Сыһыан тыйыс дьыбарын
Сайар тыынын уйадытан,
Силлиэ күүһүн уоскутар
Күүстээх санааҥ уҕарытар.
Ыраас таптал бэлэхтээх
Хатыламмат хардалаах,
Бастыҥ бэйээт Балбаарабыт
Үйэ сааска умнуллубат.

Альбина КҮНДЭЭДИНСКЭЙЭ.

Варвара Потаповаҕа анабыл

Алампалаах Арбыыталыы
Ураты буолан көмүскэлэ суох
Үйаҕас дууһаҥ аймалҕана,
Үйулҕаҥ араас хамсааһына,
Өйдөммөтөх дьүһүлгэннэрин,
Үтүөнү ирдиир тылларын
Сырдык санньыар буоланнар
Кэм кэрдии өксүөнүн,
Хааччах хатыырдарын,
Бохсуу буомнарын туораатылар.
Сүгэ сылдьыбыт сарсыҥҥыгар
Нэлэһийэр тэлиигэр
Хатыҥ чараҥ суугнуур,
Уҥуннарар, сирдиир
Өй-сүрэх күүрээнинэн
Араастык сипсийэр,
Былаайаҕын ньириһитэн
Сири кууспут кутурҕан
Ахсым олоххо иһийбит.
Көҥүл, алгыс кынаттанан
Хорсун тэбиэс санаалар
Чарантан чаҕыллан
Сиппэтэх аналгын ситэрэ,
Туолбатах ыраҕын толоро,
Булбатах ыллыккын көрдүү
Хоһоон толоонун үрдүнэн
Хайыта суруйа көттүлэр.

Валериан ВАСИЛЬЕВ.

Поэтесса Варвара Потапова сэттэ уон сылыгар

Үчүгэйиэн бу сиргэ

Үчүгэйиэн бу сиргэ
Үөрэ-көтө сылдьарбыт,
Үтүө дьоннуун биир тэҥҥэ
Сэргэстэһэ хаамсарбыт

Хос ырыата:
Манна Ыраах Убайаанҥа
Хоһоон көнө хонуута,
Ырыа ыллам ыллыга,
Көмүс тохтор тойуга.

Көмүс күһүн ардаҕа
Сэллээбэккэ түһүөҕэ
Ону сэргэ кутуллуо
Хоһоон иэйэр музата.

Тунаа маҥан хатыҥнар
Туналыһан тураллар
Лабааларын суугуна -
Намыын ырыа айыллар.

Ньурба көмүс күһүнэ
Күрэҥсийбит көстүүтэ
Дьикти кэрэ бэйэтэ
Айылҕабыт бэлэҕэ

Алексей БОЖЕДОНОВ.

Суппүт дьылҕа

(Бэйээт Варвара Потаповаҕа ананар)
Уһун суһуох Варвара
Нуучча омук номоҕо,
Саха кыыһа Варвара
Кылгас олох, суһуох суох.
Кылгас буоллар даҕаны
Аатын алмаас сүкпүтэ,
Кылгас буоллар даҕаны
Биллэрбитэ бэйэтин.
Ньурба кыыһа Варвара
Дьахталлартан маҥнайгы
Саха самэй тапталын
Аһаҕастык туойбута.
Орто сирин олоҕор
Үөһэлэртэн суруллан
Христостуун тэҥ сааска
Барбыттара бу сиртэн.
Барбыт сүппэт дьылҕатын
Быһаардаҕа талаана,
Үйэлэри уҥуордаан
Варя аата ааттаныа!

Полина-Победа,
Уус-Алдан,
2021 с.

– Саха автономиятын 100 сыла –

Саха бастакы интеллигенциятын туһунан серияҕа саҥа кинигэ таҕыста

Саха Өрөспүүбүлүкэтин күнүн көрсө Сахабыт сирин историятыгар улахан суолталаах саҥа кинигэ күн сирин көрдө.

2016 сыллаахха өрөспүүбүлүкэҕэ уһулуччулаах уопсастыбаннай-бэлитиичэскэй диэйэтэл, XIX-XX үйэлэр кирбиилэригэр саха интеллигенциятын лидерэ, сырдатааччы Василий Никифоров-Күлүмнүүр төрөөбүтэ 150 сыла киэҥник бэлиэтэммитэ. Дьоһун түгэҥнэ сөп түбэһиннэрэн, Күлүмнүүр үбүлүөйүн тэрийэн ыытар өрөспүүбүлүкэтээҕи кэмитиэти сүрүннээн үлэлэппит Ил Түмэн Бэрэссэдээтэлэ Александр Николаевич Жирков этиитинэн "Бичик" кинигэ кыһатыгар "Национальная интеллигенция и становление государственности народов Якутии" диэн кинигэ сиэрийэтэ олохтоммута.

Бу саҥа сиэрийэҕэ бастакынан Василий Никифоров-Күлүмнүүр туһунан кинигэ 2016 сыллаахха тахсыбыта. Саха бастакы көлүөнэ интеллигенциятын бас-көс дьонун үтүө аатта рын тилиннэрэн, кинилэр нэһилиэстибэлэрин биир кэлим үөрэтэн, бар дьоҥҥо билиһиннэрэр, кэлэр көлүөнэлэргэ үйэтитэр туһунан өссө биһиги бастакы Президеммит Михаил Ефимович Николаев туруорбут соругун Саха Өрөспүүбүлүкэтин бэһис ыҥырыылаах Ил Түмэнин Бэрэссэдээтэлэ Александр Жирков олоххо киллэриини саҕалаабыта уонна бу үлэни күн бүгүҥҥэ диэри сүрүннүүр. Манна даҕатан эттэххэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин бу көҕүлээһинин атын национальнай өрөспүүбүлүкэлэргэ сэҥээрэн, маныаха маарынныыр үлэлэр торумнанан эрэллэр.

Сиэрийэни таһаарыы сүрүн соругунан өрөбөлүүссүйэ иннинэ Саха сиригэр уопсастыбаннай-судаарыстыбаннай тутулу үөскэппит, олохтоох норуот быраабын көмүскээбит, нэһилиэнньэҕэ сырдатар үлэни ыыппыт, култуураны, үөрэҕи, уопсай өйүсанааны өрө көтөхпүт бастакы көлүөнэ национальнай интеллигенция бэрэстэбиитэллэрин олохторун, үлэлэрин сырдатыы буолар.

В.В. Никифоров-Күлүмнүүргэ анаммыт сиэрийэ бастакы кинигэтин оҥорууга эппиэттиир редактор А.Н. Жирков салалтатынан Саха сирин билиҥҥи историческай наукатын бастыҥ бэрэстэбиитэллэрэ - 6 наука дуоктара, 14 наука кандидата, ХИФУ, Национальнай архыып, Национальнай бибилэтиэкэ, Ем. Ярославскай аатынан музей, Гуманитарнай чинчийии институтун үлэһиттэрэ, кыраайы үөрэтээччилэр итиэннэ Күлүмнүүр хос сиэнэ Альбина Никифорова кыттыбыттара. Кинилэр үлэлэрэ аҕыс түһүмэхтэн 288 страницаҕа түмүллүбүтэ, 1800 экземплярынан тарҕанан киэҥ биһирэбили ылбыта.

Александр Жирков Күлүмнүүр үбүлүөйүгэр Саха сирин саҥалыы историятыгар саха бастакы интеллигенциятын үтүө аатын көлүөнэнэн төнүннэриэххэ диэн бэлиэтээн эппитэ. В.В. Никифоров аата 65 сыл тухары бобууга турбута, историяттан сотулла сылдьыбыта. Ону кытта сэргэ Күлүмнүүрү кытта бииргэ олох үөһүгэр киирбит саха бастакы интеллигенцията, бүтүн көлүөнэ дьон, норуот өстөөҕө аатыран, ааттара да ааттанара бобуллубута. Кэнэҕэс, 1990-с сыллартан саҕалаан саха аныгы көлүөнэ энтузиастарын көмөлөрүнэн Никифоров уонна саха бастакы интеллигенциятын аатта ра улахан сыранан төннөрүллэн, архыыптарга утумнаах үлэ ыытыллан, бу дьон туһунан суруйуулар киэҥ араҥаҕа тахсан барбыттара. Күлүмнүүр туһунан кинигэ көннөрү уопсастыбыннай-бэлитиичэскэй таһаарыы эрэ буолбакка, дириҥ научнай чинчийииларгаа академическай үлэ буолар.

Василий Никифоров-Күлүмнүүр бэйэтин санаатын, көрүүтүн туруулаһыытыгар кэннинэн чугуйбат дуулаҕа санаалаах буолан, киһи быһыытынан кэм-кэрдии таһымыттан быдан үрдүкү турара, бэйэтин тула араас талааннаах, ураты көрүүлээх сытыы-хотуу дьону уопсай дьыалаҕа, биир хайысхаҕа түмпүтэ. Кини бэйэтин норуотун кэскилин уонна инникитин көрсүөхтээх ыарахаттарын өтө көрбүтэ. Ол иһин төрөөбүт дойдутун кэскиллээх чиргэл төрүттэрин уурары бэйэтин иэһинэн аахпыта. Ол туһунан историческай чахчыларга олоҕурбут кинигэни аҕан кэлэр көлүөнэлэр билиэхтэрэ.

1912 сыллааҕы сахалар бастакы сийиэстэригэр ананар

Саха бастакы национальнай интеллигенциятыгар анаммыт серия үһүс кинигэтэ аҕыйах хонуктааҕыта Екатеринбург куоракка саҥа бэчээттэнэн таҕыста. Саҥа кинигэ ис хоһооно 1912 сыллаахха Дьокуускай куоракка атырдьах-балаҕан ыйдарыгар буолбут Саха уобалаһын бастакы инородческай сийиэһигэр, судургутук эттэххэ,

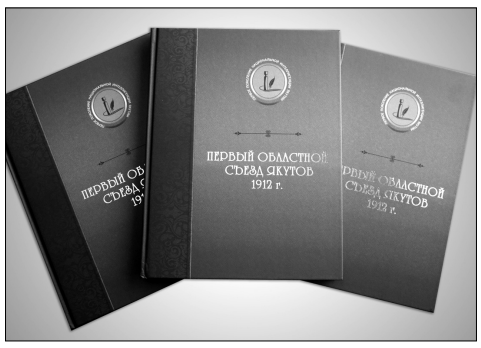

Сахалар бастакы сийиэстэригэр ананар. Кинигэҕэ биир уопсай тиэмэнэн үс туспа таһаарыы түмүллүбүт. Бастакытынан историческай наука кандидата, доцент Семен Ипатьевич Ковлеков "В.В. Никифоров и съезд якутов 1912 года" диэн 1996 сыллаахха таһаарбыт уонна бу сийиэс үлэтин, суолтатын үөрэтиигэ анаммыт кинигэтэ киирбит. Кинигэ XX үйэ саҕаланыытыгар Саха сирин уопсастыбаннай-бэлитиичэскэй өйүн-санаатын чинчийиигэ бастакы монография буолар. Архыып документтэрин уонна бэчээккэ тахсыбыт чахчыларга олоҕуран, Ковлеков сийиэс үлэтин туһунан сүрүн өйдөбүлү биэрбитэ, сийиэскэ ылыныллыбыт түмүк документтэрин сиһилии ырыппыта. Туспа баһы аптар сийиэс быһаарыыларын Россия империятын Бырабыыталыстыбатыгар уонна Сибэтиэй Синодка тириэрдэргэ анаан талыллыбыт депутация туһунан билиһиннэрбитэ.

Туспа урдустар бастакы түмсүүлэрэ диэн уос номохто киирбит, Сахалар бастакы сийиэстэригэр улуустартан, уокуруктартан уонна ыҥырыылаахтары аҕаан туран, барыта 80 киһи кыттыыны ылбыт. Тэрээһин Дьокуускай бырааба тын дьиэтигэр буолбут. Саха бас-көс дьонун түмээччинэн Василий Никифоров-Күлүмнүүр буолбут. Сийиэскэ оччотооҕу кэм чаҕылхай бэрэстэбиитэллэрэ - аҕа уустарын, нэһилиэктэр, улуустар, уопсастыбалар баһылыктара, учууталлар, бырааастар, атыыһыттар, араас рангалаах чиновниктар мустубуттар. Кинилэртэн үгүстэрэ Саха сиригэр эрэ буолбакка, уобалас тас өттүгэр биллибит дьон этилэр. Өрөбөлүүссүйэ, сэриилэр, репрессия сылларыгар 1912 сыллаах сийиэс кыттыылаахтарыттан үгүстэрэ ыар дьылҕаламмыттара. Үгүстэрин сырдык аата кэлин тиллибитэ, ол эрээри билигин да сорохторо умнууга сылдьар. С.И. Ковлеков бэйэтин үлэтигэр кинилэр ааттарын чөлүгэр түһэрэр уонна салгыы дьылҕалара хайдах буолбутун чинчийэр, быһаарар соругу тутуспатаҕа.

Бу тиэмэни арыйыыга саҥа кинигэҕэ иккис түһүмэх быһыытынан Ирина Леонидовна Романова чинчийиитэ ананар. Кини "Ил Түмэн" хаһыакка хас да сыл устата "Лики истории" историческай-чинчийэр бырайыагы толкуйдаан, ыстатыйалары суруйан таһаартарбыта. Бу тиэмэҕэ ылсарыгар төрүөтүнэн 1912 сыллааҕы сийиэс кыттыылаахтарын хаартыска буолбута. Хаартыска дьиҥнээҕэ Ем. Ярославскай аатынан музейга харалла сытар. Ирина Романова бу хаартыскаҕа түспүт 66 киһиттэн 36 киһи кимин-тугун билэн, олохторун кылгастык биир-биир ойуулаабыта.

Сахалар сийиэстэрин тэрийээччилэр көрдөһүүлэринэн ол саҕанааҕы биллэр фотограф, сыылынай Василий Приютов түһэрбит сэдэх хаартыскатыгар историяны сэргээччилэр, чинчийээччилэр, кыраайы үөрэтээччилэр оччоттон-баччаҕа диэри болҕомтолорун ууралларра. Делегаттар тустарынан бастакы, толорута суох испииһэк хаартыскаҕа уонна куоппуйаларыгар баара. Хаартыскаҕа баар сийиэс кыттыылаахтарын ааттарын Г.Р. Кардашевскай, Г.В. Данилов, Н.Г. Сергеев, П.П. Петров, А.Н. Жирков уо.д.а. барыларын кэриэтэ быһаарбыттара. Онуоха ити каадырга 4-с эрээккэ хаҥастан 13-с турааччы ким буоларыгар мөккүөр баара. Ирина Романова ол биллибэт киһини быһаарыыга тоҕоостоох сабаҕалаһыны оҥорбута. Маны таһынан өссө биир киһи туһунан чуолкайдаан биэрбитэ. Түмүгэр хаартыскаҕа үйэтитиллибит 1912 сыллааҕы инородческай сийиэс делегаттарын толору испииһэгэ бүгүҥҥү күҥҥэ балайда дьэҥкэтик көһүннэ диэх тустаахпыт.

Саҥа кинигэҕэ үһүс түһүмэҕинэн атырдьах ыйын 15 күнүттэн балаҕан ыйын 2 күнүгэр диэри ыытыллыбыт Саха сирин уобалаһын инородческай сийиэһин боротокуоллара тиһиллибиттэр. Сийиэс боротокуолларын, уураахтарын, быһаарыыларын бэчээккэ Василий Никифоров-Күлүмнүүр бэлэмнээбит. Күлүмнүүр сийиэс үлэтин салайан ыыппыта, мунньах боротокуолларын редакциялаан илии баттаабыта. Кини Санкт-Петербурга сийиэс быһаарыыларын туруорсарга талыллыбыт 5 киһилээх депутация илдьэ барар ходатайстоларын, туһаайыыларын, туруорсууларын тиэкиһин сүрүннээн барытын оҥорбута. Никифоров сорудаҕынан бу документтэр куоппуйалара оҥоһуллан, СӨ Национальнай архыыбыгар харалла сыталлар, онон кинигэҕэ сыһыарыы быһыытынан киирдилэр.

Чинчийээччилэр бэлиэтиилэринэн боротокуоллар бэчээккэ улахан уустугунан тахсыбыттар. Ис хоһоонуттан үгүнэ цензура ирдэбилинэн сотторуллубут, киллэриллибэтэх. Ол да буоллар, Никифоров сийиэс үлэтин, кэпсэтиилэр ис хоһооннорун, ылыныллыбыт быһаарыылар суолталарын тустарынан бэлэмнээн түмэр документтэрин быһыытынан кэлэр көлүөнэлэр көрүүлэригэр анаан үйэтиппит.

Сийиэс үлэтин түмүгүнэн делегация Романовтар династияларын 300 сыллаах үбүлүөйдээх тэрээһиннэригэр кытта барбыттара. Ыраахтааҕы таһымыгар XX үйэ саҕаланыыта Саха сиригэр уопсастыбаннай-бэлитиичэскэй, экономическай, культуурунай реформаны ыытыы кэлим былаанын билиһиннэрбиттэрэ. Империя салайар элитата сахалар былааннарын сыанаалаабыттара, сэргээбиттэрэ. Ол туһунан оччотооҕу "Санкт-Петербургские ведомости", "Новое время", "Речь" хаһыаттарга тахсыбыттара. Ыраахтааҕы Бырабыыталыстыбата туруорсуулары сүрүннээн өйөөбүтэ.

Софрон Сыранов, Алексей Аржаков уонна Илья Шадрин

Национальнай интеллигенция туһунан серия иккис кинигэтигэр билигин үлэ бара турар, сотору эмиэ бэчээккэ барыахтаах. Манна Софрон Сыранов, Алексей (Сэһэн) Аржаков уонна Илья Шадрин тустарынан матырыааллар түмүллэн киириэхтэрэ. Бу үс киһи сахаларга национальнай интеллигенция үөскүүрүгэр төрүт, тирэх буолбут дьон быһыытынан аатаныахтаахтарын туһунан Александр Николаевич Жирков саха историографиятыгар бастакынан киллэрдэ. Ол курдук бэйэлэрин норуоттарыгар сырдатааччы, уопсастыбаннай диэйэтэл быһыытынан умнуллубат суолу-иһи хаалларбыт, Россия императордарыгар тиийэ туруорсубут саха саарыннара буолаллар.

Холобур, Хаҥалас Малдьаҕарыттан төрүттээх, 1758 сыллаах төрүөх, бэйэтин кэмигэр дэгиттэр сайдыылаах, нууччалыы билэр, олохтоох салайыныыга хамсааһыны таһаарбыт уопсастыбаннай диэйэтэл Илья Шадрин аата икки үйэ тухары умнулла быһыытыйан баран олохтоох энтузиастар, туох-ханнык иннинэ Ил Түмэн бэһис ыҥырыылаах мунньаҕын Бэрэссэдээтэлин бастакы солбуйааччы Анатолий Анатольевич Добрянцев уонна Илья Шадрин сыдьааннара Галина Ефимовна Шадрина, Юлия Ефимовна Дьячкова утумнаахтык үлэлэһэн саҥардыы тиллэн эрэр. Кини уопсастыбаннай уонна сырдатар үлэтин кэрдиис кэмэ Россияҕа интеллигенция саҥа үөскээһинин кэмигэр сөп түбэспитэ. Илья Шадрин Екатерина II, Павел I, Александр I ыраахтааҕылар кэмнэригэр Санкт-Петербурга хаста да сылдьыыбыта. Александр I кытта сирэй көрсүбүтэ. Сорох документтэр Илья Шадрин Павел I, Екатерина II кытта эмиэ көрсүбүт буолуон сөптөөҕүн кэрэһэлииллэр. Ол туһунан бу кинигэҕэ сурулунна.

Илья Шадрин үлэтин түмүгэр олохтоох нэһилиэнньэҕэ Иркутскай уонна Охотскай айан суолунан почта үлэтигэр чэпчэтиилэри киллэртэрбитэ. Саха сиригэр сахалыы үөрэх тарҕаныытыгар суолталаах үлэни ыыппыта. Инники сайдыыны өтө көрөр киһи ыччат үөрэхтээх, сайдыылаах буоларыгар кыһанара. Эдэр дьону Россия империятын тарбахха баттанар үөрэхтэрин кыһаларыгар киллэртээбитэ. 1800 сыллаахха Илья Максимович туруулаһыытынан император Павел I Дьокуускай куоракка дуҕуобунай оскуола аһылларын туһунан Ыйааҕа тахсыбыта. И.М. Шадрин 1826 сыллаахха өлбүтэ. Саха сирин сайдыытын туһугар турууласпыт саха саарынын киэҥ эйгэҕэ улахан сырдатыы тахса илигэ. Илья Максимович олоҕун, үлэтин арыйар кинигэҕэ Санкт-Петербурдааҕы историческай, национальнай архыыптартан, Гуманитарнай институттан хомуллубут матырыааллар киириэхтэрэ. Онон бу тахсыахтаах кинигэҕэ XVIII үйэ бүтүүтэ-XIX үйэ бастакы чиэппэригэр саха норуотун биир чулуу бэрэстэбиитэлэ Илья Максимович Шадрин олоҕун уонна үлэтин туһунан архыып документтэригэр олоҕуран аан бастаан толору билиһиннэриэхтэрэ.

***

Саха бастакы көлүөнэ национальнай интеллигенцията XIX үйэ бүтүүтүгэр уонна XX үйэ саҥатыгар үлэлээн-хамсаан ааспыт балайда түһүүлээх-тахсыылаах, сүүйтэриилээх-сүтэриилээх, эмиэ да кыайыы өрөгөйдөөх кэмнэригэр Баһылай Күлүмнүүр уонна кини үөлээннээхтэрэ норуоту үүнэр саҥа үйэҕэ бэлэмниргэ, үөрэҕи-сырдыгы, билиини тарҕатыыга, норуот өйүн-санаатын уһуннарыыга, бэйэни сатаан салайыныыга, судаарыстыбаннастаах буолууга дьулуспуттара, ол туһугар олохторун толук биэрбиттэрэ. Кэриэс-хомуруос хаалларбыт санааларын, ситэ оҥорботохторун кинилэр кэннилэриттэн кэлбит көлүөнэ - Максим Аммосов, Платон Ойуунускай, Исидор Барахов, Степан Аржаков, Степан Васильев уонна үөлээннээхтэрэ салҕаабыттара, Сахабыт автономиятын олохтообуттара.

Олоҕо суохтук уһун кэмнэргэ умнуллубут аҕа көлүөнэ дьоммут нэһилиэстибэлэрин үөрэтэн, норуоппут бэйэтин духуобунаһын байытар, култууратын сайыннарар, кэм-кэрдии ситимин олохтуур, чиҥэтэр, историяны кырдьыктаах хараҕынан көрөр, кырдьыктаах сыанабыл биэрэр кэм кэллэ. Бэйэтин историятын ытыктыыр, харыстабыллаахтык сыһыаннаһар омук хаһан баҕарар инникилээх, кэскиллээх буолар. Саха сирин историятыгар саха бастакы көлүөнэ интеллигенциятын оруола уонна кинилэр төрөөбүт дойдуларын уопсастыбаннай-бэлитиичэскэй санаатын сайдыытыгар киллэрбит кылааттара умнуллубакка чаҕылыйа тыгыахтаах.

"Национальная интеллигенция и становление государственности народов Якутии" серия иккис уонна үһүс кинигэлэрэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин күнүн көрсө саха норуотугар бүттүүнүгэр анаабыт курдук дьоһуннаах бэлэх, биһиги үтүө өбүгэлэрбит ааттарын салгыы үйэтитиигэ өссө биир саҥа олук буолуохтара.

Саргылана ДАНИЛОВА.

ЯКУТИЯ 20 ЛЕТ В 21 ВЕКЕ 2021

– Якутия. 20 лет в 21 веке –

Накормить себя: как в Якутии развивается сельское хозяйство

За последние 10 лет объем сельскохозяйственного производства в Якутии увеличился на 9 миллиардов рублей. В 2010 году сельхозпредприятия, фермеры и личные крестьянские хозяйства произвели продукции на сумму 17 миллиардов рублей, в прошлом году - на 26 миллиардов рублей. Но главное - не цифры, а тенденция. Десяток лет назад агропромышленный комплекс только-только начал восстанавливаться после падения в 1990-х и начале 2000-х. По некоторым показателям спад производства продолжался вплоть до 2015-го. В последние же годы ситуация изменилась.

Указ и программа

В 2018 году, после избрания на пост Главы Республики Саха (Якутия), Айсен Николаев подписал пять стратегических указов. Один из них - о сельском хозяйстве. В документе - смелые планы и конкретные цифры: построить до 2024 года 100 летних ферм на 10 тысяч коров, 50 животноводческих ферм на 6 тысяч голов скота, 200 коневодческих баз на 20 тысяч голов, вовлечь в сельскохозяйственный оборот 38 тысяч гектаров брошенной, неиспользуемой земли.

Важное направление роста - производство традиционных якутских продуктов, востребованных за пределами нашей республики. Производство оленины к 2024 году планируется увеличить почти вдвое - с 840 до 1500 тонн, а сбор дикорастущих трав и ягод - в десятки раз. В 2018 году в Якутии собирали всего 180 тонн дикоросов. План к 2024 году - 8 тысяч тонн, в 44 раза больше.

"Сельское хозяйство мы будем развивать, делать его сильным, мощным, чтобы оно могло прокормить республику, и, по возможности, экспортировать местную продукцию", - уверен Айсен Николаев.

На основании указа правительство Якутии разработало пятилетнюю программу развития агропромышленного комплекса. Объем финансирования - почти 42 миллиарда рублей. Если в 2010 году на развитие сельского хозяйства направили 6,7 миллиардов рублей, то за 2018-2020 годы - более 10,5 млрд. рублей ежегодно. В нынешнем году объем финансирования превысит 10,7 млрд рублей. На что идут государственные деньги? "Поддержка стала индивидуальной, направленной на конкретное хозяйство, - рассказывает потомственный фермер Александр Жирков. Он разводит лошадей, выращивает картофель и овощи на берегу Лены, в сотне километров к северу от Якутска. - Улучшился и механизм ее получения. Теперь основные субсидии выдают районные управления сельским хозяйством. Они точно знают, кто реально работает, а кто для галочки, и поэтому справедливо распределяют выплаты", - отмечает сельхозпроизводитель.

Труд на земле — наша традиция

Много веков Якутия была сельскохозяйственным регионом. Наш культурный код и национальная идентичность тесно связаны с традиционными формами ведения хозяйства. Сегодня в сельскохозяйственной отрасли работает более 300 сельхозорганизаций и 2 тысяч фермерских хозяйств. Также 70 тысяч ЛПХ граждан учтены в похозяйственных книгах сельских поселений, из них более 14 тысяч учтены в ФГИС "Меркурий" как сдатчики сельхозпродукции, в том числе сырого молока.

Более 70% сельского хозяйства Якутии занимает животноводство. По поголовью лошадей республика на первом месте среди регионов России. За 20 лет количество лошадей выросло почти на треть: со 130 тысяч в 2000 году до 182 тысяч в 2020 году.

Еще одно традиционное для нашего края домашнее животное - якутская корова. Эта порода обладает уникальными качествами: защищенные густым и длинным мехом, наши коровы спокойно переносят сильнейшие морозы - до 50 градусов ниже нуля. А молоко у них вдвое жирнее, чем у обычных российских пород. Некоторые экземпляры доятся сливками: жирность молока у них достигает 11%. Но дело не только в количестве жира - молоко якутских коров богато всеми питательными элементами: белком, лактозой, витаминами и минералами. Чтобы сохранить традиционную якутскую породу, власти республики создали крупное племенное и генофондное хозяйство "Якутский скот". Сейчас в хозяйстве содержатся более 2 тысяч коров, его отделения действуют в семи улусах. А в целом за девять лет в Якутии построили 84 животноводческих комплекса на 12 тысяч голов скота.

В нынешнем году на поддержку скотоводства направят более 4 миллиардов рублей - почти вдвое больше, чем год назад. "Появились субсидии на каждую дойную корову и на молоко, - говорит Александр Жирков. - Я вижу, как люди, которые держат коров, стали по-другому относиться к своему хозяйству, думать наперед. Тех, кто работает, поощряют и поддерживают. Большие денежные выплаты дополнительно мотивируют заниматься любимым делом".

Развитие в цифрах и фактах

Новая программа развития сельского хозяйства действует в Якутии уже больше года, указ Ил Дархана - больше трех лет. Что удалось сделать за это время?

Только в прошлом году в Якутии вовлекли в сельскохозяйственный оборот более 5 тысяч гектаров заброшенных сельхозугодий. Это лучший результат за последние 10 лет. Благодаря работе с Минсельхозом России вдвое выросли поступления из федерального бюджета на развитие сельского хозяйства и сельских территорий с 1 до 2,1 млрд рублей. На рынках и в торговых центрах Якутска и соседних районов появились специальные торговые ряды проекта "Сделано в Якутии", где продаются более полутора тысяч видов продукции от якутских производителей: оленина, конина, колбасы, рыба, молочные продукты, варенья и сиропы из дикоросов.

Активно развивается производство овощей в парниках и теплицах. В 2020 году в закрытом грунте вырастили 6 тысяч тонн овощей - по 6 кг на каждого жителя Якутии.

Яичное птицеводство за последние годы вышло на рекордный уровень. В прошлом году куры на птицефабриках нашей республики снесли 140 миллионов яиц: это самый высокий показатель с 1992 года. За 20 последних лет производство яиц выросло ровно в два раза.

Растут и зарплаты: с 2014 года доходы людей, работающих в сельском хозяйстве, увеличились в два раза. "Сегодня в селе почти в каждом дворе стоит машина, - отмечает фермер Александр Жирков. - Стали справедливо выплачивать зарплату: сколько трудишься, столько и получаешь. Соответственно, у ленивых людей достатка мало".

Поддержка начинающих

Благодаря новым программам поддержки открыть небольшой сельскохозяйственный бизнес может почти каждый. Только за два последних года 75 якутских фермеров получили гранты по программе "Агростартап". Максимальный размер помощи - 6 миллионов рублей. Деньги можно потратить на новую технику и оборудование, на покупку земли или животных. Участники программы обязуются заниматься сельхозбизнесом не менее пяти лет и создать рабочие места - одно или два, в зависимости от суммы гранта. "Надо поддерживать новый класс предпринимателей в аграрной отрасли. Мы, якутяне, любим местные продукты, предпочитаем их любым привозным. Наши аграрии должны производить их как можно больше и получать достойный доход", - считает Ил Дархан.

В прошлом году из бюджета Якутии на поддержку начинающих фермеров направили 228 млн рублей. Это рекордный показатель за все время работы проекта. До 2025 года, благодаря мерам поддержки, планируется создать еще 95 фермерских хозяйств. Александр Жирков уверен, что это пойдет на благо отрасли. "У молодых ребят другой, свежий взгляд на ведение хозяйства", - поясняет фермер.

Пресс-служба спецпроекта "Якутия. 20 лет в 21 веке".

Махталбытын биллэрэбит

СӨ Следственнэй кэмитиэтин Ньурбатааҕы оройуоннар икки ардыларынааҕы следственнэй управлениетын следственнэй отделын (урукку салайааччыта Потапов С.В. уонна билиҥҥи салайааччыта Литвинов В.В.) кэлэктиибэ куораппыт ытык кырдьаҕаһын, сэрии бэтэрээнин огдооботун, тыыл бэтэрээнин Мандарова Мария Гаврильевнаны сыл ахсын Кыайыы күнүнэн истиҥ иэйиилээх эҕэрдэлэрин уонна сэмэй бэлэхтэрин туттаран үөрдэллэр.

"Эдэр дьон Кыайыы күнүгэр санааларын ууран, утары көрсөн туран этэр эҕэрдэ тыллара сүрэхпин сылаанан угуттуур," - диир Мария Гаврильевна. Следственнэй кэмитиэт үлэһиттэригэр ыарахан уонна эппиэтинэстээх үлэлэригэр улахан ситиһиилэри, үрдүк үрдэллэри баҕарар. Үүнэр көлүөнэҕэ сырдыгы сыдьаайа уонна үтүөнү үксэтэ сылдьыҥ диэн утары эҕэрдэ тыллары этэр, махталын биллэрэр.

Мария Гаврильевна Мандарова, оҕолоро.

– Редакция почтата –

Хомпоруун хотой да буолбатар…

Уолбут Проня маҥнайгы кылааска киирбит күһүнүгэр, 2009 с. алтынньы 21-гэр дьиэбит аттыгар хотой кыыл кэлэн түспүтэ. Аҕабыт хотонугар тахсан иһэн көрөн төттөрү киирэн кэпсээбитигэр камерабытын ылаат бары таһырдьа ыстаммыппыт. Аҕабыт сарсыарда өлөрбүт идэһэ этиттэн быһан хотойго биэрбитэ. Көтөр аччыктаабыт быһыылааҕа, тута биһиэхэ кыһаллыбакка тоҥсуйан сиэн барбыта. Сэттискэ үөрэнэр убайбыт чугаһаан илиитин уммутугар биирдэ көппүтэ.

Бу сэдэх көстүүнү устууттан сиэттэрэн хотой туһунан кинигэ хасыһан, дьону кытта кэпсэтиһэн элбэҕи билбиппит. Ол курдук, соһуччу "ыалдьыппыт" боруллуо буоларын билбиппит. Боруллуо (орлан белохвост) Бүлүү, Халыма, Өлүөнэ өрүс элбэх күөллээх дэхси сирдэригэр олохсуйар эбит. Муус устар ыйга соҕуруу дойдуттан кэлэн уйа туттан сымыыттыыллар, күһүн балаҕан ыйыгар, алтынньы саҥатыгар бараллар. Атыырын кынатын уһуна 605-660 мм, ыйааһына - 3000-5000 гр., оттон тыһытын кынатын уһуна 665-705 мм, ыйааһына - 4500-6500 гр. буолар эбит. 75, 55 мм-тээх, 135 гр ыйааһыннаах 2-3 сымыыты сымыыттыыллар, ийэ көтөр 30-35 күн баттыыр. Оҕолоро уйаларыттан 70-75 хонугунан бараллар. Бу кэмнэ диэри кинилэри аҕалаах ийэлэрэ иккиэн аһаталлар.

Боруллуо биир көрүҥэ ала боруллуо (белоплечий орлан) диэн баар. Биһиги хотойбут манна эмиэ маарынныыр курдук. Ала боруллуо Саха сиригэр биирдэ эрэ баар буола сылдьыбыта бэлиэтэммит. Дьокуускай куорат аттыгар 1895 сыллаахха. Кини Охотскай муора кытылын олохтооҕо. Ала боруллуо Саха сиригэр олохсуйар боруллуоттан ыйааһына 3000 грамынан улахан эбит. Боруллуо бары көрүҥэ Аан дойдутааҕы Кыһыл кинигэҕэ киллэриллибит.

Хотой кэлэн барыаҕыттан биһиги дьиэ аттынааҕы тиэргэҥҥэ кэлэн аахар көтөрү-сүүрэри болҕойор, анаан кэтиир-маныыр буолбуппут. Ол курдук моҕотой, тииҥ кэлэ сылдьыбыттара да түргэн буоланнар камеранан сатаан устубатахпыт. Арай моҕотойу хартыскаҕа түһэрбиппит.

Венера СТЕПАНОВА, Күндээдэ.

– Тус санаа –

Кэлэйэн төнүннүбүт

Улуу Кыайыы өрөгөйдөөх быраахынныыга Москва куоракка хайдах курдук дьоһуннаах параадынан ньиргийэн ааста. Москваҕа хоруона ыарыы таһы-быһа халбарыйбатар да, хорсуттар-хоодуоттар куттанан кирийэн олорботтор. Ханна да үлэһит норуот олох иһин охсуһар, айар-тутар.

Бары улахан куораттарга Улуу Кыайыы 76 сылын ньиргиччи быраахынныыктаатылар, киһи үөрэ, долгуйа көрөр, сарсыҥҥы күн саргылаах буоларыгар эрэли үөскэтэр, сүргэни көтөҕөр.

Оттон Саха сиригэр хайдаҕый? Чугастыы, ыаллыы сытар Ленскэйгэ дьиҥнээх норуот быраахынныыга, үөрүүтэ-өрөгөйө буолан умнуллубаттык, үрдүк тэрээһиннээхтик ааспытын көрө үөрэҕин.

Биһиэхэ, Ньурбаҕа Улуу Кыайыы быраахынныыга онлайн көрүҥүнэн ыытылынна. Мин пааркаҕа Кыайыы болуоссатыгар барыахпын соччо баҕарбат этим, ону кэргэним: "Баран дьону-сэргэни көрөн кэлиэххэ," - диэн массыынабытынан бардахпыт дии, дьэ уонна сирэйгэ бэрдэрэн төнүннүбүт. Полициялар Кыайыы болуоссатыгар кими да киллэрбэттэр.

Тугуй бу?! Хамсык ыарыы ол айылаах тууйа ылла дуо, Ньурба дьонун-сэргэтин? Мин истэрбинэн-билэрбинэн ордук искэн ыарыыттан, сүрэх, бүөр аккаастаан эдэриттэн-эмэниттэн тутулуга суох күннэтэ элбэх киһи өлөр курдук дии.

Унаардаах уһун кыһыны туораан бараммыт сайа охсор саймаархай салгыннаах айылҕабытыгар тахсан көй салгыны көҥүл тыына көрсүбэтэхпит ыраппыт, билэр-билбэт дьоммутун, атастарбытын, аймахтарбытын көрсөрбүт, күө-дьаа буола үөрэрбит тоҕо сатамматый?

Дьэ баҕар параадтаан ньиргиппэтиннэр даҕаны. Кыыһар кыһыл сибэкки бөҕөнү анаан аҕалан кэлбит хас биирдии кырдьаҕаска үөрдэ-көтүтэ туттара-туттара эҕэрдэ этэн болуоссакка киллэрбиттэрэ буоллар дэлэ үөрүө-махтаныа этибит дуо!

Ону баара ким да киирбэт, ыҥырыылаахтар эрэ киирэллэр диэн дьиэк биэрбэттэр. Бу 85 сааһын туолбут дьиҥнээх сэрии тулаайаҕа, уоттаах сэрии сылларыгар улахан дьону кытта холкуос ыарахан үлэтигэр тэҥнэ миккиллибит, аас-туор диэни эппинэн-хааммынан билбит, олох аһыытын-ньулуунун амсайбыт киһи чахчы кэлэйэн суруйабын. Кэргэним эмиэ сэрии сылын оҕото.

Ол сылдьан көрдөххө биһиги курдук киирэ сатыыр, бэйэбит курдук аҕам саастаах эбээлэр бааллара, сатыы сылдьаахтыыллара, саппаҕырбыт сирэйдэрин аһына көрбүппүт. Эдэр дьон көстүбэттэр этэ.

Алҕастарын кэлэр өттүгэр көннөрүннүннэр диэн санааттан улуус кырдьаҕастарын санааларын эттим.

Дьаҥ аахыаҕа, дьоллоох олох туругуруо, үлэ-хамнас күөстүү оргуйуо. Сир үрдүгэр иллээх-эйэлээх олох үйэлэргэ туругурдун!

Хаҥалас, Түмүк нэһилиэктэрин Бочуоттаах олохтооҕо, сэрии тулаайаҕа, педагогическай үлэ бэтэрээнэ БИЯКОВ Осип Гаврильевич. Ньурба куората.

– МВД РС (Я) сообщает –

О правовом информировании граждан

В соответствии с положениями Федерального закона от 07.02.2011 № 3 ФЗ "О полиции" задачами полиции являются защита жизни, здоровья, прав и свобод граждан Российской Федерации, иностранных граждан, лиц без гражданства, противодействие преступности, охрана общественного порядка, собственности и обеспечения общественной безопасности. Статьей 12 вышеуказанного нормативного правового акта на полицию возложены обязанности по приему и регистрации (в том числе в электронной форме).

В этой связи полнота регистрации сообщений (заявлений) о преступлениях является важнейшим этапом реализации принципа неотвратимости ответственности за совершенное противоправное посягательство.

В территориальных органах осуществляются прием, регистрация и разрешение следующих заявлений:

О преступлении - письменное заявление о преступлении, подписанное заявителем; протокол принятия устного заявления о преступлении; заявление о явке с повинной; протокол явки с повинной; заявление потерпевшего или его законного представителя по уголовному делу частного обвинения; анонимное (без указания фамилии заявителя или почтового либо электронного адреса, по которому должен быть направлен ответ) заявление, содержащее данные о признаках совершенного или готовящегося террористического акта.

Об административном правонарушении.

О происшествии - письменное заявление о событиях, угрожающих личной или общественной безопасности, в том числе о несчастных случаях, дорожно-транспортных происшествиях, авариях, катастрофах, чрезвычайных происшествиях, массовых отравлениях людей, стихийных бедствиях, в отношении которых требуется проведение проверочных действий с целью обнаружения возможных признаков преступления или административного правонарушения.

Заявления и сообщения о преступлениях, об административных правонарушениях, о происшествиях вне зависимости от места и времени совершения преступления, административного правонарушения либо возникновения происшествия, а также полноты содержащихся в них сведений и формы представления подлежат обязательному приему во всех территориальных органах МВД России.

Круглосуточный прием заявлений и сообщений о преступлениях, об административных правонарушениях, о происшествиях осуществляется оперативным дежурным дежурной части территориального органа МВД России (отдела, отделения, пункта полиции, линейного отдела, линейного отделения, линейного пункта полиции).

Для приема заявлений о преступлениях, об административных правонарушениях, о происшествиях в электронной форме, направляемых посредством официальных сайтов, применяется программное обеспечение, предусматривающее обязательное заполнение заявителем реквизитов, необходимых для работы с заявлениями о преступлениях, об административных правонарушениях, о происшествиях.

При этом оперативному дежурному дежурной части передается о дате и времени, фамилия, имя и отчество заявителя, адрес места жительства (пребывания), номер телефона заявителя, факт обращения.

При приеме от заявителя письменного заявления о преступлении заявитель предупреждается об уголовной ответственности за заведомо ложный донос в соответствии со статьей 306 Уголовного кодекса Российской Федерации 24, о чем делается отметка, удостоверяемая подписью заявителя.

Оперативный дежурный дежурной части, принявший заявление о преступлении, об административном правонарушении, о происшествии лично от заявителя, одновременно с регистрацией заявления в КУСП обязан оформить талон и выдать заявителю.

О каждом принятом решении сообщается заявителю. При этом заявителю разъясняются его право обжаловать данное решение и порядок обжалования.

В соответствии со статьей 144 УПК РФ обязаны принять, проверить сообщение о любом совершенном или готовящемся преступлении и в пределах компетенции, установленной УПК РФ, принять по нему решение в срок не позднее 3 суток со дня поступления указанного сообщения.

Руководитель следственного органа, начальник органа дознания вправе по мотивированному ходатайству соответственно следователя, дознавателя продлить до 10 суток срок. При необходимости производства документальных проверок, ревизий, исследований документов, предметов, трупов руководитель следственного органа по ходатайству следователя, а прокурор по ходатайству дознавателя вправе продлить этот срок до 30 суток с обязательным указанием на конкретные, фактические обстоятельства, послужившие основанием для такого продления.

Отказ в приеме сообщения о преступлении может быть обжалован руководству ОВД, прокурору или в суд в порядке, установленном статьями 124 и 125 УПК РФ.

Работа с обращениями граждан является одним из приоритетных направлений деятельности, призванная обеспечить защиту конституционных прав, свобод и законных интересов граждан.

В целях совершенствования данного направления деятельности ОМВД России по Нюрбинскому району, согласно приказу МВД России №707 от 12 сентября 2013 года "Об утверждении Инструкции об организации рассмотрения обращений граждан в системе Министерства внутренних дел Российской Федерации" осуществляет прием граждан по следующему графику:

Телефон доверия МВД по Республике Саха (Якутия) 42-22-22.

– Пожарная безопасность –

На землях лесного фонда Нюрбинского лесничества открыт пожароопасный сезон 2021 года

В целях обеспечения пожарной безопасности все население в повседневной жизни должно выполнять определенные профилактические противопожарные правила.

Профилактические противопожарные мероприятия в лесном фонде являются основой предупреждения возникновения лесных пожаров. В подавляющем большинстве случаев загорания в лесу происходят от нарушения правил пожарной безопасности и неосторожного обращения с огнем. Наиболее правильным направлением для снижения загораемости в лесах следует признавать повышение пожарной дисциплины в лесу.

С 11 мая 2021 года открыт пожароопасный сезон на землях лесного фонда Нюрбинского лесничества. Соответствующий документ подписал министр экологии, природопользования и лесного хозяйства Республики Саха (Якутия) Сахамин Афанасьев.

В соответствии с требованиями Правил пожарной безопасности в лесах в пожароопасный сезон, т.е. в период с момента схода снежного покрова в лесу до наступления устойчивой осенней дождливой погоды или образования снежного покрова, для предупреждения возникновения лесных пожаров **следует соблюдать следующие правила:**

Запрещается разводить костры в хвойных молодняках, на гарях, на участках поврежденного леса, торфяниках, в местах рубок (на лесосеках), не очищенных от порубочных остатков и заготовленной древесины, в местах с подсохшей травой, а также под кронами деревьев.

Не бросать горящие спички, окурки, стекло (стеклянные бутылки, банки и др.);

Не употреблять на охоте пыжи из легковоспламеняющихся и тлеющих материалов.

Не оставлять промасленные или пропитанные бензином, керосином или иными горючими веществами материалы (бумагу, ткань, паклю, вату и др.) в непредусмотренных специально для этого местах.

Не заправлять топливом баки двигателей внутреннего сгорания при работающих двигателях.

Не эксплуатировать машины с неисправной системой питания.

Не курить и не пользоваться открытым огнем вблизи заправляемых топливом машин.

Не проводить выжигание сухой травы на лесных полянах и лугах, стерни на полях и примыкающих к лесам земельных участках и в защитно-озеленительных лесонасаждениях, в том числе сельхозпалы.

За нарушение правил пожарной безопасности в лесу виновные лица привлекаются к административной и уголовной ответственности.

Нюрбинский пожарно-спасательный гарнизон.

– ГИМС предупреждает –

Паводок!

В период весеннего паводка и приближением охотничьего сезона, Вилюйское отделение Центра ГИМС Главного управления МЧС России по РС (Я) предупреждает население и особенно охотников!

В период ледохода движение моторных лодок должно быть полностью исключено до полного очищения рек ото льда и до открытия навигационного периода.

В период весеннего паводка и ледохода запрещается:

- выходить на водоемы, переправляться через реку в период ледохода;
- подходить близко к реке в местах затора льда, стоять на обрывистом берегу, подвергающемуся разливу и обвалу;
- приближаться к ледяным заторам, отталкивать льдины от берегов, измерять глубину реки или любого водоема, ходить по льдинам и кататься на них.

Наибольшую опасность весенний паводок представляет для детей.

Находясь у водоемов, будьте предельно бдительны, не оставляйте детей без присмотра, не позволяйте выходить на лед. Играть или прыгать с льдины на льдину и удаляться от берега недопустимо, такие поступки, как правило, заканчиваются трагически. Помните, соблюдая меры предосторожности, вы сохраните жизнь себе и своим близким.

Оставаясь без присмотра родителей и старших, не зная мер безопасности, дети играют на обрывистом берегу, а иногда катаются на льдинах водоема. Такая беспечность порой кончается трагически. Весной нужно усилить контроль за местами игр детей.

Уважаемые родители!

Не допускайте детей к реке без надзора взрослых; предупредите их об опасности нахождения на льду при вскрытии реки или озера. Расскажите детям о правилах поведения в период ледохода, запрещайте им шалить у воды. Оторванная льдина, холодная вода, быстрое течение грозят гибелью. Помните, что в период паводка, даже при незначительном ледоходе, несчастные случаи чаще всего происходят с детьми. Разъясните детям меры предосторожности в период ледохода и весеннего паводка.

Будьте предельно осторожны! Соблюдайте меры безопасности.

Инспектор по основной деятельности Вилюйского отделения Центра ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я) ЕФРЕМОВА К.А.

Объявления

Доставим груз водой до г.Нюрба. Выход судна из г.Якутска с 22 по 27 мая 2021 г. Предоставляем 3 т., 5 т., и 24 т. контейнера.

Контактный телефон 8-914-270-85-88.

***

Продаем емкость 25 м³. Стоимость 90 тыс. руб. с доставкой.

Контактный телефон 8-914-270-85-88.

Программа НВК Саха

Понедельник 17.05.2021

06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҥа күн 6+ 09:35 - Саха сатаабата суох 12+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 6+ 11:15 - Бай 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Память бессмертна! 6+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - Тэтим чааһа 6+ 15:00 - Интеллектуальная игра 12+ 16:00 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Интеллектуальная игра 12+ 16:30 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 16:40 - Матери России 12+ 16:45 - Хотугу сулус 6+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 6+ 18:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 18:15 - Дьулаан дьыала 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 21:00 - Сэҥэн сирэ 12+ 21:45 - Саха сатаабата суох 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Дьулаан дьыала 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Сэҥэн сирэ 12+ 03:00 - Дойдум дьоно 6+ 03:15 - Саха сатаабата суох 12+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Вторник 18.05.2021

06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҥа күн 6+ 09:35 - Саха сатаабата суох 12+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Репортаж 6+ 11:15 - Сэҥэн сирэ 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - Тэтим чааһа 6+ 15:00 - К Дню семьи 6+ 16:00 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - К Дню семьи 6+ 16:30 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 16:40 - Матери России 12+ 16:45 - Тыыннааахтар умнубат сыллара 12+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 6+ 18:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 18:15 - Дьулаан дьыала 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Олох үөһүгэр 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 21:00 - Аал-луук мас 12+ 21:45 - Саха сатаабата суох 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Дьулаан дьыала 12+ 00:00 - Олох үөһүгэр 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Аал-луук мас 12+ 03:00 - Дойдум дьоно 6+ 03:15 - Саха сатаабата суох 12+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Среда 19.05.2021

06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҥа күн 6+ 09:35 - Саха сатаабата суох 12+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 6+ 11:15 - Аал-луук мас 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Полярная звезда 6+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - Тэтим чааһа 6+ 15:00 - Бигэ тирэхтээх дьиэ кэргэн-омук кэскилэ 6+ 16:00 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Бигэ тирэхтээх дьиэ кэргэн-омук кэскилэ 6+ 16:30 - Күөрчэх-шоу 12+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 6+ 18:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 18:15 - Дьулаан дьыала 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 21:00 - Сэҥэн сирэ 12+ 21:45 - Саха сатаабата суох 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Дьулаан дьыала 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Сэҥэн сирэ 12+ 03:00 - Дойдум дьоно 6+ 03:15 - Саха сатаабата суох 12+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Четверг 20.05.2021

06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҥа күн 6+ 09:35 - Саха сатаабата суох 12+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Репортаж 6+ 11:15 - Эл Иитэ 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - Тэтим чааһа 6+ 15:00 - Горожане 12+ 16:00 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Үүтээн кэпсээнэ 12+ 16:45 - Клевая рыбалка 12+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 6+ 18:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 18:15 - Дьулаан дьыала 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Олох үөһүгэр 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 21:00 - Эл Иитэ 12+ 21:45 - Саха сатаабата суох 12+ 22:15 - Бастыҥ клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Дьулаан дьыала 12+ 00:00 - Олох уоьугэр 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Эл Иитэ 12+ 03:00 - Дойдум дьоно 6+ 03:15 - Саха сатаабата суох 12+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Пятница 21.05.2021

06:00 - Саҥа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҥа күн 6+ 09:35 - Саха сатаабата суох 12+ 10:00 - "Саха сирэ" информационнай биэрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 6+ 11:15 - Сэҥэн сирэ 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Тымныыны кыайбыттар 12+ 12:45 - Репортаж 6+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 12+ 14:00 - Тэтим чааһа 6+ 15:00 - Кэрэ кэпсээн 6+ 16:00 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 16:15 - Кэрэ кэпсээн 6+ 16:30 - Геван 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 6+ 17:15 - Тыыннаах дорҕоон 6+ 18:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 18:15 - ПроАвто 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 19:15 - Интеллектуальная игра 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" информационнай биэрии 12+ 21:00 - Күөрчэх-шоу 12+ 21:45 - Бай 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Саха сатаабата суох 12+ 00:00 - Интеллектуальная игра 12+ 01:15 - Якутск сегодня 12+ 02:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 02:15 - Бай 12+ 03:00 - Дойдум дьоно 6+ 03:15 - Саха сатаабата суох 12+ 03:45 - Бу Дьокуускай 6+ 04:15 - Якутск сегодня 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Суббота 22.05.2021

06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:00 - Саҥа күн 6+ 09:00 - Истиҥ илдьит 6+ 09:45 - Кэрэ кэпсээн 6+ 11:00 - Чэгиэн буолуох! 12+ 12:00 - "Якутия" информационная программа 12+ 12:15 - Эр Бэрдэ 12+ 12:45 - Асчыттар 12+ 13:30 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+ 14:30 - Певец Победы 6+ 15:30 - Үс хотой дьоруойдаах Булуугэ 12+ 18:00 - "Якутия" 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Көмүс түгэн 6+ 19:45 - Сахалыы киинэ 12+ 21:00 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+ 22:00 - Кэнсиэр 6+ 00:00 - Кэрэ кэпсээн 6+ 01:15 - Эр Бэрдэ 12+ 01:45 - Үс хотой дьоруойдаах Булуугэ 12+ 04:15 - Бай 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

Воскресенье 23.05.2021

06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:30 - Асчыттар 12+ 08:15 - Парламентский вестник 12+ 08:30 - Саха итэҕэлэ 6+ 09:00 - Истиҥ илдьит 6+ 09:45 - Будем вместе 12+ 10:00 - Полярная звезда 6+ 10:45 - Детское время 0+ 11:00 - Саха сатаабата суох 12+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Тымныыны кыайбыттар 12+ 12:45 - Асчыттар 12+ 13:30 - Якутия. День за днем 12+ 14:30 - Геван 12+ 15:00 - Горожане 12+ 16:00 - Саха сатаабата суох 12+ 17:00 - Чэгиэн буолуох! 12+ 18:00 - "Якутия" 12+ 18:15 - Истиҥ илдьит 6+ 19:00 - Моя Якутия 12+ 19:30 - Клевая рыбалка 12+ 20:00 - Үүтээн кэпсээнэ 12+ 20:30 - Якутия. 20 лет в 21 веке 12+ 21:00 - Якутия. День за днем 12+ 22:00 - Кэнсиэр 6+ 00:00 - Полярная звезда 6+ 00:45 - Геван 12+ 01:15 - Клевая рыбалка 12+ 01:45 - Үүтээн кэпсээнэ 12+ 02:15 - Чэгиэн буолуох! 12+ 03:15 - Моя Якутия 12+ 03:45 - Күөрчэх-шоу 12+ 04:30 - Саха итэҕэлэ 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастыҥ клип 12+

– Кэриэстэбил –

Сырдык өйдөбүл мэлдьи баар

Ыам ыйын 2 күнүгэр тапталлаах кэргэним, күн күбэй ийэбит, эбээбит, балтыбыт, эдьиийбит, саҥаспыт **ФЕДОТОВА Валентина Дмитриевна (Бааликка)** ыарахан ыарыы булан олус соҕуччу биһиги кэккэбититтэн туораабыта биир сыла буолла. Бу кэм устата санаабатах, ахтыбатах, суохтаабатах күммүт суоҕа буолуо.

Валентина 1962 сыллаахха сэтинньи 8 күнүгэр Ньурба оройуонун Дьиикимдэ нэһилиэгэр элбэх оҕолоох Евдокия, Дмитрий Дэниилэптэр дьиэ кэргэнигэр үһүс күүтүүлээх оҕонон күн сирин көрбүтэ. Аҕалара эрдэ олохтон туораан алта оҕо тулаайах хаалбыттара. Ийэтигэр күүс көмө буолан Валентина кыратыттан дьиэ ис-тас үлэтигэр тэҥнэ үлэлэһэн улааппыта. Кыра балтыларыгар, бырааттарыгар иккис ийэ буолбута. Кыра быраата Коля билиҥээҥнэ диэри ахтар, махтанар, иккис ийэтин курдук саныыр.

1969 сыллаахха оскуолаҕа үөрэнэ киирбитэ. Спордунан дьарыктанарын, хайыһардыырын сөбүлүүр этэ. Каникул бириэмэтигэр сайылыкка үлэлэһэн ийэтигэр ас, таҥас ыларыгар көмөлөһөр этэ. Ньурбаҕа үөрэнэ сылдьан Дьиикимдэҕэ дьонугар тахсарыгар бырааттаах балтыгар куруутун минньигэс кэһиилээх сылдьара, ону билэннэр кэлэр бириэмэтигэр түннүгү манаан кэтэһэн

олорор буолаллар диэн хойукка диэри күлэн кэпсиир буолара. 1982 сыллаахха олоҕун аргыһын көрсөн Александр Даниловичтыын сүрэхтэрин холбоон ыал буолбуттара. Бэйэ бэйэлэрин өйөһөн, өйдөһөн, дьиэ-уот тэринэн, биэс оҕону төрөтөн, тоҕус сиэн көрөн 38 сыл дьоллоохтук олорбуттара.

Оҕолоро кыраларыгар "Ньурба" сопхуоһугар өр кэмнэ үлэлээбитэ. Онтон улааппыттарын кэнниттэн үөрэттэрээри Антоновкаҕа көһөн киирбиттэрэ. Ол бириэмэҕэ Антоновка оскуолатыгар үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Бу кэмнэри хойукка диэри астынан ахтан аһара. Кыра кыыстарын Санданы оскуолатын бүтэрбитин кэннэ үрдүк үөрэххэ киллэрэн баран төптөрү дойдуларыгар Дьиикимдэҕэ көһөн тахсыбыттара. Дьэ уонна олоҕун оҕолоругар, сиэннэригэр анаан, саҥа дьиэ туттан киирэн тиһэх суолугар диэри толору дьоллоохтук олорбута диэтэхпитинэ сыыспаппыт буолуо.

Дойдутугар тахсан өр сылларга оскуолаҕа үлэлээбитэ. Ханна да үлэлээтэр ийэбит үтүө суобастаахтык үлэлээн, туох баар тэрилтэ, дэриэбинэ тэрээһинигэр актыыбынай кыттааччы, саҕалааччы этэ. Күлэн, оонньоон, дьээбэлэнэн кээһэрин билигин да истиҥник саныыбыт. Бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар ураты истиҥ сыһыаннааҕа. Сүбэлээн, ыйан-кэрдэн биэрээччибит тумус туттар киһибит этэ. Оҕолорун ыал оҥортоон, дьиэлээн, сиэннэрин көрсөн түбүк бөҕө буолара. Сиэннэрэ хас өрөбүл, каникул аайы эбээлээх эһэлэригэр тахсан дуоһуйа сынньаналлара, көмөлөһөн илии-атах буолаллара.

Күндү кэргэним, күн күбэй ийэбит, эбэбит, балтыбыт, эдьиийбит, саҥаспыт Валентина Дмитриевна туһунан сырдык өйдөбүл сүрэхпитигэр, санаабытыгар куруук баар буолуоҕа. Ситэ олорботох олоҕун оҕолоро, сиэннэрэ, балтылара, бырааттара салгыахтара, куруук ахта-саныы сылдьыахтара.

Кэргэнэ Александр Данилович, оҕолоро, сиэннэрэ, күтүөттэрэ, кийиитэ, убайа, саҥаһа, эдьиийэ, быраата (дьиэ кэргэттэрэ).

Сүрэхпитигэр өрүү тыыннаах буолуо

Күн-күбэхй ийэбит, эбээбит, хос эбээбит, Дьиикимдэ нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ **САБЫЧЫКОВА Мария Петровна** 80 сааһыгар күн сириттэн күрэнэн биһиги кэккэбититтэн туораабыта бу сыл ыам ыйын 13 күнүгэр 3 сылын туолар.

Ийэбит 1937 сыллаахха от ыйын 1 күнүгэр Ньурба оройуонун Сүлэ нэһилиэгэр 2-с оҕонон төрөөбүтэ. 1997 с. Дьиикимдэ отделениетыгар ньирэй көрөөччүнэн үлэтин саҕалаабыта. Кыра сааһыттан үлэҕэ эриллэн туохтан да толлубат этэ. Биэнсийэҕэ тахсыар диэри сопхуоска араас үлэҕэ үлэлээн кэлбитэ.

1964 с. аҕабытын Сабычыков Аввакум Николаевиһы көрсөн ыал буолан 31 сыл бииргэ эйэ-дэмнээхтик олорон 8 оҕоҕо күн сирин көрдөрөн, иитэн үөрэхтээх, үлэһит оҥортоон олох киэҥ аартыгар бигэтик туруорбуттара.

Аҕабыт тырахтарыыс идэтин баһылаан холкуос, онтон

сопхуос үлэтигэр хара сарсыардаттан киэһэ хойукка диэри үлэлиир буолан ийэбит барахсан аһылыкпытын-таҥаспытын бэрийэн, дьиэтээҕи үлэни дьаһайсан олорбута. Эмискэ аҕабыт 62 сааһыгар олохтон туораан туох баар үлэ барыта ийэбит санныгар сүктэриллибитэ. Аҕабытын суохтаппат туһугар ийэбитигэр күүс-көмө, өйөбүл буолбуппут.

Биһиги ийэбит Мария Петровна сырдык санаалаах, куруук толору астаах остуоллаах буолара. Хаһыат ааҕарын, дуобаттыырын сөбүлүүрэ. Айылҕаҕа сылдьарын туохтааҕар да ордороро.

Сыл аайы балыыһаҕа киирэн эмтэнэн тахсара, балыыһаҕа сытан атын ыарыһахтарга куруук көмөлөһө сылдьара. Эйэҕэс, сымнаҕас майгылаах буолан дьону кытта кэпсэтэн билсэн элбэх дьүөгэлэрдээх этэ. Ийэбит барахсан сиэннэрин, хос сиэннэрин көрсөн дьоллоох олоҕу олорбута. Өссө да уһуннук олорор санаалааҕа...

Ийэбит сырдык өйдөбүлэ, таптала биһигини кытта өрүү сүрэхпитигэр-өйбүтүгэр баар буолуо, кини үтүө холобурунан сиэннэрэ, хос сиэннэрэ олоҕун салгыахтара.

Күндү киһибит, быдан дьылларга быраһаай!

Оҕолоро, кийиитэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

ЗАЙМЫ до 60 000

1%-0,25%*

0% ДЛЯ НОВЫХ КЛИЕНТОВ**

тел.: 8(984) 104-98-10

г.Нюрба,

ул. Степана Васильева, д. 67

офис 6, 3 этаж ТЦ "Сити Центр"

ООО МКК «ТРИЕНС»

[1]Процентная ставка 0,25% в день (91,25 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 55 001 рублей до 60 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней, при предоставлении клиентом документов, подтверждающих доход. Процентная ставка 0,3% в день (109,5 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 50 001 рублей до 55 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней, при предоставлении клиентом документов, подтверждающих доход. Процентная ставка 0,4% в день (146 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 45 001 до 50 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней. Процентная ставка 0,5% в день (182,50% годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 40 001 до 45 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней. Процентная ставка 0,6% в день (219,00% годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 35 001 до 40 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней. Процентная ставка 0,7% в день (255,50 %годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 30 001 до 35 000 рублей на период пользования от 61 до 120 дней.

[2]Процентная ставка 0% действует в течение первых 20 календарных дней периода пользования займом для лиц, ранее не заключавших договор потребительского займа с ООО МКК «ТРИЕНС», на сумму от 2 000 до 30 000 рублей на срок до 30 дней. После 20 дня 0,9 % в день для пенсионеров по старости, 1% для официально трудоустроенных лиц. Акция действует бессрочно, количество участников неограниченно. Для граждан РФ от 23 лет, при наличии паспорта.

[3]Займы предоставляются ООО МКК «ТРИЕНС» 677027, г. Якутск, ул. Ойунского, д. 3, офис 202. ИНН 1435350309, ОГРН 1201400002099, регистрационный номер в государственном реестре МФО 2004298009560 от 20.03.2020 г.

Күндүтүк саныыр, ытыктыыр эдьиийбит Ыраах Убайаан олохтооҕо
НИКОЛАЕВА Марфа Давыдовна
ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн уолаттарыгар, сиэннэригэр, чугас дьонноругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Николаевтар, Тобоновтар, Гуляевтар, Жирковтар, Валерий Терентьев.

Истиҥник саныыр күндү дьүөгэлэрбит Алексеева Матрена Егоровна, Николаева Варвара Егоровна таптыыр улахан эдьиийдэрэ, улахан дьиэ кэргэн туллар тутаах, эргийэр киин күн күбэй ийэлэрэ
ЗЕДГЕНИДЗЕВА Марфа Давыдовна
соҕуччу ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн курутуйан туран дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Аһыыгытын тэҥнэ үллэстэбит.
Балыыһаҕа үлэлээн ааспыт дьүөгэлэргит.

Бииргэ үлэлиир кэллиэгэбитигэр Зедгенидзев Давыд Васильевичка тапталлаах ийэтэ
НИКОЛАЕВА Марфа Давыдовна
ыарахан ыарыыттан күн сириттэн туораабытынан дириҥ кутурҕуаммытын тиэрдэбит.
ООО "Хлеб" кэлэктиибэ.

Убаастабыллаах эдьиийбит
НИКОЛАЕВА Марфа Давыдовна
ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, кийиитэригэр, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Хорулаттан быраата Василий Егорович, балта Матрена Егоровна, кини оҕолоро, күтүөттэрэ, кийиитэ.

Ытыктыыр күндү киһибит улахан дьиэ кэргэн тапталлаах ийэтэ, элбэх сиэн, хос сиэн ытык эбэтэ, Ньурба эбэлэриттэн биир көхтөөхтөрө, талааннаахтара, бары тэрээһиннэргэ кыттааччылара, көҕүлээччилэрэ, Ньурба олохтооҕо, Чуукаар детсадын оҕолорун урукку тапталлаах иитээччилэрэ
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар дириҥ кутурҕаммытын холбуубут. Аһыыгытын тэҥнэ үллэстэбит.
Дьокуускайтан Мостаховтар, Николаевтар дьиэ кэргэттэрэ.

Ытыктыыр кырдьаҕаспыт, Өҥөлдьө нэһилиэгин олохтооҕо
САВВИНОВА Раиса Макаровна
күн сириттэн барбытынан сиэннэригэр, оҕолоругар, чугас дьонугар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Марха нэһилиэгин олохтоох дьаһалтата.

Бииргэ үөрэммит дьүөгэбит
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Бииргэ үөрэммит оҕолоруҥ.

Күндү дьүөгэбит
Раиса Макаровна
быстах ыарахан ыарыыга ылларан, айа-тута сылдьан биһиги ортобутуттан барбытынан дириҥ хомолтобутун оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар холбуубут.
Ийэ сирбит ирбэт буора ийэлии биэбэйдээтин, аҕа дойдубут тоҥ буора аҕалыы арамаччылаатын.
Дьүөгэлэрэ Е.П. Андреева, М.И. Ефремова, А.П. Егорова, М.Н. Николаева, Е.М. Иванова, А.А. Афанасьева.

Ньурба куорат төрүт олохтооҕо, улаханнык убаастыыр, ытыктыыр кэрэ киһибит ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, дьүөгэлэригэр, убаастыыр саҥаспытыгар Федорова Лидия Макаровнаҕа, кини дьиэ кэргэнигэр дириҥ кутурҕаммытын, хомолтобутун тиэрдэбит, аһыыгытын тэҥнэ үллэстэбит. Быдан дьылларга быраһаай
Раиса Макаровна,
төрөөбүт буоруҥ сылаас суорҕан, сымнаҕас тэллэх буоллун.
Мархаттан Анна, Михаил дьиэ кэргэнэ.

Ийэбит, эбэбит тэҥэ саныыр күндү эдьиийбит
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыарахан ыарыыга ылларан биһиги кэккэбититтэн туораабытынан улаханнык курутуйан туран оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Чуукаартан балтыҥ Лидия Макаровна, Алексей Иванович дьиэ кэргэнэ, Мииринэйтэн, Ньурбаттан, Чуукаартан оҕолоро, сиэннэрэ.

Күндү балтым, эдьиийбит, Ньурба куорат олохтооҕо, сэрии сылын оҕото, үлэ бэтэрээнэ
САВВИНОВА Раиса Макаровна
77 сааһыгар ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэннэ. Оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит
Күндээдэттэн эдьиийэ Розалия, балтылара Чуукаартан Лидия, Дьокуускай куораттан Людмила Макаровналар, кинилэр дьиэ кэргэттэрэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Ньурба куорат олохтооҕо, сэрии сылын оҕото, куорат уопсастыбаннай үлэтин көхтөөх кыттыылааҕа, үлэ бэтэрээнэ
САВВИНОВА Раиса Макаровна
77 сааһыгар ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн, оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр **"Ньурба куорат" муниципальнай тэриллии дьаһалтатын уонна депутаттарын сэбиэтин аатталыттан** дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.

Улаханнык убаастыыр күндү мааны киһибит, баар суох сүбэһиппит
Раиса Макаровна САВВИНОВА
ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, бары чугас дьонноругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Ньурбатааҕы ВОИ, ВОС, ВОГ обществолара.

Эдэр эрдэхпититтэн үөрэхпитинэн, үлэбитинэн алтыһан ааспыт атаһым Саввинов Василий Павлович таптыыр кэргэнэ
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан курутуйан туран оҕолоругар, сиэннэригэр кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Борокуоппай Баһылайап дьиэ кэргэнэ.

Күндүтүк саныыр бииргэ үөрэммит дьүөгэбит Күннэйэ Васильевна Тимофееваҕа, кини дьиэ кэргэнигэр таптыыр ийэлэрэ, эбэлэрэ, хос эбэлэрэ
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыарахан ыарыы кэнниттэн бу Орто дойду олоҕуттан туораабытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Ньурбаттан Илларионова, Трофимова, Семенова.

Бииргэ алтыспыт, истиҥник саныыр, өрүү кэрэҕэтүөҕэ көҕүлээбит дьоһун-мааны күндү дьүөгэбит
САВВИНОВА Раиса Макаровна
уһун ыарахан ыарыыттан сырдык тыына быстан биһиги кэккэбититтэн туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириҥ хомолтобутун тиэрдэбит, кутурҕаммытын холбуубут.
"Сардаҥа" түмсүүттэн дьүөгэлэрэ.

Күндү ытыктыыр киһибит, наадыыбыт
Раиса Макаровна
ыарахан ыарыыттан Орто дойду олоҕуттан барбытынан уолаттарыгар Александр Саввиновтарга, кыргыттарыгар Күннэйгэ, Светланаҕа, кийиитэригэр, күтүөттэригэр, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Күндү киһигит чаҕылхай олоҕо эйиэхэ мэлдьи холобур буолуохтун.
Өҥөлдьөттөн Никитиннэр, Андреевтар, Антоновкаттан Михайловтар, Никитиннэр.

Истиҥник саныыр, өрүү холобур оҥостор күндү киһибит, эрэллээх дьүөгэбит, аҕа табаарыспыт, "Кэрэли" хомус ансаамбылын чаҕылхай кыттыылааҕа
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыам ыйын 8 күнүгэр ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонноругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыыгытын тэҥнэ үллэстэбит.
Күндү дьүөгэбитин сүрэхпитигэр өрүү сылаастык саны, ахта сылдьыахпыт, быдан дьылларга быраһаай.
"Кэрэли" хомус ансаамбыла.

Тапталлаах балтыбыт, ытыктыыр эдьиийбит
САВВИНОВА Раиса Макаровна
ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан оҕолоругар, күтүөттэригэр, кийиитэригэр, сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүт балтыларыгар, бары халыҥ аймахтарга дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыыгытын тэҥнэ үллэстэбит.
Күндээдэттэн эдьиийэ Георгиева Р.М., күтүөтэ Захаров Д.И. уонна кинилэр оҕолорун дьиэ кэргэттэрэ.

"Кэскил" оҕо уһуйааныгар өр сылларга үлэлээбит кэллиэгэбит, үлэ бэтэрээнэ
Евдокия Михайловна ВАРЛАМОВА
соҕуччу күн сириттэн күрэммитинэн бииргэ төрөөбүттэригэр, аймах-билэ дьонугар дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
"Кэскил" оҕо уһуйаанын кэлэктиибэ, бэтэрээннэрэ.

Ытыктыыр таайбыт, Чаппанда нэһилиэгин "Кыым" холкуоһуттан төрүттээх
КИМ Федор Хайрич
уһун ыарахан ыарыыттан суох буолбутунан кэргэнигэр Варвара Яковлевнаҕа, сиэннэригэр, таайбытыгар Михаил Егоровичка уонна бары сиэн балыстарбытыгар дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Быдан дьылларга быраһаай.
Ньурбаттан Виктор Алексеевич, Дьокуускайтан Александра Алексеевна, Людмила Алексеевна, Сунтаартан Любовь Алексеевна дьиэ кэргэттэрэ.

Биһиги оскуолабытыгар үтүө суобастаахтык техүлэһитинэн үлэлээбит
КИМ Федор Хайрич
ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан тапталлаах кэргэнигэр Варвара Яковлевнаҕа, сиэннэригэр уонна чугас аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Ньурба 2 №-дээх оскуолатын кэлэктиибэ.

Чаппанда нэһилиэгиттэн төрүттээх Ньурба куорат олохтооҕо, өр сылларга "Ньурба" сопхуос Чаппандатааҕы отделениетыгар ыччат сүөһүнү иитиигэ таһаарыылаахтык үлэлээбит
КИМ Федор Хайрич
ыалдьан күн сириттэн күрэммитинэн тапталлаах кэргэнигэр Ким Варвара Яковлевнаҕа, сиэннэригэр, уруу-аймах дьонугар кутурҕаммытын тиэрдэбит. Аһыыгытын тэҥнэ үллэстэбит.
"Чаппанда нэһилиэгэ" МТ, нэһилиэк сэбиэтин депутаттара, "Дьоҕур" НАДь.

Мэҥэдьэк нэһилиэгин олохтооҕо, "Утум" аҕам саастаахтар түмсүүлэрин көхтөөх чилиэнэ
АЛЕКСЕЕВА Анна Спиридоновна
олохтон туораабытынан кэргэнигэр Василий Алексеевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр кутурҕаммытын тиэрдэбит.
"Утум" аҕам саастаахтар түмсүүлэрэ.

Хатыы детсадыгар өр сылларга үтүө суобастаахтык үлэлээбит бэтэрээн үлэһит, сэрии оҕото
АЛЕКСЕЕВА Анна Спиридоновна
олохтон туораабытынан кэргэнигэр Василий Алексеевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр кутурҕаммытын тиэрдэбит.
"Сарыал" детсад кэлэктиибэ.

Бииргэ үлэлээн ааспыт ытыктыыр, эбээ туттубут киһибит
АЛЕКСЕЕВА Анна Спиридоновна
биһиги кэккэбититтэн туораабытынан тапталлаах кэргэнигэр Василий Алексеевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын холбуубут.
Дьыссаакка бииргэ үлэлээбит кэлэктиибэ.

Генеральнай директор Стручкова Н.М.
Кылаабынай редактор Дорофеева Л.К.

НЬУРБА

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай сулууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 03.06.2020 с. регистрацияланна.

ПИ № ТУ 14-00551

Тэрийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота, Саха Республикатын "Сахабэчээт" Государственнай автономнай тэрилтэтэ.
Таһааараччы: СР "Сахабэчээт" ГАУ

Таһааараччы аадырыһа: 677000 Дьокуускай к. Орджоникидзе уул. 31.
Редакция аадырыһа: 678450 Ньурба к. Ленин уул., 37.

Телефоннара:
Редактор-директор - 2-33-32.
Компьютернай отдела - 2-33-32.

e-mail: redakcia06@mail.ru

Хаһыат чэппиэргэ тахсар.

Индекс: ПИ 988
Тираж 768.
Объем 3 п.л.
Сыаната - 30 солк.
12.05.2021 с.